

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΘ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1990

ΑΡΙΘ. 6

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Διαρκής χαρά. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Τριφιδίου. — Μητροπ. Σιοανίου Ἀντωνίου, Ἀνασκόπησις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας... — Ἐπικοπόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, Θεολογία τοῦ χρώματος. — Ἀρχιμ. Παύλου Ἀθανάτου, Ἡ Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ἀγιογραφίαν. — Δημοσθ. Σαβράμη, Ὁ ἱμπελευθερωτικὸς χαρακτήρας τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. — Ἀναστ. Τίγκας, Τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν ἐντὸς χαλκίνου βοός. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Μὲ ἄλλο μάτι. — Θεοδ. Ψαριώτης, Ὁ κόσμος τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων στὴν Ὑμνογραφία μας. — π. Ἀντ. Ἀλεξιοπούλου, Οἱ αἵρέσεις εἰσβάλλουν... Ἡ Ἐκκλησία; — Πρωτοπρ. Δημ. Δρίτσας, Ἐκκλησία καὶ ἐγκόσμιος ἐξουσία κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου. — Φς, Τὸ βιβλίον. — Ἐπίκρια.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασοῦ 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυ-
πογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Ἀθήναι.

ΔΙΑΡΚΗΣ ΧΑΡΑ

Ὁ Κύριος, κατὰ τὴν ἐσπέρα τοῦ Μυσικοῦ Δείπνου, μίλησε γιὰ τὴν διαρκῆ χαρὰ, ἡ ὁποία ἀνέμενε τοὺς μαθητὲς Του: «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ κλαύσετε καὶ θρηνησετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται... Πάλιν δὲ ἔρωμαι ὑμῶν καὶ χαρὰ ἔσται ὑμῶν ἡ καρδία καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς ἀἴρει ἀφ' ὑμῶν» (Ἰωάν. ισ' 20-22).

Ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου γιὰ τὴν φαινομενικὴ νίκη του κατὰ τὴν Μ. Παρασκευὴ διήρκεσε μόνον γιὰ λίγο. Ὅταν οἱ φρουροὶ τοῦ τάφου ἦλθαν καὶ διηγήθησαν σιτοὺς ἀρχιερεῖς τί συνέβη τὴν πρωΐα τοῦ Πάσχα (Ματθ. κη' 11), τότε ἡ χαρὰ τους ἐξαφανίσθηκε. Μεταβλήθηκε σὲ καταπτόησι καὶ τρόμο, πὸν ἀργότερα ἐγενεὶν ἀκόμη μεγαλύτερος, ὅταν τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων γιὰ τὴν Ἀνάστασι «πεπλήρωκε τὴν Ἱερουσαλήμ» (Πράξ. ε' 28). Ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου εἶναι πάντοτε πρόκαιρη καὶ σύντομη. Εἶναι ἀδύνατο νὰ εἶναι διαρκής.

Ἀντιθέτως ὁ Ἰησοῦς ἐπεσήμανεν ὅτι ἡ χαρὰ τῶν μαθητῶν Του, πὸν ἄρχισε τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως, εἶναι μόνιμη καὶ διαρκής: «Ἦν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς ἀἴρει ἀφ' ὑμῶν». Ὁ λόγος αὐτὸς ἀποδείχθηκε ἀληθινός. Βέβαια οἱ Ἀπόστολοι πέρασαν δύσκολες ὥρες. Μὰ ἡ χαρούμενη βεβαιότης γιὰ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἀφαιρέθηκε ἀπ' τὴν καρδίαν τους. Καμιά ἀπειλή τῶν Ἀρχῶν (Πράξ. δ' 21), καμιά φυλακὴ (Πράξ. ε' 18), καμιά δημόσια μαρτύρωσις (Πράξ. ε' 40), καμίας λιθοβολιοῦς (Πράξ. ζ' 58), καμιά κακονχία (Β' Κορ. ια' 23 ἐξ.) δὲν μπόρεσε νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπ' τὴν ψυχὴν τους τὴν χαρὰ γιὰ τὴν βεβαιότητα τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως. Μὲ αὐτὴν τὴν βεβαιότητα ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, τὴν ὁποίαν ἔχουν ὀνομάσει «ἐπιστολὴν τῆς χαρᾶς». «Χαίρετε — γράφει — ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε» (Φιλιπ. δ' 4). Ἀπὸ τότε ὄχι μόνον σιτοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν, ἀλλὰ σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς πραγματικὸς Χριστιανὸς σιτὴν πρᾶξι ἐπαναλαμβάνει μὲ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο: «Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου» (Κολοσ. α' 24), διότι γνωρίζει, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὰ παθήματά Του «εἰσῆλθεν εἰς τὴν δόξαν Ἀυτοῦ» (Λουκ. κδ' 26). Οἱ Χριστιανοὶ καὶ σιτὴν ὥρα τῆς θλίψεως παρουσιάζονται «ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες» (Β' Κορ. σι' 10).

Πρέπει νὰ ἐννοήσωμε, ὅτι ἀπὸ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου δὲν περιμένομε διαρκῆ καὶ μόνιμη χαρὰ. Θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς καὶ μόνιμης χαρᾶς εἶναι μόνον ὁ Ἀναστὰς Κύριος, πὸν συντρίβει τὴν δυνάμει τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, κάνει τὸν ἄνθρωπο «καινὴν κτίσιν» (Β' Κορ. ε' 17) καὶ ἀνατέλλει πρὸς χάριν του τὸν νέον αἰῶνα τῆς θείας δόξης καὶ ὠραιότητος.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Β' ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΝΥΚΤΙΚΟΥΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥΣ
ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ
ΣΕΙΡΑ ΠΡΩΤΗ

VIII. ΕΙΣ ΤΗΝ Ε' ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ*

1. «ΙΔΟΥ ΑΝΑΒΑΙΝΟΜΕΝ ΕΙΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ»

Είναι ἡ τελευταία πορεία τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν ἁγίαν Πόλιν. Τὰ γεγονότα πού πρόκειται νὰ ἐπακολουθήσουν καθιστοῦν ἰδιαίτερος ἀξιοσημείωτον αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἄνοδον τοῦ Κυρίου εἰς Ἱερσόλυμα. Ἄς Τὸν παρακολουθήσωμεν κατὰ τὴν πορείαν Του αὐτὴν καὶ ἄς προσέξωμεν τοὺς λόγους Του, διότι, ὅπως πάντοτε, εἶναι βαρυσήμαντοι.

Ἐν πρώτοις, ὁ Κύριος, προπορευόμενος τῆς ομάδος τῶν μαθητῶν Του, τοὺς προαναγγέλλει τὰ γεγονότα «*ὶδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερσόλυμα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρευνοῦσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται*». Μετὰ καταπλήσσοσαν λεπτομέρειαν προαναγγέλλει τὰ πάθη Του, καὶ διὰ νὰ μὴ εὑρεθοῦν ἀνέτοιμοι οἱ μαθηταὶ Του, τοὺς προετοιμάζει, «*ἵνα ὅταν Τὸν ἴδωσι σταυρούμενον, τὸ Πάθος γοήσωσιν ἐκούσιον*». Ἄλλ' ὅμως ἐκεῖνοι δὲν θέλουσιν νὰ πιστεύσῃν εἰς ὅ,τι ἀκούουσιν. Σὲ ὅσα τοὺς εἶπε, περὶ ἐμπαιγμῶν καὶ ἐμπτυσμῶν καὶ μαστίγων καὶ καταδίκης καὶ θανάτου, δὲν ἀπέδωσαν τὴν πρέπουσαν σημασίαν. Ἐπρόσεξαν μόνον τὰς τελευταίας λέξεις, «*τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ*

* Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐσπερινῶν κηρυγμάτων εἰς τὰς Κυριακάς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν κανονικὴν σειρὰν τῶν «Μηνυμάτων τοῦ Τριωδίου».

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

ἀναστήσεται», καὶ ἡ φαντασία των τὰς ἐρημνευσεν ὡς μίαν εὐχάριστον προσδοκίαν.

Ἔτσι εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Συνήθως ἀποφεύγει νὰ προετοιμάζεται διὰ τὰ δυσάρεστα τῆς ζωῆς του. Καὶ δὲν αἰσιοδοξεῖ ἀπλῶς, ἀλλὰ πολλές φορές γίνεται καὶ ἀσύνητος. Δὲν ἐκτιμᾷ τὰ πράγματα μετὰ τὴν ἀπαιτουμένην φρόνησιν. Ἄλλ' ὁ Κύριος, προετοιμάζων τοὺς μαθητάς Του νὰ γίνουσι πολῖται, καὶ δὴ καὶ στελέχη, τῆς Βασιλείας του, θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ τοὺς ἐξοικειώσῃ μετὰ τὸ φρόνημα τοῦτο· ὅτι ὁ ὁρμός τῆς ζωῆς—καὶ τῶν μεγάλων προσπαθειῶν, πολὺ περισσότερο—δὲν εἶναι πάντοτε ὁμαλός, οὔτε στρωμένος μετὰ ῥόδα, ἀλλὰ καὶ ἀνηφορικὸς πολλὰκις εἶναι καὶ ἀκάνθασις ἔχει.

Ὅταν ἔχωμεν τὴν κατανόησιν αὐτὴν, δὲν θὰ μᾶς εὕρη ἀπροετοιμάστους ὅποιάδηποτε δυσκολία τῆς ζωῆς. Ὅταν ἐνθυμούμεθα συχνά, ὅτι διὰ κάθε Χριστιανὸν εἶπεν ὁ Κύριος τὸ «*ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ*», θὰ προλαμβάνωμεν τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν εἰς τὰς θλίψεις πού μᾶς εὕρισκουν. Ὅταν σκεπτόμεθα, ὅτι ὁ Κύριος ἐβάδισε πρὸς τὸν Γολγοθᾶν, εὐκολώτερα θὰ κατανοοῦμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς καλούμεθα νὰ συνακολουθήσωμεν μετ' Αὐτοῦ εἰς μίαν πορείαν δύσκολον, τρόπον τινά, συναναβαίνοντες μετ' Αὐτοῦ εἰς Ἱερσόλυμα.

Οἱ ὁραματισμοὶ τῶν μαθητῶν ταυτίζουσι τὴν πορείαν αὐτὴν τοῦ Κυρίου πρὸς θριαμβευτικὴν ἐγκαθίδρυσίν Του ὡς ἐπιγείου βασιλείως τῶν Ἰουδαίων. Καὶ αἱ ἀδυναμίαι των ἐκδηλώνονται μετὰ διαθέσεις πρωτοκαθεδρίας, ἐκ μέρους τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰωάννου, καὶ μετὰ δυσφορίαν τῶν ἄλλων δέκα, οἱ ὅποιοι «*ἦρξαν τὸ ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου*» διὰ τὴν τοιαύτην ἀπαίτησίν των. Ὁ Κύριος τοὺς δίδει τὴν ἀπάντησιν· «*οὐκ οἶδα τε τὴν αἰτίαν τῆς ἐξουσίας*». Δὲν ζεῦρετε τί ζητεῖτε. Διότι

2. Ο ΠΟΘΟΣ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ

«Δὸς ἡμῖν ἵνα εἰς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου»
(Μάρκ. 10,37)

Εἶναι οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ Κυρίου. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μαρτύρια φρικτά καὶ σταυρικός θάνατος θὰ ἐπισφραγίσουν μίαν ζωὴν ἀγιότητος καὶ συνεχῶν εὐεργεσιῶν καὶ φιλανθρωπίας.

Καὶ ἀναβαίνει λοιπὸν ὁ Κύριος διὰ τελευταίαν φοράν εἰς Ἱερουσόλυμα. Γνωρίζει καλὰ ὁ Θεάνθρωπος τί πρόκειται νὰ συμβῇ εἰς Αὐτόν.

Καὶ τὴν προδοσίαν καὶ τὴν σύλληψιν.

Καὶ τὴν καταδίκην καὶ τὰ μαρτύρια.

Καὶ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον.

Ἔτι ἀναβαίνει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ αἰσθάνεται λύπην δι' αὐτὰ ἡ καρδιὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Γαλήνιος ὅμως, καὶ κυριαρχῶν ἐπὶ τῆς κατ' ἀνθρώπον λύπης, διηγεῖται καὶ προλέγει εἰς τοὺς μαθητάς Του ὅλα τὰ θλιβερὰ γεγονότα ποὺ θὰ ἐπακολουθήσουν.

«Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσόλυμα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρηνούσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαΐξουσιν αὐτῷ καὶ μαστιγώσουσιν αὐτόν, καὶ ἐμπιύσουσιν αὐτῷ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἰη ρ ῖ τ ἡ ἡ μέ ρ α ἀ ν α σ τ ῆ σ ε τ α ω».

Ἡ σαφήνεια καὶ ἡ λεπτομέρεια, μὲ τὴν ὁποία προλέγει τὰ παθήματα καὶ τὸν θάνατόν του, θὰ ἔπρεπε νὰ συγκλονίσῃ τοὺς μαθητάς.

Ἀλλὰ ἐκεῖνοι οὔτε τὴν θαθεῖαν λύπην τοῦ Διδασκάλου ἀντιλαμβάνονται, οὔτε τὸ νόημα τῶν λόγων Του κατανοοῦν.

Ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὰς ἐσφαλμένους ἰουδαϊκὰς ἀντιλήψεις περὶ τοῦ Μεσσίας. Καὶ νομίζουν ὅτι ὁ Διδάσκαλος θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα διὰ νὰ ἀνακηρυχθῇ βασιλεὺς! Ἐνῶ δὲ Ἐκεῖνος τοὺς ἠμιλεῖ περὶ σταυροῦ καὶ παθῶν, εἰς τὴν φαντασίαν των ὁ σταυρὸς ἐκλαμβάνεται ὡς θρόνος καὶ τὰ πάθη Του ὡς τιμαὶ καὶ δόξα βασιλικαί! Πολὺ περισσότερο εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς Ἀναστάσεως νομίζουν ὅτι ἔφθασε καὶ δι' αὐτοὺς ἡ ὥρα νὰ καθίσουν «ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ», ὅπως τοὺς εἶχε ὑποσχεθῆ ἄλλοτε ὁ Κύριος (Ματθ. 19, 28). Καὶ διὰ τοῦτο δύο μὲν ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, διεκδικοῦν τὰς πρώτας τιμητικὰς θέσεις ἐκατέρωθεν τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τοῦ Χριστοῦ, οἱ δὲ

πρέπει νὰ γνωρίζετε, ὅτι «τὸ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἤτοίμαστα». Δηλαδή, ἡ διακεκριμένη θέσις εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ δὲν δίδεται προνομιακῶς, ἀλλ' ἔχει ἐτοιμασθῆ δι' ἐκείνους ποὺ θὰ ἀγωνισθοῦν νὰ τὴν ἀποκτήσουν. Διὰ τοῦτο ἠμιλεῖ ἐν συνεχείᾳ ὁ Κύριος περὶ ποτηρίου θλίψεων καὶ βασάνων· «ὁ ὑγασθε πειεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βάπτισομαι, βάπτισθηναί;», διὰ νὰ τοὺς δώσῃ νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον εὐρίσκονται εἰς τὸ τέρμα τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς προσπάθειας.

Σχετικοὶ εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου: «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν διάζεται καὶ οἱ βιασταὶ ἀρπάξουσιν αὐτήν». Ἐκεῖνοι ποὺ θὰ διάσουν τὸν ἑαυτόν τους καὶ θὰ ἀγωνισθοῦν, ἐκεῖνοι θὰ ἐξασφαλίσουν τὴν δόξαν τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὅτι ἐλέχθη προηγουμένως (ὅτι εἰς τὴν ζωὴν πρέπει νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ ἀντιμετωπίσωμεν δυσκολίας), συμπληρώνεται ἤδη μὲ τὴν κατανόησιν, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον τὸ ἀγωνιστικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν ζωὴν. Νὰ ζῶμεν δηλ. ὄχι χωρὶς κόπον καὶ προσπάθειαν, ἀλλ' ὡς «βιασταὶ» τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Δὲν μᾶς ὠφελεῖ τὸ ὄνομα τὸ χριστιανικὸν μόνον, ἐὰν δὲν ἐργασθῶμεν πρὸς καλλιέργειαν τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἐὰν δὲν βιάζωμεν τὸν ἑαυτόν μας νὰ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰς ἠθικὰς ἐλλείψεις του καὶ νὰ ἀκολουθῇ τὴν «στεινήν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν», τὴν «ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωὴν».

Καὶ μίαν τρίτην ἀλήθειαν προσέθεσεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητάς Του: Ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς χρησιμοποιοῦντας θίαια μέσα καὶ καταδυναστεύοντας τοὺς ἄλλους, «ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πᾶντων δοῦλος». Κατὰ τὸ παράδειγμα τὸ ἰδικόν Του, Ὅστις «οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ πάντων ἄνθρωπων», καλεῖται καὶ ὁ κάθε Χριστιανὸς νὰ γίνεταί «πᾶντων διάκονος», νὰ προσφέρῃ δηλ. εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἀγάπην του καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ κατακτήσῃ τῶν ἄλλων τὴν ἀγάπην. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ αἱ ἐπιδιωξίσεις τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι πάντοτε ἀνώτεραι — οὐδέποτε εὐτελεῖς — πάντοτε πνευματικώτεραι καὶ ἀγιώτεραι, πάντοτε διακρινόμεναι ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀνιδιοτέλειαν, πάντοτε μὲ ἔλατῆρια ἀγνά καὶ εὐγενῆ. Ὁ δρόμος τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι πάντοτε πορεία πρὸς τὰ ἰδανικά. Δρόμος δυσανάβατος ἕως, ὁδηγεῖ ὅμως εἰς ὕψος μέγα. Ὁδηγεῖ εἰς τὸν οὐρανόν.

ἄλλοι ἀκούουν μὲ θυσαρέσκειαν τὰς ἀξιώσεις των καὶ ἀγανακτοῦν.

*

Ἦθελαν ὅλοι τὰς πρώτας θέσεις. Διότι ὅλοι κατείχοντο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δόξης. Καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη ἐννοήσει τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου (πρβλ. Α' Ἰω. 2,17· «ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ»!).

Ἀπογοήτεις διὰ τὸν θεῖον Διδάσκαλον! Οὔτε αὐτὴ ἡ ἡμᾶς τῶν ἐκλεκτῶν Του δὲν εἶχε ἀποσπάσει τὴν καρδίαν ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων, τοῦ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα» (Πράξ. 14,15).

Εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς παρατηρήσῃ ὅτι δὲν ξέρουσι τί ζητοῦν. «Ο ὁ κ ο ἴ δ α τ ε τ ἰ α ἰ τ ε ἰ σ θ ε», τοὺς λέγει. Καὶ πράγματι· εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, τὸ νὰ καθίσουν ὁ ἕνας ἐκ δεξιῶν καὶ ὁ ἄλλος ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Χριστοῦ, θὰ ἐσημαιοῦν νὰ λάβουν τὴν θέσιν τῶν δύο συσταυρωθέντων ληστῶν!

Δὲν ξέρομε τί ζητοῦμε πολλές φορές. Νομιζομεν ὅτι κάτι ποὺ ἐπιδιώκομεν (θέσιν, ἀξίωμα, κέρδος, συνουκίσιον κ.λπ.), (ὅτι) αὐτὸ θὰ λύσῃ τὸ πρόβλημά μας καὶ θὰ μᾶς κἀνῃ εὐτυχεῖς. Καὶ τὰ πράγματα, ἀν μὴ καὶ τὰ πρόσωπα πολλάκις, διαφεύδουσι τὰς ἐλπίδας μας.

Ἐὰν δὲ —ἀκόμη χειρότερον— διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὸ ποθοῦμενον, καταφύγωμεν εἰς τρόπους καὶ μέσα ὅχι δίκαια καὶ ἔντιμα, ἢ διαφύσεις τῶν ἐλπίδων θὰ συνοδεύεται καὶ μὲ ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως. Ἀλλὰ καὶ οἰαδήποτε ἐπιτυχία καὶ κατάνκτησις δὲν θὰ εἶναι εὐλογημένη καὶ δὲν θὰ ἀποβῇ πρὸς ὄφελός μας· καὶ δὲν θὰ ἐντάσσεται εἰς «τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν».

Εἶναι ἐκ πείρας γνωστὸν ὅτι ἡ φιλοδοξία —ὅπως καὶ τὰ ἄνομα συμφέροντα καὶ πάθη, καὶ ἡ μετὰ μαγίας ἐπιδιώξις κάποιων στόχων ματαίων καὶ ἐπισηφάλων— διαφθείρουσι καὶ τὸν εὐγενέστερον χαρακτήρα. Πολλοί, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπὸν των, δὲν διστάζουσι νὰ χρησιμοποιοῦσιν εἴτε τὴν ἀδικίαν εἴτε τὸ ψεῦδος καὶ τὴν δολιότητα, εἴτε τὴν ὑποκρισίαν καὶ τὴν κολακείαν κ.ο.κ. Καὶ εἶναι λοιπὸν δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι, ὑπὸ τοιούτους ὅρους, ἢ οἰαδήποτε ἐπιτυχία δὲν εἶναι πραγματικὸν κέρδος, ἀλλὰ ζημία, ὅταν ἐκτροχιάζῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ; Ἰδοὺ διατὶ ὁ Κύριος, εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις λέγει· «ὁ ὁ κ ο ἴ δ α τ ε τ ἰ α ἰ τ ε ἰ σ θ ε».

Ἄλλ', ἐπὶ τέλους, μὲ ποῖα κριτήρια «οἱ τοῦ Χριστοῦ» (Γαλ. 5,14) ἄνθρωποι ἀξιολογοῦσι τὰ πράγματα καὶ κἀνοῦν τίς ἐπιλογές τους;

Πολλὰ νομιζόμενα μεγαλεῖα καὶ κατακτήσεις εἶναι φευγαλέα καὶ ἀσταθῆ. Σήμερον τὰ ἔχεις σὺ καὶ αὔριον τὰ παίρνει ἄλλος. Ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ κατέχωμεν, διαπιστώνομεν πολλάκις ὅτι δὲν μᾶς προσφέρουσι πραγματικὴν εὐτυχίαν. Καὶ ἐνφ' ἴσως ἄλλοι καλοτυγχίζουσι, ὡς δῆθεν ἐπιτυχημένον, αὐτὸν ποὺ ἐξεησφάλισε ὅτι μὲ πολὺν πόθον ἐπεδίωκεν, ὁ ἴδιος ὅχι σπανίως ἀπογοητεύεται ἢ ἀγωνιᾷ ἢ πικραίνεται καὶ δὲν αἰσθάνεται εὐτυχίης. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὰς κοσμικὰς ἐπιτυχίας, ἐφ' ὅσον δὲν μποροῦσι νὰ δώσουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐτυχίαν;

Ἐκανε τόσους κόπους. Ὑπέστη ἴσως καὶ θυσίας. Ἦ ἐξετέθη εἰς κινδύνους, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ποθοῦμενον. Ἀντιμετώπισεν ἐνδεχομένως ἀντιζηλίαν καὶ φθόνους, ἀντιπαθείας καὶ μίσση. Ἐδοκίμασεν ἀνησυχίας καὶ φόβους μέσα εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν ἄλλων. Ἐπὶ τέλους ἔφθασεν εἰς αὐτὸ ποὺ ἐπεδίωκε. Καὶ ὕστερα;...

«Ποῖα τοῦ θείου τρυφῆ διαμένει λύπης ἀμέτοχος; Ποῖα δόξα ἔστηκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάθετος;» (Ἰω. Δαμασκηνός).

«Ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα» (Α' Ἰω. 2,17)!

Δὲν παραδέλπει ὁ Κύριος ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς δόξης —ὅπως καὶ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐτυχίας κ.ἄ. συναφεῖς— εἶναι εὐγενεῖς πόθοι τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιόν Του δὲν τοποθετεῖται ἀρνητικὰ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπιδιώξιν αὐτῶν. Ὑποδεικνύει ὁμοῦς δύο ὅρους βασικοὺς καὶ θεμελιώδεις ποὺ δὲν πρέπει νὰ λησιμονῆ κάθε χριστιανός. α) Νὰ ἀξιολογοῦμεν τὰ πράγματα, μὲ γνώμονα τὸ «ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. 6,33)! Καὶ β) Οἱ στόχοι μας καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐπιδιώξεως τῶν ἐπιθυμητῶν ἀγαθῶν νὰ εἶναι σύμφωνα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Χωρὶς νὰ τὸ ἐκδιάζουσι. Καὶ χωρὶς νὰ τραυματίζουσι τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φιλοτιμίαν τοῦ πλησίον. Πάντοτε δὲ νὰ ἐπαφίεται ὁ πιστὸς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν καὶ τῶν πλέον εὐγενῶν ἐπιθυμιῶν του. Καὶ νὰ λέγῃ ἀνεπιφυλάκτως· «μὴ ἢ τὸ θέλημα μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω» (Λουκ. 22,42).

3. ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΚΟΥΣΙΟΝ ΠΑΘΟΣ

«Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν» (Μάρκ. 10,32).

Μὲ καταπληκτικὴν λεπτομέρειαν ὁ Κύριος προλέγει εἰς τοὺς μαθητάς Του ὅλα ὅσα πρόκειται νὰ ἐπακολουθήσουν κατὰ τὴν τελευταίαν μετάβασίν Του εἰς Ἱερσόλυμα. Ὁλόκληρον τὸ θεῖον δρᾶμα τῶν Παθῶν Του

τὸ ἔχει ἐνώπιόν Του. Ὅλα τὰ γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων καὶ προετοιμάζει δι' αὐτὰ τοὺς μαθητὰς Του. Εἶναι δὲ τοῦτο τραγὴ ἀπόδειξις ὅτι ὁ Κύριος ἔ ρ χ ε τ α ι ε ἰ ς τ ὸ ἐ κ ο ὗ σ ι ο ν Π ἄ θ ο ς. Ἐφ' ὅσον ὁ ἐπουράνιος Πατὴρ ἠδύνατο νὰ οἰκονομήσῃ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὁ Χριστὸς γίνεται «ὕψιχος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. 2,8).

Αὐτὴν τὴν ἐκουσίαν ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸ Πάθος καὶ τὸν Σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον —ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν νίκην— διηγεῖται σήμερον ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής.

Ἀπέναντι αὐτῆς τῆς ἐκουσιότητος τοῦ Κυρίου, νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ ἡμῶν, ἐπιβάλλεται νὰ συνειδητοποιήσωμεν ποῖον εἶναι τὸ ἀντίστοιχον ὕδικόν μας χρέος. Δὲν εἶναι δὲ δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι κάτι ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ θυσιάσωμεν δι' Αὐτόν, εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης μας πρὸς Αὐτόν.

Μία εὐαίσθητος ψυχὴ εὐρίσκειται εἰς ἀπορίαν, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ τὴν ἐρωτήσῃ

«Γιὰ τὴν ἀγάπην σου Ἐγὼ
ἀνέβηκα εἰς τὸ Σταυρόν
γιὰ τὴν ἀγάπην τῆ δικῆ μου,
ἐσὺ τί ἔκανες, παιδί μου;...».

Ἵποιαδήποτε δικὴ μας θυσία δι' Αὐτόν δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἔχῃ καμμίαν σύγκρισιν πρὸς ὅ,τι ἔκανε Ἐκεῖνος γιὰ ἡμᾶς.

Δὲν μᾶς ζητεῖ ἄλλωστε νὰ θυσιάσωμεν τὴν ζωὴν μας — ὅπως Ἐκεῖνος δι' ἡμᾶς. Τέτοιες θυσίες εἶναι σπάνιες. Σὲ πολὺ ἐξαιρετικὴς περιπτώσεις θὰ χρειασθῇ ἢ θυσία τῆς ζωῆς ἐπάνω στὸ ἀνυπερβλήτο καθήκον τοῦ χριστιανοῦ νὰ μὴ προδώσῃ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὸ θέλημα Του.

Ὁ κανὼν συνήθως εἶναι ἄλλος. Ὁ Χριστὸς μᾶς ζητεῖ νὰ θυσιάσωμεν ἐκεῖνο ἀκριβῶς διὰ τὸ ὅποιον ὁ Ἰδιος ὑπέστη τὸ ἐκούσιον Πάθος ὑπὲρ ἡμῶν. Θέλει νὰ θυσιάσωμεν τὸν «π α λ α ι ὸ ν ἄ ν θ ρ ω π ο ν». Νὰ νικῶμεν καὶ νὰ νεκρώσωμεν ὅ,τι μᾶς ρίχνει στὴν ἁμαρτία. Καὶ ἡ ὠφέλεια πάλιν ἰδικὴ μας θὰ εἶναι. Ἐὰν δέ, ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, πολλὰς φορές νικώμεθα καὶ πίπτωμεν εἰς κάποιαν ἁμαρτίαν, ἢ μετάνοια εἶναι τὸ χρέος μας. Καὶ ἡ καταφυγὴ πάλιν εἰς τὸ ἔλεός Του. Ἐφ' ὅσον δὲ τὸ ταχύτερον θὰ συνερχώμεθα καὶ θὰ ξαναδρίσκωμεν τὸν δρόμον μας διὰ τῆς μετανόιας, θὰ ἀποδεικνύωμεν ὅτι δὲν ἀρνούμεθα ἐκουσίως τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἐκ συναρπαγῆς καὶ ἀδυναμίας. Ἀκόμη καὶ ἂν κάποιες ὥρες μᾶς κυριεύει κάποια ἐντονος παρόρμησις καὶ παραδιώμεθα εἰς τὴν ἐξουσίαν

οἰουδήποτε πάθους, ἀς μὴ θραδύνη ἢ ἀντεπιθέσις μας πρὸς τὸ κακόν. Ἄς ἐπιστρατεύωμεν ὅλην τὴν θέλησιν καὶ ὅλας τὰς δυνάμεις μας, διὰ νὰ μὴ θριαμβεύσῃ ἢ ἁμαρτία καὶ νὰ μὴ μᾶς τύπῃ ἢ συνείδησις ὅτι ἐκουσίως ἁμαρτάνομεν. Δὲν ὑπάρχει περισσότερο ἀχάριστος διαγωγὴ, ἀπέναντι τοῦ ἐκουσίου Πάθους τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν ἐκουσίαν αἰχμαλωσίαν τοῦ χριστιανοῦ εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Λέγει δὲ ρητῶς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὅτι: «ἐκουσίως ἁμαρτανόντων ἡμῶν, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία» (Ἐβρ. 10,26. Πρβλ. καὶ 6, 4-6). Τονίζεται δηλ. ὅτι, ὅταν εἰς τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὰς ἠθικὰς πτώσεις ὑπάρχῃ τὸ στοιχεῖον τῆς ἐκουσιότητος (καὶ τῆς ἁμαρτητί, χωρὶς ἀντίστασιν, παραδόσεως εἰς τὴν ἁμαρτίαν), εἰς τοὺς γνωρίζοντας τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διακινδυνεύεται αὐτὴ αὐτὴ ἢ σωτηρία. Διότι τί ἄλλο θὰ σώσῃ τὸν ἁμαρτάνοντα, ὅταν, ἀντὶ νὰ σπεύδῃ νὰ λυτρωθῇ διὰ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου, θαδίζῃ ἀντίθετα πρὸς τὸ θεῖόν Του θέλημα;

Ἡ διάπραξις τῆς ἁμαρτίας ἀρχίζει —καὶ ἐντοπίζεται— ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς συγκαταθέσεως καὶ ἀποφάσεως τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν πειρασμὸν καὶ τὰ πάθη του. Ὅσῃ ἢ θέλησις δὲν προσχωρῇ —ἔστω καὶ ἂν ταλαντεύεται— δὲν ὑπάρχει ἐνοχῆ. Ἀντιθέτως μάλιστα ἢ ἐσωτερικὴ πάλη πρὸς τὸν πειρασμὸν καὶ τὸ πάθος εἶναι «στεφάνου ἀξία». Εἶναι ἀγὼν καὶ νίκη. Μόλις ὅμως καμψθῇ ἢ θέλησις καὶ εἴπῃ τὸ ναί, ἢ ἁμαρτία συνετελέσθη μέσα μας. Ἐνα μικρὸν πλέον ὄμμα ὑπολείπεται, διὰ νὰ γίνῃ καὶ ἐξωτερικὰ (Πρβλ. Ἰακ. 1,15: «ἢ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκει ἁμαρτίαν, ἢ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον»).

Πολλὰς φορές ὁ ἀνθρώπος σκέπτεται ἐν ψυχρῷ. Καὶ ἐνῶ δὲν ἀγνοεῖ τὰς ἀπαγορευτικὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτοις δὲν ἀναχαιτίζεται ἀλλὰ ἐμμένει στὸ δικό του θέλημα. Εἴτε διότι θεωρεῖ θαρρὺ καὶ ἀκατόρθωτο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἴτε διότι δὲν ἀποφασίζει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἥρωικὸ δρόμον τοῦ καθήκοντος εἰς τὸ ζήτημα ποῦ τὸν ἀπασχολεῖ. Εἶναι ὅμως προφανές ὅτι ἀναλαμβάνει ὅλην τὴν εὐθύνην διὰ τὴν πράξιν του. Καὶ ὅλας τὰς ἠθικὰς συνεπείας τῆς ἀθετήσεως τῶν ἀρχῶν ποῦ χαράσσει τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἠθικῶν προβλημάτων μας (προσωπικῶν, οἰκογενειακῶν, ἐπαγγελματικῶν, κοινωνικῶν).

Τὸ ἅγιον Πάσχα πλησιάζει. Ἡ Μεγάλῃ Ἑβδομάς σχεδὸν ἔφθασεν. Ἐν ὄψει ἡμῶν ὁ Κύριος ἐρχόμενος πρὸς τὸ ἐκούσιον Πάθος. Ἄς γίνῃ ἐκ μέρους μας ἢ ἀνάλογος ψυχικὴ προετοιμασία. Διὰ νὰ εὐρεθῶμεν ἐ-

λεύθεροι και καθαροί —διὰ μετανοίας— ἀπὸ κακίας και ἁμαρτίας. Καί, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ εὐρεθώμεν πλέον ἐκουσίως ἁμαρτάνοντες, εἶθε νὰ ἀξιωθώμεν τοῦ ἐλέους και τῆς Χάριτος τοῦ δι' ἡμᾶς Παθόντος και ὑπὲρ ἡμῶν Ἀναστάντος Σωτῆρος Χριστοῦ.

4. ΑΔΟΚΙΜΟΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

«Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε».

Κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὰς ἐπιδιώξεις του. Ὅχι πάντοτε εὐλογες και ὀρθές. Εἰς πολλές περιπτώσεις ἀρμόζει ἢ ἀπάντησις τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις δύο ἐκ τῶν μαθητῶν Του (Ἰακώβου και Ἰωάννου), περὶ πρωτοκαθεδρίας.

«Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε».

Ἦκουσαμεν ἐκ τοῦ σημερινοῦ Εὐαγγελίου, ἀπὸ ποίαν ἀφορμὴν εἶπε τὴν φράσιν αὐτὴν ὁ Κύριος εἰς τοὺς δύο μαθητάς. Ἐνῶ ἀνέβαιναν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα και προετοίμαζε τοὺς δώδεκα μαθητάς Του διὰ τὰ ἀναμενόμενα Πάθη και τὸν Σταυρὸν και τὴν Ἀνάστασιν Του, ἐμφανίζονται ἐνώπιόν Του οἱ δύο μὲ τὸ ἀπίθανον αἶτημα: «δὲ ὅς ἡμῖν ἵνα εἰς ἐκ δεξιῶν σου και εἰς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου»!

1. Αἶτημα διὰ πρωτοκαθεδρίας. Τοῦ ζητοῦν νὰ τοὺς δεῖξῃ ἰδιαιτέραν εὐνοίαν. Νὰ τοὺς τιμῆσῃ προνομιακῶς, οὕτως εἰπεῖν.

Ἄλλ' ὁ Κύριος δὲν δέχεται τὴν πρότασιν. Δὲν ἐγκρίνει τὴν χαριστικὴν ἐνέργειαν ποῦ τοῦ ζητοῦν. Ἄλλωστε δὲν εἶχε κἄν νόημα, διότι δὲν τοὺς ὠμίλησε περὶ δόξης, ἀλλὰ περὶ Παθημάτων. Καί τοὺς ἀπήντησεν ὅτι «τὸ καθίσει ἐκ δεξιῶν μου και ἐξ εὐωνύμων μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναί, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται». Δηλ. αὐτὸ ποῦ ζητεῖτε δὲν εἶναι κάτι ποῦ θὰ δοθῇ ἀπὸ Ἐμὲ προνομιακῶς και χαριστικῶς, ἀλλὰ ἔχει ἐτοιμασθῆ ἀπὸ τὸν Πατέρα μου και θὰ δοθῇ εἰς ἐκεῖνους ποῦ θὰ ἀποδειχθῶν ἀξιοὶ νὰ λάβουν τιμητικὴν ἐπιβράβεισιν και διάκρισιν.

Ἐπομένως τὸ «οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε», ποῦ εἶπεν εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὁ Κύριος, ἔχει τὸ νόημα ὅτι ὁ καθένας θὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔχι ὅ,τι αὐτὸς θὰ ζητήσῃ, ἀλλ' ὅ,τι εἶναι δίκαιον και πρέπον. Ἀνάλογα πρὸς τοὺς ἀγῶνάς του και τὰς προσπαθείας. Ἀνάλογα κυρίως «πρὸς ἃ ἔπραξε» διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ και διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς βασιλείας Του. Δὲν εἶναι δὲ τόσοσν τὰ ἔργα μας ἀξιοδράβευτα —ἀφοῦ μάλιστα τὰ ἁμαυρώνουν αἱ ἁμαρτίαι μας. Ἄλλ' ἀξιολογεῖται ἢ διάθεσις και ἢ προσπάθεια. Κατὰ πό-

σον δηλ. συμπράττει και συνεργάζεται ὁ πιστὸς μὲ τὴν θεῖαν χάριν, διὰ τὴν ἰδικὴν του πνευματικὴν πρόδοσν —κατάρτισιν τῶν «ὑστερημάτων» του και ἐποικοδομὴν ἐν Χριστῷ— και διὰ «τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ και τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ» (Ματθ. 6,22), διὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης τὸ «ἐλθέτω ἢ βασιλεία σου».

Κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν, ἔχι χαριστικῶς, οὔτε χάριν ἀξιομοσθίας τῶν ἔργων μας, ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος και τῶν οἰκτιρῶν τοῦ μέχρι Σταυροῦ συγκαταβάνας Κυρίου ἐπιφυλάσσει ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός Του και τὴν θέσιν τοῦ καθενὸς ἐξ ἡμῶν εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν Του.

2. Τότε, ὅταν ὁ Κύριος ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς Του ὅτι: «ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα και ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται... και ἀποκτενοῦσιν αὐτόν», εἶναι τοῦλάχιστον περίεργον νὰ Τοῦ ὀμιλοῦν περὶ... πρωτοκαθεδρίας! Ἐὰν κατανοοῦσαν τὸ πραγματικὸν νόημα τῶν λόγων Του, ὅτι βαδίζει πρὸς τὸν Σταυρὸν και τὸν θάνατον, θὰ ἤθελαν νὰ καταλάβουν αὐτοὶ τοὺς ἄλλους δύο σταυρούς, —δεξιὰ και ἀριστερά Του— ποῦ προωρίζοντο διὰ τοὺς δύο συσταυρωθέντας ληστής; Ἀσφαλῶς ἔχι. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος, μὲ τὴν ἀπάντησιν «οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε», θέλει νὰ τοὺς προσγειώσῃ. Καί διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ περισσότερον νὰ ἀντιληφθῶν ὅτι δὲν ξέρουν τί ζητοῦν, τοὺς ἐρωτᾷ: «δὲ ὅνα σθε ποιεῖν τὸ ποτήριον ὁ ἐγὼ πίνω και τὸ βάπτισμα ὁ ἐγὼ βαπτίξομαι; βαπτισθήναί;». Μπορεῖτε δηλ. νὰ πιῆτε τὸ ποτήρι τοῦ πόνου, ποῦ θὰ πιῶ ἐγὼ, και νὰ πάρετε τὸ βάπτισμα τοῦ μαρτυρίου ποῦ ἐγὼ θὰ ὑποστῶ; Ἀλλὰ και πάλιν δὲν Τὸν κατάλαβαν και σπεύδου νὰ ἀπαντήσουν: «δὲ ὅνα μεθαί;» μποροῦμε! Ἐδειξαν ἄλλη μιά φορὰ ὅτι δὲν ξέρουν «μῆτε ἃ λέγουσι μῆτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται» (Α' Τιμ. 1,7). Δίνου διαβεβαιώσεις, χωρὶς νὰ ξέρουν τί εἶναι αὐτὸ ποῦ ζητοῦν!

Ἀλήθεια, πόσες φορές ζητοῦμε πράγματα ποῦ τὰ νομίζομεν ὅτι εἶναι δι' ἡμᾶς εὐχάριστα και ὅτι ἀποτελοῦν τίς καλλίτερες λύσεις στὰ σχέδιά μας, και τελικὰ ἀποδεικνύεται ὅτι μᾶς φέρνου μόνον θλίψιν και καταστροφὴν; Ὑπὸ τὸ κράτος κάποιου δεσμοῦ συναισθηματικοῦ ἐπιμένου πολλοὶ π.χ. σὲ ἀταίριαστα συναικεία, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ ψυχραιμότεροι και νηφαλιώτεροι —και ὑπεύθυνοι, γονεῖς κ.λπ.— τοὺς λέγου «οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε» δὲν εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον σου δὲν θὰ εὐτυχίσῃς. Τυφλωμένοι ὅμως ἀπὸ τὸ πάθος ἀγνοοῦν τοὺς πάντας. Καί εἰς τὸ τέλος θρηγοῦν ἐπὶ τῶν ἐρεπιῶν τῆς χαμένης εὐτυχίας των. Καί γενικώτερα πολλοὶ φαντάζονται ὅτι ἡ θέσις των εἶναι στὸ δεῖνα ἀξίωμα, στὸν δεῖνα ἰδεολογικὸ χῶρο, στὴν Α ἢ Β

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σιασίου
καὶ Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Α) ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΕΝ Τῇ ΑΡΧΑΙΑΙ ΕΛΛΑΔΙ.

Ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἐθνολογικαὶ καὶ ιστορικαὶ ἔρευναι εἰς τὰς πρωτογόνους κοινωνίας ἔσχυσε τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς τῆς κοινοκτημοσύνης, ἥτοι τῆς ἀπολύτου ἰσότητος τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν.

Τὸν χρυσοῦν τοῦτον αἰῶνα τῆς προϊστορικῆς ἀνθρωπότητος διαδέχθη τὸ κοινωνικὸν σύστημα τῆς οἰκογενειακῆς ἰδιοκτησίας, δι' οὗ ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιότης ἤρξατο ἐγκαινιάζουσα τοὺς ἱστορικοὺς αὐτῆς χρόνους.

Τρίτη μορφή, ὑφ' ἣν ἐξεδηλώθη ἡ κυριαρχία τοῦ

ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ κόσμου τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, εἶναι ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία¹.

Τὴν ἔφεσεν καὶ τὸν πόθον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς περαιτέρω αὐξήσιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας διηκούλυε καὶ ἐπετάχυνεν ἡ ἐξέλιξις τοῦ χρήματος.

Ὁ τελειωτῆς τῆς κλασσικῆς φιλοσοφίας Ἀριστο-

1. Περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐγενήθη ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ τι ἀπολύτως γενικόν. Δύο κυρίως εἶναι αἱ θεωρίαι, αἵτινες ἐζήτησαν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα τοῦτο κατὰ τρόπον ἀπόλυτον. Ἡ μία ἀνεπτύχθη ἰδίως ὑπὸ τοῦ Καρόλου Μάρξ (1818-1882), ἡ ἄλλη ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Oppenheimer (1864-1943). Πλεῖονα βλ. ἐν ἄρθρῳ Παναγιώτου Κανελλοπούλου, (Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ, τόμος ΙΒ', ἔκδοσις δευτέρα, σελ. 847-849).

σταδιοδρομία, σὲ συστήματα καὶ συνθήματα ἀκατάλληλα καὶ ὀλέθρια, ἕως ἀκόμη καὶ στήν ἀπάρνησιν τῆς πατρῴας εὐσεβείας καὶ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων. Καὶ ἔρχονται τὰ πράγματα νὰ τοὺς βεβαιώσουν ὅτι ἐπῆραν λανθασμένον δρόμον καὶ ἀπέτυχαν στῆ ζωὴ τους. Ἐνφ, ἐὰν ἤκουαν τίς σωστὲς παραινήσεις, ἄλλη θὰ ἦτο ἡ ἐξέλιξις.

Πολλὰ σφάλματα —καὶ πολλὰ καὶ ἐγκλήματα— γίνονται, ὅταν οἱ ἄνθρωποι δὲν ξέρουν τί ζητοῦν. Ἐφθασαν οἱ ἄνθρωποι νὰ σταυρώσουν τὸν Χριστόν, «ὅτι οὐκ οἶδασι τί ποιοῦσιν!» «Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν» (Α' Κορ. 2,8)!

Εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴμεθα συγκρατημένοι εἰς αὐθορμητισμούς καὶ συναίσθηματα καὶ φανατισμούς. Καὶ στίς ἐπιλογές μας πολὺ συνετοί. Καὶ φωτισμένοι «ἐν Κυρίῳ» στὰ αἰτήματα, τίς ἐπιδιώξεις καὶ τὰς ἀποφάσεις μας. Ὁ Ἀδελφθεὸς προειδοποιεῖ «αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε» (Ἰάκ. 4,3). Προσέχετε τί ζητεῖτε καὶ τί θέλετε. Ἐκαθαρίσατε τίς ἐπιθυμίας καὶ τίς ἐπιδιώξεις σας. Νὰ εἶναι ἀγνές· καὶ εὐλογές· καὶ εὐλογημένες παρὰ Θεοῦ.

3. Καὶ ἓνα τελευταῖον, ἐκ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου ποὺ ἠκούσαμεν σήμερον.

Εἶπεν ἀκόμη, εἰς τὴν ἀπάντησιν πρὸς τοὺς μαθητάς Του· «ὅς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι

πρῶτος, ἔσται πᾶντων ἔσχατος». Καὶ προέβαλε τὸ ἰδικόν του παράδειγμα, τονίζων ὅτι «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι».

Ἡθέλησε νὰ διδάξῃ ὅτι οἱ καλλιεργημένοι ἄνθρωποι, εἰς τὰς σχέσεις των πρὸς τοὺς ἄλλους, ὀφείλουν νὰ ἔχουν μίαν ἀνωτερότητα. Ἐνφ οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν κοσμικὴν νοστοπρίαν θέλουν νὰ εἶναι ἐξουσιασταὶ τῶν ἄλλων, ἄνθρωποι μὲ δυναμικὴν ἐπιβολήν, φθάνοντες καὶ μέχρι καταδυναστεύσεως, οἱ ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου Του διαπαιδαγωγοῦμενοι ἐπιβάλλονται μὲ τὸ ἥθος των, μάλιστα μὲ τὴν ἐξυπηρετικότητα καὶ τὴν ἀγάπην των, καὶ ἔχουν τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ταπεινότητα νὰ μὴ ὑποτιμοῦν τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ νὰ παρέχουν εἰς ὅλους πᾶσαν δυνατὴν προσφορὰν χωρὶς ἰδιοτέλειαν καὶ χωρὶς ἰδικὴν των προβολήν ἢ ἐπιβολήν.

Ὅλα αὐτὰ τὰ μηνύματα περιέλαβε συνοπτικῶς ἡ ἐπιγραμματικὴ φράσις τοῦ Κυρίου «οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε»· τὰ ἀνέλυσε δ' ἐκτενέστερον ἡ σημερινὴ εὐαγγελικὴ περικοπή· καὶ τὰ ἐπικυρώνει τὸ παράδειγμα Ἐκείνου, ὁ Ὅποιος «οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντιπολλῶν». Εἶθε μεταξὺ τῶν «πολλῶν» τούτων λυτρωμένων διὰ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεώς Του νὰ συγκαταλεγώμεθα καὶ πάντες ἡμεῖς.

τέλης (384 - 322 π.Χ.) λέγει ότι η αρχική λειτουργία του χρήματος ήταν η διευκόλυνση της πορείας της συναλλαγής - πώλησης σκοπόν έχουσα την αγοράν. Κατά τον ειρηνέον φιλόσοφον το νόμισμα εφευρέθη κατά συνθήκην ως απλή υποκατάσταση της ανάγκης: «οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην»². Ἐφ' ὅσον ἐξεπλήρου τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ χρῆμα, ἢ χρήσις τοῦτου περιωρίζετο ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπετέλει ἀπλῶς ἐν μέσση δι' ἓνα σκοπὸν, τὴν ἱκανοποίησιν τοῦτ' ἔστι ἀμείσων ἀναγκῶν. Ἡ τοιαύτη χρησιμοποίησις τοῦ χρήματος θεωρεῖται ὡς φυσικὴ καὶ ὀρθή. Ἄλλ' ἕμως δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος καὶ τὸ χρῆμα χρησιμοποιεῖται διὰ νέον σκοπὸν, τὴν ἀγοράν σκοπὸν ἔχουσαν τὴν πώλησιν. Ὁ ἔμπορος ἀγοράζει εὐθηγά, ἕνα πωλήσῃ εἰς ὑπερόγκους τιμᾶς.

Ὁθεν ἡ ἀπόκτησις τοῦ χρήματος ἀπέβη σκοπὸς καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἐν τῇ μορφῇ ταύτῃ δὲν ἔχει περιορισμόν³.

Ὁ τραγικὸς ποιητὴς Σοφοκλῆς (497/6 - 406/5) κατηγορεῖ τὸ χρῆμα, διότι κατὰ τὴν ἀποψίν του ἔχει ἀποβῆ ἢ δύναμις παντὸς κακοῦ. Ἴδου τί διδάσκει ὁ ειρηνέος ποιητὴς ἐν τῇ καλλίστῃ αὐτοῦ καὶ ἀνεφίκτου ὕψους τραγικότητος τραγωδίᾳ, τῇ Ἀντιγόνη: «Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος κακὸν νόμισμα ἔδλαπτε, τοῦτο καὶ πόλεις πορθεῖ, τοδ' ἀνδρας ἐξανίστησιν δόμων, τοδ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας χρηστοὺς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ' ἴστασθαι βροτοὺς, πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν καὶ παντὸς ἔργου δυσσέθειαν εἰδέναι»⁴.

Ὁ ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος Εὐριπίδης (480 - 407 / 406) ἀντιθέτως ἐν ταῖς τραγωδίαις του ἐξυμνεῖ τὴν δύναμιν τῶν χρημάτων, ἅτινα κέκτηνται ἀξίαν καὶ δύναμιν τόσην, ὅσην οὐδὲν ἄλλο διὰ τὸν ἀνθρώπον:

«πάλαι μὲν οὖν ὕμνηθέν, ἀλλ' ἕμως ἔρω
τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμώτατα,
δύναμιν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει»⁵.

Ἄλλ' ὅτε οἱ ἀνθρώποι εφεύρισκον τὸ χρῆμα, δὲν

2. Ἀριστοτέλους, Ἠθικὰ Νικομάχεια 1133α 28-29.

3. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά, 1, 8-9. 125α-125β. Τὸ πρῶτον νομισματοκοπιεῖον ἰδρύθη ἐν Αἰγίνῃ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τοῦ Ἀργεῖου Φεῖδωνος (Ζ' π. Χ. αἰών). Hermann Diels, Die Fragmente der Vorsokratiker I, 21, 4. (1954).

4. Σοφοκλέους Ἀντιγόνη, 295-301.

5. Εὐριπίδου Φοῖνισσαι, 438-440. Πρβλ. Εὐριπίδου Ἠλέκτρα, 426-431:

«ἐν τοῖς τοιούτοις δι' ἡνίκ' ἂν γνώμης πέσω,
σκοπῶ τὰ χρήμαθ' ὡς ἔχει μέγα σθένος,
ξένοις τε δοῦναι σώματ' ἐς νόσους πεσόν
δαπάναισι σῶσαι· τῆς δ' ἐφ' ἡμέραν βορᾶς
ἐς μικρὸν ἦκει· πᾶς γὰρ ἐμπλησθεὶς ἀνὴρ
ὁ πλούσιός τε χῶ πένης ἴσον φέρει».

Εὐριπίδου Κύκλωψ, 316-317:

«Ὁ πλοῦτος, ἀνθρωπίστικε, τοῖς σοφοῖς θεός·
τὰ δ' ἄλλα κόμπη καὶ λόγων εὐμορφίαι.»

εἶχον σκεφθῆ ὅτι ἐδημιούργουν νέαν κοινωνικὴν δύναμιν, τὴν μοναδικὴν γενικὴν δύναμιν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας προέκειτο νὰ κλίνη γόνυ ἅπασα ἢ κοινωνία. Καὶ ἡ δύναμις αὕτη, ἡ ἐξαπίνης ἐκπηδήσασα χωρὶς νὰ γνωρίζουν καὶ χωρὶς νὰ θέλουν τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ δημιουργοὶ τῆς ἀκόμῃ, ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους νὰ αἰσθανθῶν τὴν κυριαρχίαν τῆς⁶.

Ὁ Αἰολεὺς λυρικὸς ποιητὴς Ἀλκαῖος (Ζ' καὶ Στ' π.Χ. αἰών) θέτων κατὰ μέρος τὰ προσχήματα ἀποκαλύπτει ὡμῶς καὶ προκλητικῶς ὅτι αἰτία τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνος εἶναι τὸ χρῆμα: «χρήματ' ἀνὴρ, πενιχρὸς δ' οὐδεις πέλετ' ἔσχος οὐδὲ τίμιος»⁷, καὶ ἐγκωμιάζει τὸν Σπαρτιάτην Ἀριστόδημον (Στ' καὶ Ε' († 479) π.Χ. αἰών), ὅστις εἶπε: «χρήματα, χρήματ' ἀνὴρ», καὶ τὸν λυρικὸν ποιητὴν Πύθεριμον τὸν Τήσιον (Στ' καὶ Ε' π.Χ. αἰών), ὅστις τὸ αὐτὸ εἶχεν εἶπει: «οὐδὲν ἦν ἄρα τᾶλλα πλὴν ὁ χρυσός»⁸. Τὴν περὶ χρήματος ἀποψίν τῶν ἀνωτέρω δέχονται ἄλλοι τε καὶ οἱ ἐξῆς λόγιοι τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος: α). Ὁ γνωμικὸς ποιητὴς Θεόγνις ὁ Μεγαρεὺς (Στ' π.Χ. αἰών), ὅστις σημειοῖ:

«Πλήθει δ' ἀνθρώπων ἀρετὴ μία γίγνεται ἦδε,
πλουτεῖν τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἄρ' ἦν ὄφελος»⁹,
«Πλοῦτε, θεῶν κάλλιστε καὶ ἡμερόεστατε πάντων»¹⁰,
«Πολλοὶ πλοῦτον ἔχουσιν ἀδδριες· οἱ δὲ τὰ καλὰ
ζητοῦσιν χαλεπῇ τειρόμενοι πενήη.
ἔρδειν δ' ἀμφοτέροισιν ἀμυχανίη παράκειται.
Εἴργει γὰρ τοὺς μὲν χρήματα, τοὺς δὲ νόος»¹¹.

β) Ὁ ὑπατος λυρικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Πίνδαρος (518 - 438 π.Χ.), ὅστις ἀντιγράφει τὸν Σπαρτιάτην Ἀριστόδημον, «Χρήματα, χρήματ', ἀνὴρ»¹², καὶ γ) ὁ Πλάτων (427 ἢ 428 - 347 ἢ 348 π.Χ.)¹³. Οὕτως ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου μετράται διὰ τῶν χρημάτων. Ὁ τραγικὸς ποιητὴς Εὐριπίδης (480 - 407 / 406) θεωρεῖ τὸν πλοῦτον ὡς ἐλλειπόν καὶ μικρόφυχον κακόν:

«εἰσορῶ δειλὸν δ' ὁ πλοῦτος καὶ φιλόφυχον κακόν»¹⁴. Ὁ μέγας φιλόσοφος καὶ φυσιοδίφης τῆς ἀρχαιότητος Δημόκριτος (Ε' π.Χ. αἰών) διδάσκει ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῶν χρημάτων κατὰ τρόπον λογικὸν ἀποβαίνει

6. Βλ. G. Thomson, Αἰσχύλος καὶ Ἀθῆναι, Μετάφραση Γ. Ν. Βιστάκη — Φ. Ἀποστολοπούλου, σελ. 398, 400, Ἀθήναι, 1954.

7. Ἀλκαῖος 101D.

8. Χ. Θεοδωρίδης, Ἐπίκουρος, Ἡ ἀληθινὴ ὄψη τοῦ ἀρχαίου κόσμου, σελ. 32, Ἀθήναι, 1954.

9. Θεόγνις, στίχοι 699-700.

10. Θεόγνις, στίχος 1113.

11. Θεόγνις, στίχοι 683-686.

12. Πίνδαρος, Ἴσθμια II, 17.

13. Πλάτωνος, Πολιτικός 300E.

14. Εὐριπίδου, Φοῖνισσαι, στίχος 597.

χρήσιμον πράγμα, τοῦ ἀνθρώπου ἀναδεικνυομένου ἐλευθερίου καὶ λαοφιλοῦς, κατὰ τρόπον δὲ ἀλόγιστον εἶναι κοινὴ χορηγία: «χρημάτων χρήσις ξὺν νόμῳ μὲν χρήσιμον εἰς τὸ ἐλευθέριον εἶναι καὶ δημωφελέα, ξὺν ἀνοίῃ δὲ χορηγίῃ ξυνή»¹⁵.

Ὁ ἐπικός ποιητὴς τῆς προκλασσικῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος Ὅμηρος (800 π.Χ.), ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐγκαθιδρυθῆ ὡς κοινωνικὴ μορφή τὸ καθεστὼς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ὡς ἐξῆς περιγράφει τὴν ὑπὸ δύο ἀνδρῶν ἐξ ἴσου διανομὴν ἐνός κοινοχρήστου καλλιερρησίου κτήματος:

«ἀλλ' ὡς τ' ἀμφ' οὔροισι δὴ ἀνέρε δηριάασθον,
μέτρ' ἐν χερσίν ἔχοντες, ἐπιξύνῃ ἐν ἀρούρη,
ὦ τ' ὀλίγῳ ἐνὶ χώρῳ ἐρῶξητον περὶ ἴσῃς,
ὡς ἄρα τοὺς διέεργον ἐπάλξιες...»¹⁶.

Ὁ ὀλίγον θραδύτερον τοῦ Ὀμήρου ἀμιάσας, κατ' ἐξοχὴν ποιητὴς τοῦ διδακτικοῦ ἔπους Ἡσίοδος (750 - 700 π.Χ.) εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν, ἥτις ἀναμφισβητήτως ἀνεπτύσσεται εἰς τὴν ἐποχὴν του¹⁷, ἀλλ' ὡς ὀρθῶς σημειοῖ ὁ Seebohm, ἡ περίπτωσις τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πέρσου, υἱῶν μετανάστου τινός, οἵτινες διένειμαν τὴν πατρικὴν αὐτῶν περιουσίαν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τυπικὴ¹⁸. Ὁ αὐτὸς διδακτικὸς ποιητὴς ἐν τῇ εἰρημένῳ αὐτοῦ ἔργῳ ὁμιλεῖ περὶ ἀποταμιεύσεως:

«Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο»¹⁹ = ἐὰν θεβαίως προσθέτης ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ἐν πράγμα καὶ ἐπαναλαμβάνεις τοῦτο συχνά, γρήγορα θὰ γίνῃ πολὺ.

Τὸ ἀττικὸν γένος τῶν Γεφυραίων²⁰ καταγόμενον ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ ἔθνικου ἥρωος τῶν Θηβαίων καὶ γενάρχου καὶ ἐκπολιτιστοῦ αὐτῶν Κάδμου, ἐγκατεστάθη ἐν Βοιωτίᾳ, ἔνθα «ἀπενεμήθη εἰς τοῦτο διὰ κλήρου τὸ μερίδιον τῆς Τανάγρας»²¹.

15. Hermann Diels, Die Fragmente der Vorsokratiker, Zweite Auflage erster Band, Berlin, 1906. Δημόκριτος, 282 [79N.] — 94, 24.

16. Ὀμήρου Ἰλιάς Μ, 421-424.

17. Toutain, L' economie antique, σελ. 15.

18. Seebohm, Structure of Greek Tribal Society, σελ. 123.

19. Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέραι, στίχοι 361-362.

20. Οἱ Γεφυραῖοι ἦλθον εἰς τὴν χώραν τῆς Βοιωτίας μετὰ τοῦ Κάδμου ἐκ Φοινίκης χρησιμοποιηθέντες διὰ τὴν κατασκευὴν προχωμάτων καὶ ὑδροφρακτῶν. Ἐκ τῆς Βοιωτίας μετόκησαν οἱ Γεφυραῖοι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἔνθα ἀπῆλθον τῶν αὐτῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ πλήρους θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. (Ἡροδότου Ἱστοριῶν Βιβλ. V, κεφ. 57).

21. Ἡροδότου Ἱστοριῶν Βιβλ. V, κεφ. 57: «οἴκων δὲ τῆς χώρας ταύτης ἀπολαχόντες τὴν Ταναρχικὴν μοῖραν». Βιβλ. IV, κεφ. 145: «ἀδεξάμενοι δὲ τοὺς Μινύας γῆς τε, μετέδωσαν καὶ ἐς φυλὰς διεδάσαντο». Εἰς πολλὰ μέρη ἦτο σύνθη-

Ὁ λυρικός ποιητὴς Πίνδαρος εἰς ποίημά του διηγείται ὅτι ἡ νῆσος Ρόδος διενεμήθη εἰς τρεῖς «μοῖρας» ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἥλιου. Αἱ τρεῖς αὗται μοῖραι, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ἀντιστοιχοῦν εἰς τρεῖς ἐποικιστικὰ φυλάς²². Ἡ δὲ διανομή, εἰ καὶ τοῦτο δὲν δηλοῦται κατηγορηματικῶς, ἐγένετο διὰ κλήρου ὡς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῆς περιπτώσεως τοῦ ἀπουσιάζοντος Ἥλιου κατὰ τὴν διανομὴν τῆς γῆς, ὅστις καὶ δὲν ἔλαβε κλῆρον²³ τότε, ἀλλὰ θραδύτερον οἱ θεοὶ ἐπανορθώσαντες τὴν παράλειψιν τῶν ταύτην παρεχώρησαν τὴν νῆσον Ρόδον.

Ὁ αὐτὸς μῦθος ἱστορεῖται καὶ ἐν Ἰλιάδι, ἔνθα δὲν ἀναφέρονται θεβαίως τὰ ὀνόματα τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Ρόδου. Ὁ μῦθος οὗτος λέγει ὅτι τὰ τέκνα τοῦ Κρόνου διένειμαν τὸν κόσμον εἰς τρεῖς μοῖρας διὰ κλήρου, ὃ δὲ Ποσειδῶν προειδοποιεῖ τὸν Δία ὅτι ὄφειλεν ἐφεξῆς νὰ περιορισθῆ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς μοῖρας του²⁴. Ὡσαύτως ὁ Ἡσίοδος ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ζεὺς παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑκάτην μέρος τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, ὅπερ θὰ διηγήρη ἐσοεῖ:

«Ἡ δ' ὑποκυσμένη Ἑκάτην τέκε, τὴν πέρι πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε· πόρον δὲ οἱ ἀγλαὰ δῶρα,
μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρογέτοιο θαλάσσης.
Ἡ δὲ καὶ ἀστερόεντος ἀπ' Οὐρανοῦ ἔμμορε τιμῆς,
ἀθανάτοις τε θεοῖσι τετεμένῃ ἐστὶ μάλιστα.
Καὶ γὰρ νῦν ὅτε πού τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
ἔρδων ἱερὰ καλὰ κατὰ νόμον ἰλάσκηται,
κυκλήσκει Ἑκάτην· πολλὴ τὲ οἱ ἔσπετο τιμὴ
ῥεῖα μάλ', ὃ πρόφρων γε θεὰ ὑποδέξεται εὐχάς,
καὶ τὲ οἱ ἔλθον ὀπάξει, ἐπεὶ δύναμις γε πάρεστι.
Ὅσσοι γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο
καὶ τιμὴν ἔλαχον, τούτων ἔχει αἶσαν ἀπάντων
οὐδὲ τί μιν Κρονίδης ἐβίησατο οὐδὲ τ' ἀπεύρα,
ὅσσ' ἔλαβεν Τιτῆσι μετὰ προτέροισι θεοῖσι,
ἀλλ' ἔχει, ὡς τὸ πρῶτον ἀπ' ἀρχῆς ἐπλετο δασμός.
Οὐδ' ὅτι μουνογενῆς, ἦσσαν θεὰ ἔμμορε τιμῆς
καὶ γέρας ἐν γαίῃ τε καὶ οὐρανῷ ἦδὲ θαλάσση,
ἀλλ' ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον, ἐπεὶ Ζεὺς τεύεται αὐτήν»²⁵.

(Συνεχίζεται)

θεοὶ αἱ ἐποικιστικαὶ φυλαὶ διὰ κλήρου νὰ καταλαμβάνουν τὸ ἔδαφος. Αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ διὰ κλήρου κατέλαβαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Βλ. Ἀριθμοί, 33, 51-54: «..... καὶ ἀπολεῖτε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν καὶ κατοικήσετε ἐν αὐτῇ· ὑμῖν γὰρ δέδωκα τὴν γῆν αὐτῶν ἐν κλήρῳ, καὶ κατακληρονομήσετε τὴν γῆν αὐτῶν ἐν κλήρῳ κατὰ φυλὰς ὑμῶν..... κατὰ φυλὰς πατριῶν ὑμῶν κληρονομήσετε.». Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, 18, 3-6.

22. Πινδάρου, Ὀδαί. Ὀμήρου Ἰλιάς Β' 654, 663. Βλ. Cornford, From Religion to Philosophy, σελ. 15.

23. Πινδάρου, Ὀδαί (Ὀλυμπιονίκαι), VII, 58: «ἀπέοντος δ' οὕτως ἐνδειξεν λάχος Ἀελίου».

24. Ὀμήρου, Ἰλιάς Ο' 185-204.

25. Ἡσιόδου, Θεογονία, στίχοι 441-448.

1. ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΧΡΩΜΑΤΟΣ*

Τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου
κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ἀντίθετα, τὸ μαυρὸ χρῶμα συμβολίζει τὸ κενὸ καὶ τὸ χάος τῆς ἀνυπαρξίας, τὴν ἀπουσία ἀληθινῆς ζωῆς καὶ δημιουργίας καὶ χαρᾶς, τὸ μηδέν, τὸ σκοτεινὸ βασίλειο τοῦ διαβόλου, τοῦ Ἄδη καὶ τοῦ θανάτου. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, μαζί με τὴ θεολογία τοῦ φωτὸς ἀναπτύσσει ἀντιστοίχως καὶ μιὰ θεολογία τοῦ σκότους καὶ τῆς νύχτας καὶ τονίζει ὅτι τὸ σκοτάδι εἶναι κυρίως ἡ ἀπουσία τοῦ φωτὸς ἢ τὸ μῖσος ἐναντίον τοῦ φωτὸς, δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ: «Τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι τὸ σκότος μᾶλλον ἢ τὸ φῶς. Ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα» (γ' 19-21).

Ἡ ὀρθόδοξη εἰκονογραφικὴ τέχνη, ἐκφράζοντας τὴν ἰωάννειο αὐτὴ θεολογία τοῦ σκότους, ζωγραφίζει μετὰ μαῦρο χρῶμα τὸ ἀνοιγμα τοῦ σπηλαίου στὴν παράστασι τῆς Γέννησι τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἀνοιγμα αὐτὸ εἶναι τὸ χεῖλος τῆς ἀδύσσο καὶ τοῦ σκοτεινοῦ χάους, ἡ εἴσοδος στὸ βασίλειο τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ θανάτου, τὸ στόμα τοῦ Ἄδη, ὁ προθάλαμος τοῦ μηδενός. Ὁ νεογέννητος Χριστὸς τοποθετεῖται ἀκριβῶς πάνω στὸ σκοτεινὸ αὐτὸ ἀνοιγμα καὶ συμβολίζει τὸ σκοπὸ τῆς ἐνανθρώπησι καὶ ἐνσάρκωσι τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἦταν ἡ ἐξοδός μας ἀπὸ τὴν ἀδύσσο τῆς πτώσι, ἡ ἀπελευθέρωσις μας ἀπὸ τὴν καταδυναστεία τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ θανάτου: «ἐκ κοιλίας Ἄδου ἐρρύσατο ἡμᾶς» ὁ Χριστὸς, ψάλλομε θριαμβευτικὰ οἱ πιστοί.

Μετὰ μαῦρο χρῶμα ζωγραφίζεται ἐπίσης τὸ ἀνοιγμα ποῦ ὑπάρχει στὴς παραστάσι τῆς Σταύρωσι καὶ τῆς Καθόδου τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδη. Καὶ ἐδῶ ὁ συμβολισμὸς εἶναι ὁ ἴδιος, ὅπως καὶ στὴν περίπτωσι τῆς εἰκόνας τῆς Γέννησι.

Ἄς ἐλθομε τώρα στὴ θεολογικὴ σημασία τῶν χρωμάτων τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος. Τὸ φῶς ποῦ ἐκπέμπει ὁ ἥλιος εἶναι, ὡς γνωστόν, ἐνιαιό καὶ ἄχρωμο. Τὸ ἐνιαῖο ὅμως ἡλιακὸ φῶς, καθὼς πέφτει πάνω στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς, διαθλάται στὰ ἐπιτὰ χρώματα τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος, τὰ ὁποῖα κατὰ

σειρὰν εἶναι τὰ ἐξῆς: κόκκινο, πορτοκαλί, κίτρινο, πράσινο, θαλασσί, μπλε καὶ ἰώδες (μῶδ). Μετὰ τὸν τρόπο αὐτό, ἡ γῆ, τὴν ὁποῖα φωτίζει τὸ ἡλιακὸ φῶς γίνεται μιὰ πολύχρωμη καὶ πανέμορφη σφαῖρα, ἀλλὰ καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν πάνω σ' αὐτὴν παρουσιάζουν μιὰ θαυμαστὴ ποικιλία χρωμάτων.

Τὸ ἐνιαῖο καὶ ἄχρωμο ἡλιακὸ φῶς συμβολίζει τὴ μία, ἐνιαῖα, ἀπλή καὶ ἀδιαιρέτη «ἐνέργεια» ἢ «χάρη» τοῦ Θεοῦ ποῦ προσφέρεται στὸν κόσμον καὶ τοὺς ἄνθρωπους ἀπὸ τὸν «ἥλιο τῆς δικαιοσύνης», τὸν Δημιουργό. Ἀποτελεῖ βασικὴ διδασχὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅτι ἡ μία καὶ ἐνιαῖα «ἐνέργεια» ἢ «χάρις» τοῦ Θεοῦ διαδίδεται καὶ διαμοιράζεται στὴν κτίσι καὶ τοὺς ἄνθρωπους ὑπὸ πολλὰς μορφὰς καὶ ιδιότητες, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης τοῦ καθενὸς πλάσματος ξεχωριστά. «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινὴ ἐνέργεια τῆς Τριαδικῆς Θεότητι, ποῦ διαμερίζεται καὶ προσφέρεται: στὰ ἐπὶ μέρους κτίσματα καὶ κάθε ἄνθρωπο, ἀνάλογα μετὰ τίς ἰδιαιτέρες ἀνάγκες τοῦ κάθε πλάσματος. Τὸ μοῖρασμα αὐτὸ τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλα τὰ κτίσματα, ἀνάλογα μετὰ τίς ἀνάγκες ποῦ ἔχει κάθε ἐπὶ μέρους δημιουργία, συμβολίζει ἡ διάθλασι τοῦ φωτὸς στὰ ἐπὶ μέρους χρώματα τοῦ φάσματος. Τὴ θεολογικὴ αὐτὴ σημασία τοῦ ἐνιαῖου φωτὸς καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ἐπὶ μέρους χρωμάτων διετύπωσε πολὺ παραστατικὰ ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, ὡς ἐξῆς:

«Γιατί ἄραγε ἡ Γραφή τὴν πνευματικὴ Χάρη ὀνόμασε ὕδωρ; Ἐπειδὴ μετὰ τὸ ὕδατινο στοιχεῖο ἔγινε ἡ δημιουργία τῶν πάντων. Ἐπειδὴ τὸ νερὸ κάνει τὴ χλόη νὰ πρασινίζει καὶ δίνει ζωή. Ἐπειδὴ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μετὰ μιὰ μορφή, ἀλλὰ ἐνεργεῖ μετὰ πολλοὺς τρόπους. Ὅπως λέγει ἡ Γραφή, μιὰ καὶ μόνη πηγὴ πότιζε ὀλόκληρο τὸν Παράδεισο. Ἐτσι καὶ μετὰ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. Τὸ ἴδιο νερὸ πέφτει σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ἐν τούτοις γίνεται λευκὸ στὸ κρίνο, κόκκινο στὸ ρόδο, πορφυρὸ στὴς βιολέττες καὶ στὰ διάφορα εἶδη παίρνει τὸ ἀνάλογο χρῶμα, ὥστε νὰ παρουσιάζεται σὲ μιὰ μεγάλη ποικιλία χρωμάτων. Ἐτσι, στὸ φοῖνικα παίρνει ἄλλο χρῶμα καὶ στὸ ἀμπέλι διαφορετικὸ καὶ σὲ ὅλα τὰ εἶδη παίρνει ὅλη τὴν ποικιλία τῶν χρωμάτων,

(*) Συνέχει ἐκ τῆς σελ. 84 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 5 τεύχους.

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΝ*

Του Ἀρχιμ. κ. ΠΑΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΤΟΥ

10. Ο ΒΟΥΣ ΚΑΙ Η ΟΝΟΣ.

Ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῆς Γεννήσεως δὲν ἀπουσιάζει καὶ τὸ ζωϊκὸν βασίλειον. Ἐκείνη τῆς φάτνης εἰκονίζονται αἱ κεφαλαιὶ δύο ζώων, εἶναι ὁ βόυς καὶ ἡ ὄνος. Αἱ ὀνομασίαι δὲν ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν Εὐαγγελιστῶν. Ἐν τῷ Σπηλαιῷ ἐνδεχομένως νὰ ὑπῆρχον καὶ ἄλλα ζῶα, ἀλλὰ ἡ Παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὴν φάτνην δύο ζώων ἐτέθη ὁ Κύριος, γεννηθεὶς. Τὸ κάθε ζῶον ἔχει ἐν τῷ Σταύλῳ τὴν ἰδικήν του φάτνην. Εἰς τινὰς περιπτώσεις, χάριν οἰκονομίας χώρου, τὴν αὐτὴν φάτνην μοιράζονται δύο, σπανίως τρία, ζῶα.

Τὰ δύο ζῶα ἐπροφητεύθησαν εἰς τὴν Π. Διαθήκην, «ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ, ἐν τῷ ἐγγίξειν τὰ ἔτη... ἐν τῷ παρεῖναι τὸν καιρὸν»⁶⁰. Καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας προλέγει σχετικῶς, «ἔγγιν θοὺς τὸν κτισάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ Κυρίου αὐτοῦ»⁶¹. Τὰ εἰκο-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 91 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

60. Ἀμβκ. γ' 3.

61. Ἡσ. α' 3.

ὸν καὶ ἕνα εἶναι τὸ εἶδος τοῦ νεροῦ τῆς βροχῆς. Δὲν μεταβάλλεται θέβαια ἢ φυσικὴ σύστασις τοῦ νεροῦ τῆς βροχῆς, ὥστε νὰ γίνεταί διαφορετικὸ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ παίρνει τὸ ἰδιαίτερον χρῶμα τοῦ κάθε εἶδους, ἀνάλογα μὲ τὴν σύστασιν καὶ τὴν κατασκευὴν του.

Ἐτσι καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἄν καὶ εἶναι ἕνα, ἀπλὸ καὶ ἀδιαίρετο, ἐν τούτοις μοιράζει στὸν καθένα τὴν Χάρη, ὅπως Ἐκεῖνο θέλει... Μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἕνα καὶ ἀπλὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐνεργεῖ πολλὰς ἀρετὰς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐναν ἄνθρωπον π.χ. τὸν βοηθεῖ νὰ κάνει καλὴν χρησιμοποίησιν τῆς γλώσσας του, ὥστε νὰ λέει σοφὰ πράγματα. Ἐνὸς ἄλλου φωτίζει τὴν ψυχὴν γιὰ νὰ προφητεύει. Σὲ ἄλλον δίνει δύναμιν γιὰ νὰ διώχνει τοὺς δαίμονες. Σὲ ἄλλον δίνει τὸ δῶρον νὰ ἐρμηνεύει τίς Γραφές. Ἄλλου ἐνισχύει τὴν σωφροσύνην. Σὲ ἄλλον διδάσκει τὴν ἐλεημοσύνην. Ἄλλον τὸν διδάσκει νὰ πιστεύει καὶ νὰ ἀσκεῖται. Ἄλλον διδάσκει νὰ περιφρονεῖ ὅσα ἀναφέρονται στὸ σῶμα. Ἄλλον τὸν ἐτοιμάζει γιὰ τὸ μαρτύριο καὶ ἄλλον σὲ κάτι ἄλλο, ἐνῶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παραμένει τὸ ἴδιον καὶ δὲν μεταβάλλει τὴν ὑπόστασίν του» (Κατηχήσεις 16,12).

Ἡ χρωματικὴ ἐπομένως πανδαισία τῆς ὀρθόδοξης

νιζόμενα δύο ζῶα ἐκλαμβάνονται «τροπικῶς», ἢ συμβολικῶς καὶ ὑποδηλοῦν τὴν ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑθνικῶν δημιουργίαν τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὸ δάθος εἰκονίζεται σκοτεινὸν τὸ Σπήλαιον. Δηλοῖ τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας καὶ τὴν ἠθικὴν ἐξαχρίωσιν τῆς Θείας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰκόνας, ἣν ἡμαρῶσαν τὰ νέφη τῶν παθῶν, ἢ εἰδωλολατρεία καὶ ὁ μακρὰν τοῦ Θεοῦ βίος. Αὐτὴν, τὴν τοῦ κόσμου ἐξαθλίωσιν, καὶ τὸ τῆς ἀθείας σκότος ἔρχεται νὰ διαλύσῃ ὁ πρὸ τοῦ σκότους τοῦ Σπηλαιῶντος εἰκονιζόμενος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸν κόσμον ἄρχεται ὁ καιρὸς τῆς «...ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας».

Καὶ τέλος, ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν παράστασιν δηλοῖ τὴν πρώτην καλὴν δημιουργίαν, ἣτις, παρὰ τὴν τότε ἠθικὴν ἐξαχρίωσιν, ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ τῆς ἀμαρτίας, μέλλει καὶ πάλιν νὰ ἐνδυθῇ τὴν στολὴν τὴν πρώτην διὰ τοῦ ἐπὶ γῆς ἀρχαιμένου ἔργου τοῦ ἐν Βηθλεὲμ Γεννηθέντος Σωτῆρος Χριστοῦ, ἢ Ἀνάστασις καὶ ἢ ἐπὶ τοῦ Θανάτου Νίκῃ τοῦ ὁποῦν θὰ φέρῃ καὶ «οὐ-

ἀγιογραφίας εἶναι μιὰ πρόκλησις καὶ μιὰ πρόσκλησις νὰ προσεγγίσωμε τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο λειτουργεῖ τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς Χάρης καὶ τῆς Ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὴν εἰκόνα π.χ. τοῦ Παντοκράτορα, ὡς ἄκτιστο, ἐνιαῖο καὶ ἀδιαίρετο φῶς τοῦ νοητοῦ Ἡλίου, διαμερίζεται καὶ διαμοιράζεται στὰ ἀναρίθμητα κτιστὰ δημιουργήματα, τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα καὶ τὰ ἀντικείμενα ποὺ εἰκονίζονται ἐγχρωμα στὶς παραστάσεις καὶ τίς ἀγιογραφίες τῶν Ἱ. Ναῶν. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ κάθε ὀρθόδοξος Ναὸς μεταβάλλεται σὲ ἕνα πολύχρωμο καὶ πανέμορφο Παράδεισο καὶ ὅσοι μετέχουν σ' αὐτὸν φωτίζονται ἀπὸ τὸ ἐνιαῖο ἄκτιστο φῶς τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ χρωματικὴ αὐτὴ θεολογία ἔρχεται ἔτσι σὲ ἀπολυτὴ συμφωνία μὲ τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας, στὸ ὁποῖο ὁ ἕνας καὶ μοναδικὸς Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ «μερίζεται καὶ διαμερίζεται» σὲ πολλὰς μερίδες, ὥστε νὰ κοινωνήσουν ὅλοι οἱ πιστοὶ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου. Ὁ «μελιζόμενος» ὅμως αὐτὸς Ἄρτος, «ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς», παραμένει ἕνας καὶ ἀδιαίρετος, «μὴ διαιρούμενος» πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος» (Εὐχὴ τῆς Θ. Λειτουργίας).

ρανόν καινόν και γῆν καινήν». Καθ' ὅτι «τῆ γάρ ματαιότητι ἢ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἔκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα...» και ὡς ἐκ τούτου, «συστενάξει και συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν». Ἐναμένει δὲ και αὐτῆ, ἢ κτίσις, νὰ διέλθῃ «ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ». Ἡ Γέννησις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ φέρει «εὐδοκίαν» και χαρὰν οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ εἰς ὅλην τὴν κτίσιν, «Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεὲμ τῆ πόλει, οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται, χαίρει ἢ φύσις ὅλη...».

11. Ο ΕΝΑΣΤΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ.

Τὴν ὅλην παράστασιν τῆς Γεννήσεως σκέπει ἱεροπρεπῶς ὁ ἄνωθεν αὐτῆς εἰκονιζόμενος ἑναστρὸς οὐρανός, ὅστις μεγαλοπρεπῶς και λαμπρότατα κοσμεῖ τὴν σύνθεσιν. Ὁ οὐρανὸς εἰκονίζεται κυκλικῶς, ὡσάν νὰ προστατεύῃ πάντας τοὺς ἐν τῇ Γεννήσει.

Ὁ οὐρανὸς ἔχει διδωκτικὴν προσέλευσιν εἰς τὴν παράστασιν.

Εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν Γέννησιν τοῦ Δεσπότη κατέρχεται ἕως αὐτοῦ τούτου τοῦ Σπηλαίου, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ πολλὰκις εἰκονίζονται ἀστέρες, ἀκριβῶς διὰ νὰ δηλωθῇ ἢ ἐν τῇ Γεννήσει παρουσία του, κατὰ τὸ τοῦ Ἀποστόλου, «δοὺ και ὁ Θεὸς αὐτὸν — τὸν Ἰησοῦν— ὑπερύψωσε και ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων και ἐπιγείων και καταχθονίων»⁶². Ὁ Προφητὰνὰξ Δαυὶδ ἰδιαίτερος ἐξῆμνησεν τὴν προσέλευσιν και τὴν μυστηριακὴν ὠραιότητα τοῦ οὐρανοῦ, τῆς σελήνης, τοῦ ἡλίου, τῶν ἀστέρων κ.λπ., πού διαδηλοῦν και ἀνταναικλῶν τὴν Θεϊαν Σοφίαν και Παντοδυναμίαν. «Αἰνεῖτε αὐτὸν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν... ἡλιος και σελήνη, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα και τὸ φῶς...»⁶³. Ταῦτα ὕμνουν και περιβάλλουν και τὴν Γέννησιν. Ὁ Οὐρανὸς δίδει ἰδιαίτεραν και καταναυτικὴν ἀτμόσφαιραν εἰς τὴν ὅλην σύνθεσιν και, ὁμοῦ μετὰ τῶν Ἀγίων Ἀγγέλων, τονίζουσαν λίαν αἰσθητῶς τὸ Θεϊον και Ἁγίον στοιχεῖον τῆς Ἐνανθρωπήσεως.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Τ Ρ Ι Τ Ο Ν

1. Ο ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΛΑΤΥΤΕΡΑΣ.

Ἡ Γέννησις εὐρίσκει εἰς τὴν ἀγιογραφικὴν παράστασιν τῆς «Πλατυτέρας», ὡς αὐτῆ διαιμορφώθη ἐν τῇ Ὀρθοδόξῃ Ἀγιογραφίᾳ, τὸν δογματικὸν και συμβολικὸν αὐτῆς χαρακτήρα.

Εἰς τὴν κεντρικὴν κόγχην τοῦ Ἱεροῦ, ὅπισθεν ἀ-

κριβῶς τοῦ Ἱεροῦ Θουσιαστηρίου, εἰκονίζεται ἢ «Πλατυτέρα τῶν Οὐρανῶν», ἢ «τιμιωτέρα τῶν Χερουβεὶμ και ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεὶμ», ἢ Ἵπεραγία ἡμῶν Θεοτόκος. Εἰκονίζεται, ἄλλοτε μὲν δλόσωμος και ἐνθρονος, καθημένη ἐπὶ θρόνου δόξης, ἔχουσα τὸν Κύριον, «παιδίον», ἐπὶ τῶν γονάτων Αὐτῆς και ἄλλοτε παρίσταται ἀπὸ τὴν μέσην και ἄνω, μὲ ἐκτεταμένους τὰς χεῖρας, ἔχουσα τὸν Κύριον ἐπὶ τοῦ στήθους εἰς τὸν τύπον περίπου τῆς «Βλαχερνιῶτισσας». Εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τύπους ἔχει γλυκεῖαν μορφήν και ὄψιν και ἀτενίζει συμπαθῶς τὸν κόσμον. Εἰς τινὰς δὲ περιπτώσεις εἰκονίζονται και Ἁγγελοι, ἢ Χερουβεὶμ, πού ἐνθυμίζουσι τοὺς Ἀγγέλους τῆς Γεννήσεως. Ἐπίσης, ἀντὶ φόντου, πολλὰκις εἰκονίζεται ἑναστρὸς οὐρανός. Εἰς τὰς παραστάσεις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τῆς Πλατυτέρας, τοῦ Παντοκράτορος, τῆς Σταυρώσεως κ.ἀ., κατ' ἐπίδρασιν μᾶλλον ἀπὸ τὴν παράστασιν τῆς Γεννήσεως, ὅπου σαφῶς ἐπεκράτησεν ἢ ἀπεικόνισις τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὸν φόντον αὐτῶν τῶν παραστάσεων μὲ τὸν Δεσπότην Κύριον, εἰκονίζεται, ἐνίοτε, μερικῶς ἢ και ὀλικῶς, ἑναστρὸς οὐρανός μὲ τρόπον, πού νὰ μὴ διασπάται ὁ δισδιάστατος χαρακτήρ τῆς ὀρθοδόξου εἰκόνας, χωρὶς δηλ. νὰ ἀπεικονίζεται ἢ τρίτη διάστασις, ἢτοι τὸ βάθος, πού εἶναι δυτικὴ τεχντροπία, ὡς ἐλέχθη. Ὁ οὐρανός συνδέεται μὲ τὸν Σωτῆρα Χριστόν. «Ὁ κλίνας οὐρανοῦ», «ὁ οὐρανός και ἢ γῆ σήμερον ἠνώθησαν, τεχθέντος τοῦ Χριστοῦ», «Ὁ οὐρανός και ἢ γῆ σήμερον προφητικῶς εὐφρανέσθωσαν»⁶⁴ και ἐκ τῆς Πατερικῆς Γραμματείας, ὁ Θεὸς κατέρχεται εἰς τὴν γῆν, ἵνα τὸν ἄνθρωπον εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναβιβάσῃ, κ.λπ.

Ἡ παράστασις τῆς «Πλατυτέρας», ὡς ἐλέχθη, ἐκφράζει τὸ δόγμα τῆς «Ἐνσαρκώσεως». Ἰστορομένη εἰς τὴν κεντρικὴν και μεγάλην κόγχην τοῦ Ἱεροῦ, πού δομικῶς, ἢ κόγχῃ, συνδέει τὸ δάπεδον μὲ τὴν ὀροφήν τοῦ Ναοῦ, ἢ Θεοτόκος μὲ τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἠνωσεν τὴν γῆν μὲ τὸν οὐρανόν, ὡς ἄλλη ἡγιασμένη και θεωωμένη κλίμαξ τοῦ Ἰακώβ. Αἱ ἡπλωμένοι χεῖραι τῆς Πλατυτέρας δηλοῦν προσέτι τὴν διὰ τῆς Γεννήσεως ὑπὸ τῆς Θεοτόκου τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου συμπιλίωσιν και ἔνωσιν τοῦ Παναγὰθου Θεοῦ και τοῦ διὰ τῆς ἀμαρτίας πεπτωκότος ἀνθρώπου. «Ὁ οὐρανός και ἢ γῆ σήμερον ἠνώθησαν... Θεὸς ἐπὶ γῆς παραγέγονε, και ἄνθρωπος εἰς οὐρανοὺς ἀναβέθηκε», «Χαίρε κλίμαξ ἐπουράνιε, δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός, χαίρε γέφυρα, μετάγουσα τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν»⁶⁵, ψάλλει ἢ Ἐκκλησία.

Ἐπίσης, ὁ συμβολισμὸς τῆς «Πλατυτέρας», εἰκονι-

62. Φιλίπ. 6' 10.

63. Ψαλμ. 148, 3-4.

64. Μηναῖον Δεκ., ἔ.ἀ., σελ. 204.

65. Χαίρονόμφια Ἁκαθ. Ἱμνον.

Ο ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΣΑΒΡΑΜΗ

Δρος Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας

Ἡ Γέννηση, ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάσταση παραμένουν τρεῖς σταθμοὶ τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ πού, σάν ἐνότητα, δίνουν περιεχόμενο στὴν χριστιανικὴ μας πίστη ἐνῶ, συγχρόνως, ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς σταθμοὺς, χωριστά, ἔχουν, γιὰ ἐκεῖνον πού ἀντιλαμβάνεται τὸ βαθύτερό τους νόημα, εἰδικὴ σωτήρια σημασία. Ἡ Γέννηση συμβολίζει πάντα τὴν προϋπόθεση τῆς ἀναγέννησης τῆς φύσης καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ὁ Σταυρὸς προσφέρει, μὲ τὴν θυσία τοῦ Χριστοῦ, τὴν δυνατότητα αὐτῆς τῆς ἀναγέννησης πού ολοκληρώνεται μὲ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου.

Εἶναι ἀδύνατο νὰ πιστεύουμε σὲ ἕνα μόνο ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς σταθμοὺς τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀγνοώντας τοὺς ἄλλους. Κυρίως δὶχως τὸν τελευταῖο σταθμὸ, χωρὶς τὴν Ἀνάσταση δηλαδή, χάνουν τόσο ἡ Γέννηση ὅσο καὶ ὁ Σταυρὸς τὸ βαθύτερό τους νόημα: «Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν» (Α΄ Κορ. 15,14) γράφει ὁ Ἀπόστολος Πάυλος. Ἔχει δὲ ἀπόλυτα δίκαιο: Γιὰ τὴν ἡ πίστις σὲ ἕνα Χριστὸ πού γεννήθηκε, ἔζησε καὶ πέθανε ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι εἶναι πίστις «ματαια» (Α΄ Κορ. 15,17). Ποιὸς θὰ μιλοῦσε σήμερα γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Χριστοῦ ἢ γιὰ τὴν Γέννησή του ἂν ἡ Ἀνάστασή του δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἐπιβάλει μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητας τὸν ὄρο αἰωνιότητα;

ζομένης ἀνωθεν τοῦ Θουσιαστηρίου, ἀποκτᾷ ἰδιαίτερον λειτουργικὴν σημασίαν ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ Ὁρθόδοξου Ἱεροῦ Ναοῦ. Ὁ ἐκ τῶν οὐρανῶν γεννηθεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ καὶ ἐν τῇ «Πλατυτέρα» εἰκονιζόμενος, τελεσιουργεῖται ἐπὶ τοῦ Θουσιαστηρίου καί, ὡς θύτης καὶ θύμα, καλεῖ ἀπαντας εἰς ἀγιασμόν καὶ μυστηριακὴν μετ' αὐτοῦ ἔνωσιν. Οὕτω ἡ Θεοτόκος γίνεται «γέφυρα μετὰ γούσα τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν». Διὰ τῆς «Πλατυτέρας» γίνεται ἀπλή πραγματικότης τὸ «σήμερον — καὶ πάντοτε — τὰ ἄνω τοῖς κάτω συνορτάζει καὶ τὰ κάτω τοῖς ἄνω συνομιλεῖ»⁶⁶, ὡς ἀκριβῶς συνέβη τὴν νύκτα τῆς Γεννήσεως, ὅπου οἱ Ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ συνομιλοῦν μὲ τοὺς ποιμένας τῆς Βηθλεέμ.

Τὸ ὅτι ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ σήμερα θεωρεῖται τὸ ἐπίκεντρο τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀπὸ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων σύμβολο τῆς σωτηρίας, δὲν ἀλλάζει τίποτε στὴν πραγματικότητά, ὅτι — ὅπως τονίζει ὁ Nathan Söderblom — ὁ Σταυρὸς ἐπάνω στὸν ὁποῖο πέθανε ὁ Ἰησοῦς, ἦταν «τὸ φοβερότερο ἀπ' ὅσα μπορεῖ νὰ διανοηθεῖ κανεὶς ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ταπεινωτικότερο καὶ πιὸ ἀπάνθρωπο μέσο γιὰ τὴν τιμωρία τῶν χειρότερον κακοποιῶν». Τὸ ὅτι ἀπὸ τὸ «φοβερότερο, ταπεινωτικότερο καὶ πιὸ ἀπάνθρωπο μέσο γιὰ τὴν τιμωρία τῶν χειρότερον κακοποιῶν» ἔγινε σύμβολο τῆς σωτηρίας, ὀφείλεται στὴν Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιὰ τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ τελείωσε μὲν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, αὐτὸ τὸ τέλος ὅμως εἶναι ἡ ἀρχὴ μιᾶς καινούργιας ἐποχῆς τοῦ ἐξάνθρωπισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τὴν στιγμή πού ἡ ἀνθρωπότητα πληροφορήθηκε ὅτι: «οὐκ ἔστιν ὧδε ἡγέρθη γάρ καθὼς εἶπεν» (Ματθ. 28,6· Μάρκ. 16,6 καὶ Λουκ. 24,6) ἀπέκτησε κάθε πιστὸς χριστιανὸς τὴν ἀκλόνητη πεποίθησι ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἀναγέννησε «εἰς ἐλπίδα ζωῆς δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν» (Α΄ Πέτρ. 1,3), γιὰ τὴν ἐνῶ ἡμᾶςταν νεκροὶ ἐξαιτίας τῶν παραπτώματων μας, μᾶς ξανάδωσε ζωὴ μαζί μὲ τὸν Χριστὸ (Ἐφεσ. 2,5).

Πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ὑπέφερε ὁ ἄνθρωπος συνεχῶς κάτω ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ φόβου, τῆς

Εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς «Πλατυτέρας» εἰκονίζεται ὁ Κύριος «Παιδίον Νέον», ὅστις, ἀτενίζων τὸ λογικόν του ποῦμιον, τὸ ἐκκλησίασμα, μὲ βλέμμα καὶ ὄψιν πλήρη ἀγάπης καὶ συμπαθείας διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐτοιμάζεται, ὡς προφύεται, νὰ ποιμάνῃ τοῦτο εἰς ὄλον τὸν κόσμον. Ἡ ἀπεικόνισις αὕτη τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐνθυμίζει τὴν προφητείαν τοῦ Μιχαίου, ἀναγιγνωσκόμενην κατὰ τὴν πρώτην τῶν Μεγάλων Ὁρῶν τῶν Χριστουγέννων: «Καὶ στήσεται, καὶ ὀφεται, καὶ ποιμανεῖ τὸ ποῦμιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ Κύριος καὶ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ ὀνόματος Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ὑπάρξουσι, διότι νῦν μεγαλυνθήσονται: ἕως ἄκρων τῆς γῆς»⁶⁷.

(Τέλος)

66. Εὐχὴ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ.

67. Μιχ. ε' 4.

ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΝΘΟΣ ΧΑΛΚΙΝΟΥ ΒΟΥΣ *

Του κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΙΓΚΑ
θεολόγου, αρχαιολόγου - ιστορικού

Τὸ ὁμοίωμα τοῦτο μὲ τὴν κεφαλὴν βοός, εἶναι, ἀναμφιβόλως, ἡ ἀπαρχὴ τοῦ βοός - ταύρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, ἐν ψυχρῷ, ἐκαίοντο οἱ μάρτυρες τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἦτο ὅπωςδὴποτε ἐν φρικτὸν μορτύριον, τὸ ὁποῖον ἐπέφερε βραδέως, τὸν θάνατον.

Ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὴν Κορχηθὸν ὑπῆρχε τὸ χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Κρόνου, ἐν τὸς τοῦ ὁποίου, ὡσαύτως ἐτίθεντο μικρὰ παιδιὰ πρὸς θυσίαν. Γράφει σχετικῶς ὁ Διδώροσ Σικελιώτης, ὅτι «ἀδριὰς Κρόνου χαλκοῦς, ἐκτετακῶς τὰς χεῖρας ὑπτίως ἐγκεκλιμένης ἐπὶ τὴν γῆν, ὥστε τὸν ἐπιτεθέντα τῶν παιδῶν ἀποκυλίεσθαι καὶ πίπτειν εἰς τι χάσμα πλήρες πυρός. Εἰκόσ δὲ καὶ τὸν Εὐριπίδην ἐνεῦθεν εἰληφέναι τὰ μυθεολογούμενα παρ' αὐτῷ περὶ τὴν ἐν Ταύροις θυσίαν, ἐν αἷς εἰσάγει τὴν Ἰφιγένειαν ὑπὸ Ὁρέστει διερωτωμένην».

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 93 τοῦ ὑπ' ἀριθ 5 τεύχους.

ἀθεβαιότητος καὶ τῆς ἁμαρτίας. Ἡ Ἀνάστασις ἡμῶς «ἐφώτισεν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην». Τὸ Πάσχα τὸ «πάντας ἀγιάζον πιστοὺς» ἐγίνε σύμβολο τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς φθορᾶς τῆς πρόσκαιρης ζωῆς καὶ τῆς τοποθέτησός του μέσα στὴν αἰωνιότητα. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ παραμένει ἡ πιὸ μεγάλη ἐλπίδα τοῦ χριστιανοῦ· ἐλπίδα ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πιὸ ζωντανὴ πηγὴ χαρᾶς γιὰ μιὰ δημιουργικὴ ἀξιοποίηση τοῦ σήμερα μέσα στὰ πλαίσια τοῦ αἰώνιου ἔργου τοῦ Θεοῦ.

«Εἰσελθετε πάντες εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου ἡμῶν», γράφει στὸν κατηχητικὸ τοῦ λόγου ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Τὸ «πάντες» δὲ ἀφορᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους: πλουσίους καὶ φτωχοὺς, εὐσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὺς, μικροὺς καὶ μεγάλους, μορφωμένους καὶ ἀμόρφωτους. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει στὸ χέρι του μιὰ «πρόσκληση» τοῦ Χριστοῦ. Ὅποιος ζεῖ μιὰ ἄχαρη ζωὴ φταίει ὁ ἴδιος. Εἴτε ἀνήκει στὴν κατηγορίαν τοῦ Θωμᾶ, ὁπότε πρέπει νὰ θυμηθεῖ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου: «μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες» (Ἰωάν. 20,29), εἴτε ζητεῖ νὰ θρεῖ χαρὰν στὰ φτηνὰ καὶ πρόσκαιρα μέσα ποὺ προσφέρει αὐτὸς ὁ κόσμος.

Στὴν τελευταία περίπτωση ἀρκεῖ νὰ ρωτησε κανεὶς μὲ εἰλικρινεῖαν τὸν ἑαυτὸν του, μὲ βάση τὴν ἀτομικὴν του πείρα, κατὰ πόσον ὑπάρχουν χαρᾶς αὐτοῦ

«τάφος δὲ ποῖος δέξεται μ' ὅταν θάνω; πῦρ ἱερὸν ἔνδον χάσμα τ' εὐρωπὸν πέτρας» καὶ ὁ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι δὲ μῦθος ἐκ παλαιᾶς φήμης παραδεδομένος ὅτι Κρόνος ἠφάνιζε τοὺς ἰδίους παῖδας, παρὰ Κορχηθῶνιαις φαίνεται διὰ τοῦτου τοῦ νομίμου τετηρημένος⁴⁴.

Ἀργότερον ὁ Εὐσέβιος παραλαμβάνει τὴν ἀποψιν τοῦ Διδώρου, γράφων: «Διορθώσασθαι δὲ τὰς ἀγνοίας σπεύδοντες διακοσίους μὲν τῶν ἐπιφανεστάτων παιδῶν προκρίναντες ἔθυσαν δημοσίᾳ, ἄλλοι δ' ἐν διαβολαῖς ὄντες ἐκουσίως ἑαυτοὺς ἔδωσαν, οὐκ ἐλάττους ὄντες τριακοσίων. Ἦν δὲ παρ' αὐτοῖς

44. Διδώροσ Σικελιώτου XX, 14. Οἱ παρέμβλητοι δύο στίχοι ἀνήκουν εἰς τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις τοῦ Εὐριπίδου, στίχοι 625, 626, ἡ μετάφρασις τῶν ὁποίων ἔχει ὡς ἑξῆς: Καὶ ἀφοῦ πεθάνω, σὺν τί τάφο ὀθῶ; Ἰερὴ φωτιά, χάσμα πλατὺ τοῦ βράχου. Ὅρα καὶ Εὐσέβιος, Ὑπομνήματα εἰς Ἡσαῖαν, κεφ. ΜΣΤ' σελ. 195, ΒΕΠ τόμ. 23ος, Ἀθήναι 1960.

τοῦ εἶδους ποὺ μπορεῖ νὰ κρατήσουν περισσότερο ἀπὸ ἓνα μικρὸ χρονικὸ διάστημα. Ὅταν δὲ σὺν καρπὸ μιᾶς εἰλικρινοῦς αυτοκριτικῆς αὐτοῦ τοῦ εἶδους διαπιστώσουμε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐγκόσμια χαρὰ μὲ ἀπόλυτη σταθερότητα, θὰ συνειδητοποιήσουμε συγχρόνως ὅτι μοναδικὴ πηγὴ μιᾶς γνήσιας καὶ αἰώνιας χαρᾶς παραμένει ὁ Ἰησοῦς Χριστός: χαρᾶς τὴν ὁποία νοιώθουμε ἀκόμη περισσότερο ὅταν ζοῦμε καὶ γιορτάζουμε τὴν Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ.

Καὶ ἂν ἀκόμη δεχθοῦμε ὅτι ὑπάρχουν μέσα ποὺ προσφέρει ὁ πρόσκαιρος κόσμος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζοῦμε γιὰ τὴν ἀπόκτηση μιᾶς μόνιμης χαρᾶς, θὰ διαπιστώσουμε γρήγορα ὅτι καὶ ἡ πιὸ μεγάλη χαρὰ — ἡ χαρὰ τῆς δημιουργίας π.χ. — ὑποφέρει κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τοῦ θανάτου. Αἰώνια χαρὰ — χαρὰ δηλαδὴ ποὺ μᾶς συντροφεύει σὲ ὅλη μας τὴν ζωὴ μέχρι τὴν τελευταία μας πνοή — μᾶς προσφέρει μόνον ἡ πίστις στὴν Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ σὺν γεγονὸς καὶ ὁ Ἀναστάς Κύριος σὺν ρυθμιστῆς τῆς καθημερινῆς μας — ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς — ζωῆς. Γιατὶ πίστις στὴν Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ σημαίνει, συγχρόνως, πίστις στὴν αἰωνιότητα. Μιὰ πίστις ποὺ ἀνανεώνεται κάθε χρόνο ὅταν τὴν νύχτα τῆς Ἀναστάσεως φάλλουμε χαρούμενοι: «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶνι χαρισάμενος».

ἀνδριάς Κρόνου χαλκοῦς, ἐκτετακῶς τὰς χεῖρας ὑπτίκας ἐκτεταμένους ἐπὶ τὴν γῆν, ὥστε τὸν συντεθέντα τῶν παιδῶν ἀποκολύεσθαι καὶ πίπτειν εἰς τι χάσμα πλῆρες πυρός»⁴⁵.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΒΟΥΝ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

1. Τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν γενικῶς.

Τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν περίοδον τῶν διωγμῶν δὲν περιορίζονται χρονικῶς καὶ τοπικῶς. Δὲν εἶναι ἀκόμη ἀπλᾶ ἐπεισόδια. Ἀντιθέτως ταῦτα εἶναι ποικίλα καὶ βασανιστικά. Ἡ περιγραφή τούτων ὑπὸ τῶν συναξαρίων προκαλεῖ τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀπορίαν, ἂν πράγματι ὑπῆρξαν τοιοῦτου εἶδους διώκται ἀθῶων ἀνθρώπων. Εὐρισκόμενοι πρὸ νέφους μαρτύρων δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν μαρτυρησάντων διὰ τοῦ πυρὸς γενικῶς. Πάντως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι μικρότερος, ὄλων τῶν ἄλλων μαρτυρίων, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι αἱ ἄλλαι περιπτώσεις εἶναι περισσότεραι, ὡς μαρτύρια διὰ τοῦ ξίφους, τοῦ λιθοβολισμοῦ, τῆς ἀγχόνης κ.λπ., ἀλλὰ καὶ διότι εἰς τοὺς θύτας παρεῖχετο εὐθετος χρόνος δράσεως, θέλοντας ν' ἀπαλλαγῶν συντομώτερον τοῦ θύματος.

Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ καὶ γεραίρει τὴν μνήμην, ὅχι μόνον ὧσων ἐμαρτύρησαν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐτελειώθησαν ἐν εἰρήνῃ καὶ διεκρίθησαν ἐπ' ἀρετῇ καὶ ὁσιότητι θίου. Καὶ ἔχει τούτους, τοὺς μάρτυρας γενικῶς καὶ τοὺς ὁσίους, ὑπόδειγμα τῆς ζωῆς αὐτῆς. Ἐλπίζει ἐπὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν καὶ πιστεύει, ὅτι τὸ αἷμα καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν θὰ ριζώσῃ καὶ θὰ αὐξάνῃ τὸ δένδρον τῆς πίστεως εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Ὁ θάνατος τῶν μαρτύρων διὰ τοῦ πυρὸς προκαλεῖ τὴν φρίκην. Πέραν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν τὸ μαρτύριον διὰ τῆς ρίψεως ἐντὸς καμίνων περικαύστων ἢ ἄλλων οἱ ὁποῖοι ἐκάησαν διὰ ζέοντος ἐλαίου ἢ ὕδατος, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι ἐμαρτύρησαν ἐντὸς κεκλεισμένων χώρων. Εἶναι οἱ μάρτυρες οἱ ὁποῖοι ἐκλείσθησαν ἐντὸς χαλκῶν ὀμοιωμάτων θεῶν καὶ παρέδωσαν ἐντὸς αὐτῶν τὴν ψυχὴν των πρὸς τὸν Κύριον.

Δὲν θὰ ἀπαριθμήσω τὰς περιπτώσεις τοῦ θανάτου διὰ τοῦ πυρὸς εἰς τὴν γενικὴν ταύτην ἀνάπτυξιν, διότι ἐκφεύγει τοῦ προσρισμοῦ. Αἱ περιπτώσεις τοιοῦτων μαρτυρίων εἶναι πολλαί. Ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν ἐν μαρτύριον καὶ τοῦτο ἔχει σημασίαν. Τοῦτο πρέπει νὰ ἐνδυναμώσῃ ἡμᾶς ἐντὸς τῆς ρευστῆς καὶ χλιαρᾶς, κατὰ τὴν

πίστιν, κοινωνίας. Τὰ πρότυπα, ὅλα τὰ πρότυπα τοῦ νέφους τῶν μαρτύρων⁴⁶ πρέπει νὰ διηγήσων εἰς τὴν ψυχὴν μας καὶ νὰ καθοδηγήσων τὰ βήματα ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

Οἱ μάρτυρες καὶ τὰ θαύματα πρὸ τῆς καταγίδος ἢ ὁποῖα ἔχει ἐκσπάσει καὶ βασανίζει τὴν κοινωνίαν, δύνανται νὰ σώσουν τὸν ἄνθρωπον. Δὲν παραγνωρίζεται ἡ ἀξία τοῦ Εὐαγγελίου, ἀντιθέτως τίθεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Ἡ ἀξία τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι, πρέπει νὰ εἶναι, ὁ κανὼν τῶν σχέσεων ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Οἱ σκληροκάρδιοι ἄνθρωποι θέλομεν σήμερον τὸ θαῦμα, ἔχομεν ἀνάγκην τοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐταπαρηγήσεως τοῦ μάρτυρος διὰ νὰ ζήσωμεν τὰ θιώματα, τὰ ὁποῖα ὁδηγοῦν πρὸς τὰ οὐράνια στερεώματα.

Οἱ μάρτυρες, ἐκ τοῦ οἰουδήποτε μαρτυρίου, τοῦ μεγαλύτερου ἢ τοῦ μικροτέρου, τοῦ ἀπλοῦ διὰ τῆς μαστιγώσεως καὶ τοῦ φρικτοῦ διὰ τῆς ἀποτηγανίσεως, ὑφίσταντο τὸν πόνον, ἐπασχον δεινῶς. Δὲν ἦσαν ἐξαυλωμένοι ὑποστάσεις ἀλλὰ σώματα ὀλικὰ. Καὶ δὲν διετίθεντο οἱ μάρτυρες πρὸς τὸ μαρτύριον διότι περιεφρόνουν τὴν ζωὴν. Ἡ παράδασις τοῦ Θεοῦ θελήματος, ὁ ὑποβιβασμὸς τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν ἐναντι ἄλλων, ἔτρεπε τούτους πρὸς τὸ μαρτύριον, πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ παθόντος καὶ ταφέντος Ἰησοῦ. Ὑπέκαμε τούτους περισσότερο ἢ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποῖα εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς καταντᾷ δρόσος καὶ ἔαμα, ἐνῶ συγχρόνως ἐξουδετέρωνε τὸ ὀλικὸν πῦρ.

Οἱ πόνοι τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἦσαν διὰ τοὺς μαρτυροῦντας πραγματικότης. Ἡ γενναία ψυχὴ τῶν πιστῶν μαρτύρων τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτάς, οὔτε ἐδειλία οὔτε ἀπέφευγε τὸν κίνδυνον.

(Συνεχίζεται)

46. Ἐβρ. ιε' 1 ἐξ.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Στὴ σειρὰ «Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΣΑΣ ΠΑΙΔΑΚΙΑ» κυκλοφόρησαν σὲ τετραχρωμία τὰ τεύχη:

- ★ Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ
- ★ Η ΒΑΠΤΙΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ἐτοιμάζονται τὰ τεύχη:

- ★ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΓΕΝΝΗΣΑΡΕΤ
- ★ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ

45. Εὐσεβίου Εὐαγγελικὴ Προπαρασκευὴ Δ' ιζ' § 19 σελ. 135, ΒΕΠ τόμ. 25ος, Ἀθήναι 1960.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Μέ ἄλλο μάτι

Μελετήσας τὴν ἀνάστασιν

Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς θέλοντας νὰ δώσει μιὰν ἐξηγήσιν, γιατί ὁ Κύριος ἤγειρε τὸν Λάζαρο ἐκ τῶν νεκρῶν, τὸ ἀποδίδει στὸ ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ ὁ Λάζαρος εἶχε μελετήσει τὴν Ἀνάστασιν, εἶχε ἐμδαθῆναι ἐσωτερικῶς στὸ γεγονός τοῦ θανάτου καὶ προσδοκῆσαι τὴν Ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν (Παιδαγωγός Ι 6,3)¹. Ὁ ἴδιος, ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς Σαδδουκαίους, γνώριζε τίς γραφές καὶ τὴ δύναμιν τοῦ Θεοῦ (πρβλ. Μάρκου ιβ' 24). Τοῦ ἐμελλε ὅμως νὰ γνωρίσει καὶ στὴν πράξιν καὶ νὰ ὑποστῆι στὴν ἴδιαν τοῦ τῆ ζωῆς τίς συνέπειες αὐτῆς τῆς δυνάμεως. Στάθηνκε ἀνάμεσα σὲ δύο ἀποφάσεις - κελεύσματα: «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ» (Γένεσις γ' 19) — «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω» (Ἰωάννου ια' 44). Πρόλαθε νὰ μπεῖ ἀλλὰ καὶ νὰ ὀγει ἀπὸ τὸ «σκοτεινὸμορφον Ἄδου βασιλεῖον» πρὶν ἀπὸ «τὴν κοινήν Ἀνάστασιν».

Δὲν γνωρίζουμε θέβαια τί εἶδε ἐκεῖ κάτω, γιατί «οὐδὲν περὶ τῶν ἐν Ἄδου ὁ Λάζαρος εἶπεν ἢ ὅτι οὐ συνεχωρήθη τελείως ἰδεῖν τὰ ἐκεῖσε, ἢ ἰδῶν σιγήσαι ταῦτα διεκελεύθη». Ἔτσι σχολιάζει τὸ γεγονός τῆς σιγῆς τοῦ ὁ συντάκτης τοῦ συναξαρίου τῆς ἑορτῆς. «Ἡ ζωῆ» τοῦ Λαζάρου «τῷ ἄδῃ ἤγγισε» (Ψαλμός πζ' 4) καὶ ὁ Θεὸς ἐγλύτωσε «τὴν ψυχὴν τοῦ ἐξ ἄδου κατωτάτου» (Ψαλμός πε' 13). Ἦταν σὰν γιὰ δευτέρην φορά «νὰ δοκίμαζε μὲ τὰ χεῖλη ἀκόμη στὸν πηλὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου» (Ὁ. Ἐλύτης).

Τὸ πρόσωπό του εἶχε πάρει μιὰν ἀνεξίτηλη σοβαρότητα μετὰ τὴν ἐπιστροφή του καὶ ὁ λαὸς τὸν φαντάσθηκε μετὰ τὴν ἔγερσίν του ἀγγέλαστο. Πρέπει νὰ εἶναι

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

τρομακτικὴ πάντως ἡ αἴσθησις ἀπὸ «ψυχὴ ζῶσα» (πρβλ. Γένεσις δ' 8), νὰ θρίσκεσαι πάλι γῆ, χῶμα, πηλός. Τότε νιώθεις τί ματαιότητα εἶναι νὰ ἐπιδιώκεις πράγματα φθαρτά, πού ἡ κατάληξή τους εἶναι ὁ θάνατος, ἀντὶ νὰ μελετᾷς τὴν Ἀνάστασιν. Τότε, καὶ «ἀγγέλαστος» νὰ εἶσαι, ἀναγκάζεσαι ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ χαμογελάσεις κάνοντας τοὺς ἀναγκαίους συνειρμούς, ὅπως ὁ Λάζαρος, στὸ περιστατικὸ πού ἡ λαϊκὴ παράδοσις μᾶς ἀναφέρει.

Ὁ Λάζαρος «σ' ὅλη τὴ δευτέρην ζωὴν τοῦ δὲ γέλασε ποτὲ καὶ μόνο μιὰ φορά χαμογέλασε, σὰν εἶδε στὸ παζάρι ἓνα χωρικὸ νὰ κλέβῃ μὲ τρόπο μιὰ στάμνα ἀπὸ τὸν σταμνᾶ καὶ ὕστερα νὰ τὸ κόβῃ λάσπη. Βρέ, τὸν ταλαίπωρο, λέει χαμογελώντας ὁ Λάζαρος. Γιὰ ἰδές τον πῶς φεύγει μὲ τὸ κλειμμένο σταμνί. Ξεχνᾷ ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι ἓνα κομμάτι χῶμα, ὅπως καὶ τὸ σταμνί! Τὸ ἄν χῶμα κλέβει τ' ἄλλο. Μὲ δὲν εἶναι νὰ γελοῦν καὶ οἱ πικραμένοι; Εἰς τὰ Κύθηρα λέγουν ὁ ἓνας πηλὸς κλέβει τὸν ἄλλο πηλό»².

Πηλὸς εἴμεθα, ἀγνοίαν ἔχομεν

Ἐὰν ἡ λαϊκὴ σοφία μᾶς ἐπαναφέρει στὴν τάξιν μὲ αὐτὸν τὸν χαριτωμένον τρόπο, ὑποδεικνύοντάς μας πράγματα πού ἔπρεπε νὰ γνωρίζουμε καὶ ὅμως τὰ ξεχνᾷμε, ἀλλ' ἀναγκαζόμαστε ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ τὰ θυμηθοῦμε καὶ τότε ν' ἀναφωνήσουμε «στερνὴ μου γνώσις νὰ σ' εἶχα πρῶτα». Σύγχρονοι Γέροντες ἐπισημαίνουν τὸν κίνδυνον πού προσέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν λήθη τῶν πρωταρχικῶν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ θρίσκεμαστέ σὲ «χάος ἀναισθησίας». Ἀγνοώντας τὴν οὐσιαστικὴν

σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας

κατάστασή μας περιηφανεύομαστε ἐπιδιδόμενοι δῆθεν σὲ κατορθώματα. Ἡ εἰκόνα καὶ ἡ πραγματικότητα τοῦ «πηλοῦ» ἐπανέρχεται στίς νοθεσίες τους.

«Πηλὸς εἴμεθα, ἄγνοιαν ἔχομεν: Ὁ πηλὸς τὸν πηλὸν κλέπτει. Ὁ πηλὸς τὸν πηλὸν ὑδρίζει. Ὁ πηλὸς τὸν πηλὸν συκοφαντεῖ. Ὁ πηλὸς τοῦ πηλοῦ ἐπαίρεται. Ὁ πηλὸς τὸν πηλὸν πλουτεῖ. Ὁ πηλὸς τοῦ πηλοῦ ἄρχει. Ὁ πηλὸς τὸν πηλὸν δέρει. Ὁ πηλὸς τὸν πηλὸν φυλακίζει. Καὶ ἐν γένει: ὁ πηλὸς τοῦ πηλοῦ θεωρεῖται σοφώτερος, δυνατώτερος, πλουσιώτερος, εὐγενέστερος, τιμιώτερος, πλουτῶν ἀνοησίαν καὶ ἄγνοιαν τῆς ὑπάρξεώς του· τοῦ πόθεν καὶ ποῦ εὐρέθη, πῶς ἐγεννήθη, ποῖος ὁ προορισμὸς του, ποῦ καταλήγει, τί τὸ μετὰ ταῦτα»³.

Ὁ λόγος τοῦ Γέροντος ἰδὲν ἐξαντλεῖται σὲ διαπιστώσεις «κατορθωμάτων». Εἶναι ὑπομνηστικὸς καὶ παρακλητικὸς. Ἐὰν εἴμαστε «σκευὴ κεραμείως», ποῦ τὰ παραμηνεύει ἢ ἀπειλὴ μᾶς «ράβδου σιδηρᾶς», ὑπάρχει πάντοτε ἡ ἐλπίδα (γιὰ νὰ μὴ λυπώμαστε «καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα», Α' Θεσσαλονικεῖς δ' 13). Ὁ Γέροντς σημειώνει:

«Μνήσθητι, υἱέ μου, ὅτι ἐπλάσθης πηλός, ἀλλ' εἶσαι καὶ πνοὴ τοῦ Θεοῦ. Μὴ καταφρονῆς τὴν ὑπόληψίν σου καὶ προσηλώνεσαι εἰς τὴν ὕλην. Εἶσαι π ν ο ἦ τ ο ὕ Θε ο ὕ· διάσου νὰ γίνῃς ἄξιος τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ»⁴.

Νέα πνοή

Αὐτὴ ἡ παρότρυνση μᾶς δίνει μιὰ νέα πνοή. Μποροῦμε νὰ παρηγοροῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μ' αὐτὰ τὰ λόγια (Α' Θεσσαλονικεῖς δ' 18). Τότε βλέπουμε τὸν κόσμον μὲ ἄλλο μᾶτι. Γνωρίζουμε τὴν καταγωγὴ μας. Καὶ εἴμαστε πηλός. Ἀλλ' ὄχι πηλὸς ἀκατέργαστος. Γινόμαστε «σκευὸς εἰς τιμὴν, ἠγιασμένον καὶ εὐχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἠτομασμένον» (Β' Τιμόθεον β' 21), «εἰς διακονίαν»

(δ' 11). Τότε συμβαίνουν μέσα μας μυστικὲς ἀλλοιώσεις ἀπορίας ἄξιες σὰν αὐτὲς ποῦ μελετοῦμε στὸν Κανόνα πρὸ τῆς θείας Μεταλήψεως (ᾠδὴ γ'): «Πῶς θείου Σώματος καὶ Αἵματος ὁ πηλὸς μετέχω καὶ ἀφθαρτοποιοῦμαι»;

Μελετώντας ἀπὸ τώρα τὴν Ἀνάσταση, καρπυνόμαστε ἤδη ὅλα Τῆς τὰ ὀφέλη. Τὸ πάθος εἶναι παρελθόν, ἡ Ἀνάσταση ἕνα αἰῶνιο παρόν. Ἡ βιοτή μας γίνεται ἀναστάσιμη. Δὲν ταυτιζόμαστε μόνο μὲ τὸν Λάζαρο ἀλλὰ μὲ ὅλους τοὺς Ἀποστόλους, στοὺς ὁποίους παρουσιαζόταν ὁ Ἰησοῦς ζωντανὸς μετὰ τὰ πάθη του καὶ γινόμαστε καὶ μεῖς ἔτσι μ ἄ ρ τ υ ρ ε ς τ ῆ ς Ἀ ν α σ τ ἄ σ ε ω ς αὐτοῦ (Πράξεις α' 22).

Χριστὸς ἀνέστη! Ἀληθῶς ἀνέστη!

1. Βλ. Joseph A. Fischer, «Μελέτη θανάτου. Eine Skizze zur frühem griechischen Patristik». Στὸ Weg-z e i c h e n, Würzburg, Augustinus Verlag, 1971, σ. 43-54, ιδιαίτερα τὴν σ. 54, ὑποσημείωση 95.

2. Λήμμα «Λάζαρος» (Λαογραφία), τοῦ Δημ. Β. Οἰκονομίδη στὴν ΘΗΕ τ. 8, 1966, στ. 63.

3. Γέροντος Ἰωσήφ, Ἐκ φ ρ α σ ι ς μ ο ν α χ ι κ ῆ ς ἐ μ π ε ρ ῖ α ς, Ἁγίου Ὄρους, Ἔκδ. Ἱ. Μονῆς Φιλοθέου, 1981, σ. 227.

4. Ὅπου πάρα πάνω, σ. 270.

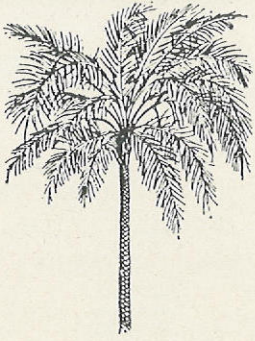
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
Στὴ σειρὰ «ΦΥΛΛΑΔΙΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΟΣ»

μόλις ἐκυκλοφόρησαν τὰ τεύχη:

★ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ Ι. ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ὅπως βιώνεται στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία (τοῦ Βασ. Μουστάκη, †).

★ ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΣΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Φοῖνιξ, νάρδος, δνάριον

ΤΟΥ κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΨΑΡΙΩΤΗ Γεωπόνου — Καθηγητοῦ

Κυριακή τῶν Βαΐων

Κυριακή τῶν Βαΐων. Εἰσοδος τοῦ Ἰησοῦ στήν ἁγία πόλη. Ὁχλος πολὺς γιὰ τὴν προῦπάντησι. Ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἴδωσιν τὸν Λάζαρον «ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν».

«Ὁ πλεῖστος ὄχλος, Κύριε, ἐστρώννουν ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν...» (Στιχηρὸν Ἰδιόμελον τῶν Αἰνῶν). Ἀπὸ τῆν Β α ῖ ο ν Θεοφάνους τοῦ Κρητῆς (1546) στήν Ἱ. Μονὴ Στανουρονικήτα τοῦ Ἀγ. Ὁρους.

Πανηγυρική καὶ χαριμόσυνη αὐτὴ ἡ ἡμέρα¹. Καὶ ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης «ὁ τόνος τῆς ἡμέρας αὐτῆς εἶναι πανηγυρικός καὶ ἑορταστικός

καὶ χορευτικός... ἐπειδὴ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐμβαίνει μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς βασιλεὺς καὶ νικητὴς καὶ θριαμβευτὴς τοῦ θανάτου καὶ δορυφορεῖται μετὰ βαΐων καὶ κλάδων καὶ ὑπαντάται μὲ θεοπρεπεῖς ὕμνους καὶ δοξολογίας».

Ὅμως, ἂς παραθέσωμε τὴν εὐαγγελικὴ περικοπή τῆς ἡμέρας (τῆς ἑορτῆς), ὅπως ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μᾶς τὴν ἱστορεῖ, καὶ ὅπως ἡ Ἐκκλησία καθώρισε νὰ ἀναγινώσκειται στήν θεία Λειτουργία:

«Πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν ὅπου ἦν ὁ Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν...² ἡ οὖν Μαρία, λαθούσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔμαξε ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου... Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱερουσόλυμα, ἔλαβον τὰ βάρια τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ καὶ ἔκραζον ὡσαννὰ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. εὐρῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς δνάριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς ἔστι γεγραμμένον. μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών· ἴδου ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πώλου ὄνου...» (Ἰωάν. 12, 1-15).

Ἡ ὕμνογραφία τῆς ἑορτῆς

Ἡ Ἁγία μᾶς Ἐκκλησία, πάλι, φρόντισε ὥστε οἱ Ἀκολουθίες τῆς Ἡμέρας (καὶ τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ Ὄρθρου), νὰ ἐνεργήσουν στὸ ἐκκλησιαστικὸν σάβανον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Ἑβδομάδα. Αὐτὴ τῇ γιορτινῇ ἡμέρᾳ, φρόντισε, νὰ μᾶς τὴν διανθίσει μὲ ὕμνους. Μὲ ὕμνους ποὺ συχνὰ - πυκνὰ ἀναφέρουν φυτὰ καὶ τὸ ζῶον ποὺ διατέθηκαν, γιὰ νὰ ὑποδεχθῶσιν τὸν Ἰησοῦ. Ποῦ ἀσφαλῶς δὲν ἦταν μόνον «τὰ βάρια τῶν φοινίκων» καὶ τὸ «δνάριον», ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν «πῶλον ὄνου», ποὺ πρόσφερε τόσο πρόθυμα τὴν ράχη του, ἦταν

καὶ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ παιδιά. Τὰ πουλιὰ ποὺ τραγουδοῦσαν μαζί με τὰ παιδιά³, στὴ διάρκεια ποὺ ὁ «ὄχλος (ὁ) πολλὸς» ἔκραζε «Ὡσαννὰ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ».

Αὐτὴ τὴ λαμπρὴ ὑποδοχὴ, ἂν μελετήσουμε τοὺς ὕμνους, ἢ γιορτὴ καὶ ἢ ὕμνογραφία τῶν Βαβῶν «τὴν πανηγυρίζει μὲ ἕναν ἐξαιρετικὰ λαμπρὸ τρόπο. Ὅλα τὰ τροπάρια δίνουν τὴν αἰσθησὴ τοῦ θριαμβοῦ· λές πῶς εἶν' ἕνας παιάνας νικητήριος. Αὐτὸ φαίνεται κυρίως ἀπὸ τὰ λόγια τῶν ὕμνων»⁴.

Δὲν μπορούσαν οἱ ὕμνωδοὶ νὰ ὑστερήσουν σὲ συμμετοχὴ χαριμόσυνης ἀποτύπωσης τῶν γεγονότων. Ἀφοῦ καὶ τὰ λουλούδια τὰ ἀσήμαντα, αὐτὰ ποὺ τὰ παρουσίασε καὶ τόνισε ὅτι οὔτε ὁ Σολομῶν «ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ»⁵ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ συναγωνιστεῖ, ὕψωναν περιέργως τὰ κεφαλάκια τους μέσα ἀπὸ τὸ χαλὶ ποὺ εἶχαν «ὕφανε!» γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴ συγκίνησή τους! Γιατὶ σ' αὐτὸ τὸ «ξεφάντωμα» συμμετεῖχε, ἀντιπροσωπευτικά, ὁλος ὁ φυτικὸς καὶ ζωϊκὸς κόσμος, μιὰ καὶ τὰ ἱ μ ἄ τ ι α⁶ τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὰ χρησιμοποίησαν γιὰ στρωσίδια⁷ στὸ δρόμο, ἢ τ' ἀπλωσαν στὴ ράχη τοῦ ζώου, γιὰ νὰ καθίσει ὁ Χριστὸς, προέρχονταν ἀπὸ ζῶα ἢ φυτὰ. Ἄλλὰ καὶ «ἡ ἀνόργανη φύση»⁸ δὲν μπόρεσε παρὰ νὰ πάρει κι αὐτὴ μέρος σ' ὅλη ἐκείνη τὴ χαρὰ, ὅπου συμμετεῖχαν ἄνθρωποι, ζῶα, δένδρα, φυτὰ. Ἦταν οἱ πέτρες, οἱ ἄφυχες πέτρες⁹, ποὺ θὰ μπορούσαν ἐκείνη τὴν ἡμέρα τοῦ θριαμβοῦ, νὰ θγάλουν φωνὴ καὶ νὰ τὸν ὕμνήσουν κι αὐτὲς μαζί με τὰ παιδιά»¹⁰.

Φρόντισαν, λοιπόν, οἱ ὕμνωδοὶ ὄχι μόνον νὰ μὴν ὑστερήσουν σὲ ἀπόδοση χαριμόσυνης συμμετοχῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ συμβάλλουν με τοὺς ὑπέροχους ὕμνους τους, ὥστε νὰ ἀντιληφθοῦμε, μὴ καὶ νὰ γευθοῦμε, τὰ ἱστορούμενα γιὰ τὴν Ἑορτὴ. Ἔτσι ὅλη ἡ ἱστορία τῆς Βαβύρου εἰσόδου τοῦ Κυρίου εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκτίθεται εἰς τὰ τροπάρια, ἐξαιρεται καὶ ἀνυμνολογεῖται¹¹.

Καιρὸς τώρα νὰ παρουσιαστοῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ τροπάρια ποὺ φέλομε - ἀκοῦμε¹², στὴ μεγάλη αὐτὴ πανηγυρικὴ ἑορτὴ, γιὰ νὰ ἐνημερωθοῦμε - βοηθηθοῦμε, ὥστε νὰ συνδεθοῦμε με τὴν παράθεση ὀλίγων εἰδικῶν γνώσεων γύρω ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων. Συγκεκριμένα με τὸ φυτὸ φοῖνιξ καὶ τὸ ζῶον ὄνος. Γιατὶ ὅμως ὄχι καὶ με ὅλα ἐκεῖνα τὰ «κρίνα τοῦ ἀγροῦ», με τοὺς μενεξεδένιους τάπητες ποὺ ὁ ἄνεμος τοὺς εἶχε μεταβάλλει σὲ ὄνειρεμένη λίμνη με τὰ θαθυγάλανα λαμπερὰ κύματα ἢ με ὅλα ἐκεῖνα τὰ «πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ»¹³, ποὺ με τὶς φωνές τους συνθέταν μουσικὰ κομμάτια ἔτσι, ὥστε ἁρμονικὰ νὰ συνόδωναν φωνές, κεληθίσματα, μυρωδιές μυριάδων λουλουδιῶν.

Ἄς ἀρχίσουμε με τὸ τροπάριο,

«Ὁ ἔχων θρόνον Οὐρανόν, καὶ ὑποπόδιον τῆν γῆν ὁ τοῦ Θεοῦ Πατὴρ Λόγος, καὶ Υἱὸς συναΐδιος ἐπὶ πῶλου ἀλόγου ἐμετρίασε σήμερον, ἐν Βηθανίᾳ ἐλθὼν ὅθεν παῖδες Ἑβραίων, κλάδους χειρὸς κατέχοντες, εὐφήμεον φωνῇ Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ».

«Ποιητικῶ τῷ τρόπῳ» γευόμεθα - πληροφορούμεθα ἄρα δύο μεγάλα γεγονότα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ποὺ «εἶναι ἕξαρσις καὶ ἀνύμνησις», ἢ ἱστορήσῃ τους.

Τώρα ἄς παρατεθεῖ τὸ τῆς Λιτῆς (ἤχος α') :

«Ὁ συνάναρχος καὶ συναΐδιος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρός, ἐπὶ πῶλου ἀλόγου ἦλθε σήμερον καθεζόμενος, ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ ὅν τὰ Χερουβεῖμι μετὰ δέους ἀτενίσαι οὐ δύναται· παῖδες ἀνευφήμεσαν, μετὰ θαύων καὶ κλάδων, τὸν αἶνον μυστικῶς ἀναμέλποντες Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, τῷ ἐλθόντι σῶσαι ἐκ πλάνης, ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν».

Καὶ πάλι ἀπὸ τὴν Λιτὴν (ἤχος β') .

«Ἐἰσερχομένου σου, Κύριε, εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, ἐπὶ πῶλου καθήμενος, ἔσπευδες ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ πάθος, ἵνα πληρώσῃς Νόμον καὶ Προφήτας· οἱ δὲ παῖδες τῶν Ἑβραίων, τῆς Ἀναστάσεως τὴν νίκην προμηνύοντες, ὑπήντων σοι μετὰ κλάδων, καὶ θαύων λέγοντες Ἐδλογημένος εἰ Σωτήρ ἔλῃσον ἡμᾶς».

Ἄπὸ τὰ Ἀπόστιχα (ἤχος πλ. δ') .

«Ἦλθεν ὁ Σωτήρ σήμερον, ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ, πληρῶσαι τὴν γραφὴν καὶ πάντες ἔλαβον ἐν ταῖς χερσίν Βαβὰ, τοὺς δὲ χιτῶνας ὑπεστρώνυσον αὐτῷ, γινώσκοντες, ὅτι αὐτὸς ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν ὃ τὰ Χερουβεῖμι βοᾷ ἀπαύστως Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος εἶ, ὁ ἔχων πλῆθος οἰκτιριμῶν, ἐλέγησον ἡμᾶς».

Καὶ ἄλλο ἕνα:

«Ὁ τοῖς Χερουβεῖμι ἐποχούμενος, καὶ ὕμνούμενος ὑπὸ τῶν Σεραφεῖμι, ἐπέβης ἐπὶ πῶλου, Δαυϊτικῶς Ἀγαθὸς καὶ παῖδες σε ἀνύμνουν θεοπρεπῶς. Ἰουδαῖοι ἐδλασφήμιον παρανόμως τὸ ἀκάθεκτον τῶν ἐθνῶν, ἢ καθέδρα τοῦ πῶλου προετύπου, ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν μεταποιούμενον. Δόξα σοι Χριστέ, ὁ μόνος ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος».

Ἄς παρατεθοῦν, τώρα, Στιχηρὰ Ἰδιόμελα τῶν Αἰώνων:

«Ὁ πλείστος ὄχλος¹⁴, Κύριε, ἐστρώννουν ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους, ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐβάσταζον· οἱ πρόγοντες δὲ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον λέγοντες· Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυὶδ εὐλογημένος εἶ ὁ ἐλθὼν, καὶ πάλιν ἐρχόμενος, ἐν ὀνόματι Κυρίου».

«Μέλλοντός σου εἰσιέναι, εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Κύριε, τὰ κλάδη τῶν φυτῶν οἱ λαοὶ ἐβάσταζον, σὲ ὑμνοῦντες τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην, ὀρῶντές σε ἐπὶ πώλου καθήμενον, ὡς ἐπὶ τῶν Χερουβεὶμ ἐθεώρουν καὶ διὰ τοῦτο οὕτως ἐδόων· Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὕψιστοις εὐλογημένος εἶ ὁ ἐλθὼν, καὶ πάλιν ἐρχόμενος, ἐν ὀνόματι Κυρίου».

Φοῖνιξ καὶ δάφνη

Τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὴν παράθεση Τροπαρίων, εἰδικὰ διαλεγμένων, ποὺ ἀναφέρονται στὰ φυτὰ καὶ τὸ ζῶον ποὺ ὁ Ἰωάννης πληροφορεῖ (Ἰωάν. 12, 1-18), ἀς σταθοῦμε γιὰ λίγο στὸν χῶρο τῆς Βοτανικῆς καὶ τῆς Ζωολογίας.

Στὸ χῶρο τῆς Βοτανικῆς θὰ ἀναζητήσουμε, γιὰ νὰ ἀσχοληθοῦμε, τὸ φυτὸ Φοῖνιξ καὶ τὸ φυτὸ Δάφνη. Κι αὐτὸ γιὰτὶ ἀπὸ τὸ λαὸ μας καὶ τὰ δύο αὐτὰ φυτὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα. Συγκεκριμένα, μὲ τὴν ὀνομασία Βάγια ἢ Βαγιά ἐννοοῦν τὸ φυτὸ Δάφνη καὶ τὸ φυτὸ Φοῖνιξ. Συνηθέστατα, συμβαίνει ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ φυτὸ, νὰ συναντιέται: μὲ περισσότερες τῆς μιᾶς ὀνομασίες. Ἐδῶ, ἀντίθετα, δύο διαφορετικῶν εἰδῶν (βοτανικῶν) φυτὰ νὰ καλοῦνται μὲ τὴν ἴδια ὀνομασία (Βάγια ἢ Βαγιά). Κι αὐτὸ δὲν εἶναι τυχαῖο, ἔχει τὴν ἐρμηγεία του. Νὰ σημειωθεῖ, ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ κάποια σύγχυση «βοτανικοῦ προσδιορισμοῦ», ἀλλὰ εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀναπόφευκτης ἀνάγκης σὲ τήρηση ἑνὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἔθιμου. Συγκεκριμένα, ὑπῆρχε τὸ ἔθιμο νὰ διανέμονται κλαδιὰ ἀπὸ τὸ φυτὸ Φοῖνικας, κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαῖων, θασιζόμενο στὴν εὐαγγελικὴ περικοπὴ ποὺ ἀναγινώσκεται στὴ θεία Λειτουργία¹⁷, ὅπου ὁ Κύριος εἰσέρχεται στὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπὸ τὴν Βηθανία, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ τετραήμερου φίλου Του Λαζάρου. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ κράτησε μέχρι καὶ στίς μέρες μας, σὲ ὅλο τὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο, ἔθιμο ἄλλωστε Ὀρθόδοξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν. Ἀπὸ δῶ τώρα γεννιέται καὶ ξεκινάει ἡ ἱστορία τῆς κοινῆς ὀνομασίας (Βάγια ἢ Βαγιά) τῶν δύο προαναφερθέντων φυτῶν (Φοῖνιξ, Δάφνη). Συμβαίνει σὲ ὅλες τίς περιοχὲς τῆς Χώρας μας νὰ μὴν εὐδοκιμεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴν ἀντέχει, ὁ Φοῖνιξ, ὅποτε παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη ἀντικατάστασής του ἀπὸ ἄλλο φυτὸ, ποὺ θὰ προσφέρει τίς «ὑπηρεσίες» του, δηλαδὴ κλάδους γιὰ μοίρασμα στὸ ἐκκλησίασμα. Στίς περιοχὲς ὅπου δὲν ἀ-

παντιέται ὁ Φοῖνιξ καθιερώθηκε ἡ ἀντικατάστασή του ἀπὸ τὸ φυτὸ Δάφνη. Ἔτσι ἀντὶ γιὰ Βαῖα (κλάδους Βαῖων) τὸ ἐκκλησίασμα γύρναγε σπίτια του μὲ «Βαγιά» (ἀλλὰ ἀπὸ τὸ φυτὸ Δάφνη), ὅποτε, μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων, ἐπεκράτησε νὰ ἀλλάξει ὄνομα ἡ Δάφνη ἢ εὐκαιριακά, μόνον τὴν Κυριακὴ τῶν Βαῖων, ἢ ὀλοκληρωτικά. Ἔτσι, φτάσαμε σήμερα νὰ ἀκοῦμε Βάγια καὶ νὰ ἐννοεῖται ἡ Δάφνη¹⁸. Νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ μόνον κοινὸ ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο μνημονευθέντων φυτῶν εἶναι ἡ κοινὴ ὀνομασία τους¹⁹. Βέβαια ἔχουν καὶ κάποιο ἄλλο κοινὸ βοτανικὸ γνῶρισμα. Εἶναι φυτὰ δίοικα²⁰.

Ἰποχρέωση τώρα νὰ γραφοῦν λίγα πληροφορικὰ στοιχεῖα, βοτανικοῦ καὶ γεωργικοῦ ἐνδιαφέροντος, γιὰ τὸ φυτὸ Φοῖνιξ. «Δένδρον δίοικα²⁰ μὲ στέλεχος κυλινδρικόν, σχεδὸν ὀμοιοπαχές καθ' ὅλον τὸ μῆκος, ὑψηλόν, ... φύλλα... ἀπλωτά, τοξοειδῶς κυρτά... λογχοειδῆ ἢ σπαθοειδῆ. Ἄνθη μικρά, δερματώδη, κίτρινα. Καρπὸς ράξ ἢ δρύπη προμήκης, πορτοκαλλόχρους, καστανὸς ἢ μελανός...»²¹.

Ἄς ἀντιπαραβληθοῦν τώρα τὰ βοτανικὰ γνωρίσματα τῆς Δάφνης: «Δενδρὺλλον ἢ δένδρον ἀειθαλές, δίοικον... πολὺκλαδον... φύλλα ἐπαλλάσσοντα δερματώδη, ἔλλειπτικά - λογχοειδῆ... Ἄνθη εὖοσμα... Καρπὸς δρύπη ὠσειδῆς ἢ ἔλλειφοειδῆς μεγέθους μικρᾶς ἀγριελαιίας»²².

Ὁ Φοῖνιξ εἶναι διακοσμητικὸ φυτὸ, γι' αὐτὸ καλλιεργεῖται παντοῦ γιὰ διακόσμηση πάρκων, ἐπαύλειων²³, κήπων, δενδροστοιχιῶν λεωφόρων²⁴, ὅπου βέβαια ἡ καλλιέργεια εἶναι δυνατὴ, λόγῳ ἐδαφοκλιματολογικῶν συνθηκῶν²⁵. Στὴ χώρα μας ἀπαντῶνται μειονομῆνα φυτευμένοι καὶ ὄχι γιὰ ἐπιχειρηματικούς σκοπούς, ἀλλὰ διακοσμητικούς. Στὴ νήσο Ἰμῶς Κρήτη καὶ συγκεκριμένα στὸ Βάι²⁶ ὑπάρχει τὸ μοναδικὸ αὐτοφύεθ ἑλληνικὸ φοινικοδάσος, καὶ ἴσως ὅλου τοῦ κόσμου, γιὰτὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ ἀπαντοῦν εἶναι τεχνητὰ καὶ καλλιεργεῖνται γιὰ τὰ προϊόντα τους, τοὺς ὄρμους καρπούς, τοὺς χουρμάδες.

Ἡ Δάφνη «θεραπεύεται» ἀπὸ τὴν ὀμηρικὴ ἐποχὴ μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ, τὸ ἴδιο²⁷. Ἀρχαιοτάτη ἄλλωστε ἡ συνήθεια τῶν Ἑλλήνων, ποὺ τὴν παρέλαβαν καὶ οἱ Ρωμαῖοι, νὰ στεφανώνουν τοὺς νικητὲς ἢ τοὺς πρωτεύοντες μύστες τῶν Μουσῶν καὶ τῶν Χαρίτων. Ἀπὸ τὸ ἔθιμο αὐτὸ προέρχονται, ἀναμφιβόλως, καὶ οἱ σύγχρονοι ξενικοὶ ἀκαδημαϊκοὶ ὄροι Baccalaureat, Bachelor, «οἵτινες εἶναι παράγωγα τῶν Bacca (= καρπός, ράξ) καὶ Laurus (= Δάφνη), ἤτοι κλάδον δάφνης ἐν καρποφορίᾳ, ὅστις ἐδίδετο εἰς τοὺς ἐπιτυγχάνοντας ὑποψηφίους ἀκαδημαϊκῶν θαμνῶν»²⁸. «Ἡ Δάφνη εἶναι εὐκολοκαλλιεργητὸ φυτὸ γιὰ τὴν ὀραία κόμη τῆς, ποὺ μὲ

κατάλληλο φαλίδισμα παίρνει σχήμα κύκνου, σφαίρας, πυραμίδας, κύβου. Από τὰ φύλλα της και τούς καρπούς της παίρνομε αιθέριο έλαιο, πού τὸ χρησιμοποιούμε στή φαρμακευτική, σαπωνοποιία, αρωματοποιία. Εὐδοκίμει σὲ ἐδάφη γόνιμα, βαθειά, ὁρσοερά»²⁹.

Νάρδος (Βαλεριάνα)

Υποχρεούμαι, ἐν συνεχείᾳ, νὰ ἀναφερθῶ και σὲ ἓνα τρίτο φυτὸ, τὴν Νάρδο, ὅπου ἢ Μαρία «λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τούς πόδας τοῦ Ἰησοῦ... ἢ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ μύρου»³⁰. Τὸ μύρο εἶναι πολύτιμο γεωργικὸ προϊόν. Ἡ ἀπόληψή του πετυχαίνεται ἀπὸ διάφορα φυτικά τμήματα αρωματικῶν φυτῶν³¹. Ἡ Νάρδος ἀνήκει στήν οικογένεια τῶν Ναρδοειδῶν. Στήν ἐλληνική χλωρίδα αὐτοφύομενα συναντῶνται ἐπτὰ εἴδη. Συνηθέστερον ἢ Νάρδος ἢ φαρμακευτική, γνωστή μὲ τίς κοινές ὀνομασίες Ἀγριοζαμπούκος, Βαλεριανή, Μυρσική. Οἱ ρίζες εἶναι φαρμακευτικές. Ἀποσταζομένη ἢ ρίζα παρέχει αιθέριον ἔλαιον φαρμακευτικὸν και μυρσικόν. Ἡ Νάρδος τῶν ἀρχαίων, τῆς ὁποίας ἢ ρίζα ἔδινε «μύρον νάρδου» ἴσως εἶναι ἢ Ναρδοστάχυς³². Ἡ Νάρδος ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Θεόφραστον³³, τὸν Δισκουρίδην³⁴ και τὸν Ἀθήναιον³⁵. Τὸ καθαρὸ νάρδιον μύρο ἦταν πολύτιμο - πανάκριδο, γι' αὐτὸ και ἢ φράση τῶν «ἀγανακτούντων»: «εἰς τί ἢ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἢ δύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων και δεθῆναι τοῖς πτωχοῖς»³⁶. Τὸ μύρο τὸ ἔθεταν σὲ ἀλάδαστρον³⁷ ἢ σὲ ἄλλα χρυσᾶ σκεύη.

Νὰ σημειωθεῖ, μὲ τὴν εὐκαιρία, ὅτι ὁ Δ. Καθόδας³⁸ δίνει στή Νάρδο τὸ ὄνομα Πατρινία και γράφει ὅτι εἶναι «φυτὸν αρωματικὸν ἰδίως ἢ ρίζα της, ἣτις ἀπετέλει συστατικὸν τοῦ ἰνδικοῦ αρώματος νάρδου τοῦ θεοφράστου»³⁹. Ὁ δὲ Π. Τρεμπέλας τὴν ἀναφέρει στή μετάφραση⁴⁰ ὡς Βαλεριάννα: «...ἀπὸ ἓν εἶδος τοῦ αρωματικοῦ φυτοῦ τῆς Βαλεριάννας».

Πολλὰ μπορούσαν νὰ ἀναφερθοῦν ἀκόμα ἐδῶ και γιὰ τὰ τρία φυτά, ἀλλ' ἴσως ἄλλους νὰ ἐνδιαφέρουν και ἄλλους ὄχι. Γι' αὐτὸ θὰ ἀναφερθοῦν τώρα και λίγα γιὰ τὸ ζῶον Ὅνος, Ὅναριον.

Ὅναριον

Πρῶτα - πρῶτα ἄς ἐπαναληφθεῖ ἐδῶ ἢ προφητεία Ζαχαρίου πού ἀναγινώσκεται στὸν Ἑσπερινό:

«Τάδε λέγει Κύριος· Καίρε σφόδρα, θύγατερ Σιών· κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ Βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, δίκαιος και σώζων αὐτός, πρᾶς και ἐπιβεβηκώς ἐπὶ ὑποζύγιον και πῶλον νέον. Καὶ ἐξολοθρεύσει ἄρματα...»⁴¹.

Στὴ συνέχεια ἄς ἐπαναληφθοῦν ἐδῶ Τροπάρια πού φέρονται και ἀναφέρουν κι αὐτὰ τὸ πασίγνωστο ἀλλὰ ράθυμο, ἰσχυρογνώμον και πολλές φορές ἀνυπότακτο ζῶο.

«Ὁ συνάναρχος και συναἰδιος Υἱὸς και Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἐπὶ πῶλου ἀλόγου ἤλθε σήμερον καθεζόμενος, ὃν τὰ Χερουβεὶμ μετὰ δέους ἀτενίσαι οὐ δύνανται...»⁴².

«Ὁ τοῖς Χερουβεὶμ ἐποχούμενος, και ὕμνούμενος ὑπὸ τῶν Σεραφεὶμ, ἐπέβησ ἐπὶ πῶλου...»⁴³.

«Μέλλοντός σου εἰσιέναι, εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Κύριε... ὄρωντές σε ἐπὶ πῶλου καθήμενον...»⁴⁴.

«... ἢ καθέδρα τοῦ πῶλου προετύπου, ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν μεταποιούμενον...»⁴⁵.

Γιὰ τὴ σημερινὴ νεολαία, κυρίως τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων, πού δὲν ἔχουν ἰδεῖ αὐτὸ τὸ ζῶο⁴⁶ ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἔχει μέτριον ἀνάστημα, κομψὴ κατασκευὴ και ἓνα μελανοῦ χρώματος σταυρὸ πάνω στὸν ὄμο. Ὅλες του οἱ αἰσθήσεις εἶναι καλὰ ἀνεπτυγμένες. Προέχει ἢ ἀκοή, ἀκολουθεῖ ἢ ὄραση και μετὰ ἢ ὁσφρησι. Ἡ ἀφή και ἢ γεύση εἶναι ἀσθενέστερες.

Ὁ ὄνος και ὁ ἄγριος ὄνος, ὁ ὄναγρος, ἀναφέρονται πολλές φορές στήν Παλαιὰ Διαθήκη. Πληροφορούμεθα ὅτι στὸ «ζωϊκὸν κεφάλαιον» τοῦ Ἰῶθ ἦσαν «θῆλειαι ὄνοι νομάδες πεντακόσαι»⁴⁷ προηγουμένως ὅμως εἰς τὴν Γένεσιν διαδύομι: «...και ἐγένοντο αὐτῷ (τῷ Ἀβραμ) πρόβατα και μύσχοι και ὄνοι και παῖδες και παιδίσκαι και ἡμίονοι και κάμηλοι...»⁴⁸. Σὲ ὄνους ἐπέδειναν πλούσιοι και μεγιστᾶνες τῆς Παλαιστίνης: «και ἀναστὰς Βαλαάμ τὸ πρωτὸ ἐπέσαξε τὴν ὄνον αὐτοῦ και ἐπορεύθη μετὰ τῶν ἀρχόντων Μωάβ»⁴⁹. Και εἰς πολλὰ ἄλλα χωρία τῆς Π. Διαθήκης συναντᾶμε τὸν ὄνον, ζῶον γιὰ τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἀπέστειλε (πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα) «δύο μαθητὰς λέγων αὐτοῖς· πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, και εὐθέως εὐρήσετε ὄνον δεδεμένον και πῶλον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. και ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ Κύριος αὐτῶν χρεῖαν ἔχει»⁵⁰. Και οἱ μαθηταὶ Του «ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον και τὸν πῶλον, και ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, και ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλειστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων και ἔστρώνον ἐν τῇ ὁδῷ...»⁵¹.

Οἱ ἄγιοι Πατέρες ὡς «πῶλον» ἐννοοῦν τὰ «ἔθνη», τὸν ἐθνικὸ κόσμον τῆς εἰδωλολατρίας, πάνω στὸν ὁποῖο, νικητῆς τροπαιοφόρος κάθησε ὁ Χριστὸς, μὲ τὴ νέα θρησκεία τῆς Ἀγάπης⁵².

1. «Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαῶν, τὴν λαμπρὰν και ἐνδοξὴν πανήγυριν τῆς εἰς Ἱερουσαλήμ εἰσόδου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ

Χριστού εορτάζομεν», όπως το Συναξάριον πληροφορεί.

2. Ἀντιγράφουσι ἐδῶ μόνον οἱ φράσεις πού θά χρειαστοῦν καί πού ἔχουν σχέση μέ τόν τίτλο τοῦ θέματος.

3. «... τὰ πλήθη τῶν θρεφῶν, ἐξήλθον σήμερον, ἐν ταῖς χερσίν κατέχοντες τὰ βάρια, τὸ ὡσαννά σοι κραυγάζοντα...» (Ἀπὸ τὰ Καθίσματα τοῦ Ὁρθροῦ).

4. Π. Β. Πάσχος, Ὁ γλυκασμός τῶν ἀγγέλων, Ἀθήνα 1975, σελ. 139.

5. «Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς ἀξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· λέγει δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομών ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων» (Ματθ. 6, 28-29).

6. α) «... ἔλαβον ἐν ταῖς χερσίν Βαῖα, τοὺς δὲ χιτῶνας ὑπεστρώνησον αὐτῶν...» (Ἀπὸ τὰ Ἀπόστιχα, Ἦχος πλ. δ').
β) «Ὁ πλείστος ὄχλος, Κύριε, ἐστρώνησον ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν...» (Στιχηρὸν Ἰδιόμελον τῶν Αἰῶνων).

7. Ὅλα τὰ ἱμάτια πού στρώθηκαν σὰν στρωσίδια στὸ δρόμο ἢ στὴ ράχη τοῦ ὄναριον ἦταν φτιαγμένα μέ πρῶτες ὕλες ἢ ἀπὸ μαλλί ζῶων ἢ ἕνες φυτικές.

8. Μ. Μακράκης, Λευκαὶ χῶραι, Ἀθήνα, σελ. 127.

9. «Ἐδφράνθητι Ἱερουσαλήμ... εὐλαθεῖσθω πάσα ἡ γῆ... καὶ θοάτω, πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τὸν Κύριον», ὅπως γράφει ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ μεγαλός στὴν Ὡδὴ η' τοῦ Κανόνα.

10. «Τὴν σεπτὴν Ἀνάστασιν... τὸν ἄνουν Ἀλέξανδρον... ἔθεν καὶ τὸν ἀνὸν σοι προσφέρει... ἐκ στόματος θηλαζόντων, καὶ νηπίων ἀκάκων...» (Τροπᾶριο τοῦ Ἑσπερινοῦ, Στιχηρὸν Ἰδιόμελον).

11. Α. Φραγκόπουλος, Τὸ στάδιον τῶν ἀρετῶν, Ἀθήνα 1972, σελ. 355.

12. Πολλοί, θελεγόμενοι ἀπὸ τὸν θησαυρὸν τῆς Ὑμνογραφίας μας, δὲν ἀκούονται στὴν «ἄπαξ ἀκρόασιν, κατ' ἔτος», ἀλλὰ ἐγκύπτουν καὶ τὰ μελετοῦν.

13. Πού σὰν ἀπὸ εὐγνωμοσύνη, μιὰ πού οὔτε σπέρνουν, οὔτε θερίζουν, οὔτε ἀποθηκεύουν, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα διατηροῦνται καὶ διακονοῦνται (Ματθ. 6,26). Μὰ καὶ ἀπὸ ἀνάγκη δοξολογίας - ἀναμνήσεως.

14. Ὁχλος (= πλῆθος, ἄνθρωποι). Βέβαια σήμερα ἡ λέξις ἔχει χάσει τὴν (ἄλλοτε) αἰγλή της...

15. Θ. Φαριώτης, Τὰ φυτὰ στὴν ὕμνογραφία μας (Δάφνη καὶ Φοινίκας), περιοδικὸν ΧΕΙΡΑΨΤΑ 66-67 (1988) 840.

16. Ὁ Φοῖνιξ ἔχει καὶ ἄλλες ὀνομασίες: Φοινικιά, Βαῖά, Χουρμαδιά, Κουρμαδιά, Ταταλιά (στὴν Κεφαλληνία).

17. Ἰωάν. 12, 1-18.

18. Ἀκοῦμε ὅτι ἔθρασαν φακέδες μέ Βάγια, ἐνῶ ἔρριξαν δακνόφυλλα (φύλλα τοῦ φυτοῦ Δάφνη).

19. Στὴ Βοτανικὴ καὶ κατ' ἐπέκτασιν στὶς Γεωτεχνικὲς Ἑπιστήμες (Γεωπονία, Δασοπονία, Κτηνιατρικὴ) κάθε φυτὸ ἔχει (τὴν ἢ) τίς κοινὲς ὀνομασίες του (αὐτὲς πού τὰ ὀνομάζει ὁ λαός) καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ, αὐτὴν πού καθιέρωσε ὁ μέγας βοτανικὸς Λινναῖος, ὅπου τὸ κάθε φυτὸ ἢ ζῷο ἔχει ὀνομασία μέ δύο λέξεις: τοῦ γένους, στὸ ὅποιο ἀνήκει, καὶ τοῦ εἴδους του, πού τὸ προσδιορίζει ἐπακριβῶς. Καὶ γιὰ παράδειγμα ἂς ἀναφεροῦμε στὰ δύο φυτὰ πού μᾶς ἀπασχολοῦν: α) ὁ Φοῖνιξ: FOENIX DACTYLIFERA, β) ἡ Δάφνη: LAURUS NOBILIS.

20. Ὑπάρχουν φυτὰ, ὅπως ἡ Δάφνη, ὁ Φοῖνιξ, ἡ Φυστικιά (τὸ δένδρο πού παράγει τοὺς καρπούς, γνωστοὺς μέ τὸ ὄνομα αἰγινήτικα φυσιτικά), πού σὲ ξεχωριστὸ ἄτομο - φυτὸ ἔχουν μόνον τὰ ἀρσενικὰ ὄργανα ἀναπαραγωγῆς (τοὺς στήμονες) καὶ σὲ ξεχωριστὸ ἄτομο - φυτὸ ἔχουν μόνον τὰ θηλυκὰ ὄργανα ἀναπαραγωγῆς (βπερος). Τὰ φυτὰ αὐτὰ πού ἔχουν στὸ ἔδαφος (σπίτι τους = οἶκος) ξεχωριστὰ τὸ ἀρσενικὸ καὶ ξεχωριστὰ τὸ θηλυκὸ, ὀνομάζονται δ ἰ ο ἰ κ α.

21. Δ. Καββάδας, Εἰκονογραφημένον Βοτανικόν - Φυτολογικὸν Λεξικόν, τόμ. ΙΧ, Ἀθήνα, σελ. 4131.

22. Δ. Καββάδας, ὁ.π., τόμ. V, σελ. 2281.

23. Ὅσες ἀπὸ τίς παλιὰς ἐπαύλειες δὲν ὑπέστησαν τὸν ἀφρανομί τους ἀπὸ τίς «μπουλντόξες», φιλοξενοῦν τουλάχιστον καὶ ἓνα φοῖνικα.

24. Στὴ νῆσο Κῶ χαίρεται ὁ περιηγητὴς αὐτὸ τὸ ὄρατο θέαμα.

25. Ἀντέχει εἰς φύχος καὶ 10 θαμῶν ὑπὸ τὸ μηδὲν, ἀλλ' ὀρμιάζει πλήρως καὶ τακτικῶς τὸν καρπὸν του εἰς χώρας κειμένας πρὸς νότον τῆς 33ης μοίρας ὁ.π... ὡς προσοδοφόρον καλλιεργείται εἰς Ἀλγερίαν... Αἴγυπτον... Μεσοποταμίαν... καὶ παρὰ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν» (Λεξικὸν Φυτολογικόν, Π. Γεννάδιου, τόμ. 2ος, σελ. 932).

26. Ἀνατολικὴ περιοχὴ τῆς Σητείας, ὅπου τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ φυτὰ εἶναι φυτεμένα σχεδὸν μέσα στὴ θάλασσα.

27. Ἄλλ' ὅτε δὴ τὸν χῶρον ἀφικόμεθ' ἐγγὺς ἐόντα, ἐνθα δ' ἐπ' ἐσχατιῇ σπέος εἶδομεν ἄγχι θαλάσσης ὑψηλὸν, δάφνησι κατηραφέες. (Ὁμ. Ὀδύσσεια, I, 181-183).

28. Δ. Καββάδας, ὁ.π., τόμ. V, σελ. 2282.

29. Θ. Φαριώτης, Ἀνθοκομία καὶ Καλλωπιστικὴ Δενδροκομία, Ἀθήνα 1967, σελ. 103.

30. Ἰωάν. 12, 3-4. Ἀλλὰ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος ἀναφέρει περὶ «μύρου νάρδου»: «Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ... ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον κατέχευεν αὐτὸ κατὰ τῆς κεφαλῆς» (14,3).

31. Θ. Φαριώτης, Ὁ κόσμος τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων στὸν Ἀκάθιστον Ὑμνον. (Ἀνάπτυον ἐκ τοῦ «Συμπόσιον Πνευματικῶν ἐπὶ τῷ Χρυσῷ Ἰωσήφῳ Ἱερουσόνης τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου), σελ. 365, ὅπου ἀναφέρονται σχετικὰ περὶ μύρου καὶ ἀλάβαστρον.

32. π. Γεννάδιος, Φυτολογικὸν Λεξικόν, Ἀθήνα 1959, τόμ. 2ος, σελ. 648.

33. «Περὶ Ὁσμῶν» 28, καὶ Φυτῶν Ἱστορία ΙΧ, 7, 2-4.

34. Στὸ ἔργο του «Περὶ ὕλης Ἱατρικῆς»: «Ἡ μὲν γὰρ τις καλεῖται Ἰνδικὴ ἢ δὲ συριακὴ... Καλεῖται δὲ τις καὶ σαμφαρικὴ...».

35. Ὁ Ἀθήναιος πού ἀναγράφει τὰ μύρα κάθε τόπου, ἐπαινεῖ τὸ νάρδινο μύρο τῆς Ταρσοῦ.

36. Μάρκ. 14, 4-5.

37. Μὲ τὸν ἔρο ἀλάβαστρο ὑποδηλώνονται δύο διαφορετικὰ πετρώματα, τοῦ ἀσβεστόλιθου καὶ τοῦ γύφου.

38. Δ. Καββάδας, ὁ.π., τόμ. VI, σελ. 3055.

39. «Ἐν μὲν οὖν τῇ Συρίᾳ τὰ περιττὰ τῇ ὁσμῇ σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν· ἢ γὰρ χαλδάνη... οἱ δ' ἐξ Ἰνδιῶν καὶ ταῦτα καὶ τὴν νάρδον καὶ τὰ ἄλλα ἢ τὰ πλείστα» (Φυτῶν Ἱστορία, ΙΧ, 7,2).

40. Π. Τριμεπέλας, Καινὴ Διαθήκη μετὰ συντόμου ἐρμηνείας, Ἔκδοσις 27η, Ἀθήνα 1987, σελ. 430-431.

41. Ζαχαρ. 9, 9-10.

42. Σὲ Ἦχο α', ἐκ τῆς Λιτῆς.

43. Σὲ Ἦχο πλ. δ', Ἀπόστιχον.

44. Στιχηρὸν Ἰδιόμελον τῶν Αἰῶνων.

45. Σὲ Ἦχο πλ. δ', Ἀπόστιχα.

46. Τὸ ὑποζύγιον τῶν γυρολόγων (μανάβηδων, φιλικατζήδων, ὑαλοπωλῶν, κ.ἄ.) καὶ τὸ μεταφορικὸ μέσο τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων ἀπὸ τοῦς ἀγροῦς στὶς ἀποθήκες.

47. Ἰωβ 1,3.

48. Γέν. 12,16.

49. Ἀριθμ. 22,21.

50. Ματθ. 21, 1-3.

51. Ματθ. 21, 6-8.

52. Π. Β. Πάσχος, Ἐρωσ Ὁρθοδοξίας, Ἀθήνα 1979, σελ. 153.

ΟΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΕΙΣΒΑΛΛΟΥΝ... Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ;

Τοῦ π. **ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ**

Δρ. Θεολ., Δρ. Φιλοσ., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

θ) Ὁ ἐφημέριος καὶ οἱ συνεργάτες τῆς ἐνορίας.

Πολλές φορές ἔχουμε κάνει λόγο γιὰ τὸ βασικὸ φερέα τοῦ ποιμαντικῆς ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἐνορία. Δὲν θὰ ἐπαναλάβουμε ἐδῶ τὶς βασικὲς μας θέσεις πάνω στὸ μεγάλο αὐτὸ ζήτημα. Παραπέμπουμε ἀπλῶς στὰ κείμενά μας μὲ τὸ γενικὸ τίτλο «Σκέψεις περὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς ἐνοριακῆς διακονίας»¹.

Ὁ ἐφημέριος ὀφείλει νὰ ἐνδιαφερθεῖ γιὰ νὰ προστατεύσῃ τὸ ποίμνιο ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῶν αἱρέσεων. Πρέπει νὰ εἶναι «ἐπί-σκοπος», νὰ ἀγρυπνεῖ, νὰ κοιτάζει μακριὰ καὶ νὰ ἀναγνωρίζει ἀμέσως τὸν κίνδυνο. Ἀκόμη πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέσι, μαζὶ μὲ τοὺς λαϊκοὺς συνεργάτες του, νὰ ἀντικρούσῃ τὸν κίνδυνο μὲ ὀρθὸ καὶ δραστηκὸ τρόπο. Ἡ «πολυμορφία» εἰσβάλλει δυστυχῶς ἀκόμη καὶ στὸ τελευταῖο χωριὸ ἔχει μόνον μὲ τὴν μετανάστευσι - παλιννόστησι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐπίσκεψι ἢ καὶ ἐγκατάστασι αἱρετικῶν μὲ εἰδικὲς ἐντολές.

Δὲν περιμένουμε θέβαια ἀπὸ τὸν ἐφημέριο νὰ γίνῃ εἰδικὸς «αἱρεσιολόγος». Ὅμως ἔχει καθῆκον νὰ ἐντάξῃ τὴν ποιμαντικὴ ἀντιμετώπισι τῶν αἱρέσεων στὰ βασικά του καθήκοντα καὶ νὰ δώσῃ σ' αὐτὸ τὸ ἔργο προτεραιότητα. Πρέπει ἀκόμη νὰ καταρτίσῃ μίαν προσωπικὴ βιβλιοθήκη μὲ τὰ ἀπαραίτητα βιβλία καὶ νὰ ὀργανώσῃ μίαν καλὴ ἐνοριακὴ βιβλιοθήκη μὲ βιβλία ποὺ θὰ βοηθήσουν στὴν κατήχησι τοῦ ποιμνίου του καὶ στὴν ἐνημέρωσι τοῦ πάνω στὸ θέμα τῆς εἰσβολῆς τῶν αἱρέσεων στὴ χώρα μας.

Μὲ τὴ διήθεια τοῦ ἐπισκόπου του θὰ μπορούσε νὰ καταρτίσῃ ἕνα κατάλογο μὲ τὰ πιδὸ κατάλληλα βιβλία καὶ νὰ τὰ προμηθευθῇ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ γιὰ τὴν ἐνοριακὴ του βιβλιοθήκη. Ἄν παρουσιασθῇ κάποιον πρόβλημα δὲν πρέπει ὁ ἐφημέριος νὰ τὸ παραπέμπῃ ἀμέσως σὲ ἄλλους σὰν νὰ πρόκειται γιὰ πρόβλημα ποὺ δὲν τὸν ἀφορᾷ. Μπορεῖ ὅμως νὰ συμβουλευθῇ τὰ κατάλληλα βιβλία καὶ νὰ ζητήσῃ καὶ βοήθεια ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο καὶ τοὺς ἐπιτελικοὺς συνεργάτες του.

(*) Συνέχειν ἐκ τῆς σελ. 91 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους

1. Μέχρι τώρα ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς τεύχη: Α' (1970), «Φιλόπτωχα Ταμεία», Β' (1970), «Ἡ παρουσία τῶν νέων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ», Γ' - Δ' (1971), «Αἱ προϋποθέσεις τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου», Ε' (1972), «Γιὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος», ΣΤ' καὶ ΙΑ' (1973 - 1975), «Προσκλητήριον Διακονίας», Ζ' - Η' (1973), «Ἡ ἐξαμολόγησι καὶ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος», Θ' - Ι' (1973), «Ἐνώπιον τῆς κρίσεως τοῦ γάμου», ΙΒ' (1985), «Ποιμαντικὴ Μαρτυρία».

Δὲν ὑπάρχουν δυστυχῶς βιβλία γιὰ ὅλες τὶς αἱρέσεις καὶ γιὰ ὅλες τὶς περιπτώσεις, γιὰτὶ πρόκειται γιὰ ὁμάδες ποὺ τώρα παρουσιάζονται ἢ καὶ τώρα ἐκδηλώνονται. Ὅμως μερικὰ βασικὰ βιβλία ὑπάρχουν² καὶ ὀφείλουν νὰ βρίσκονται στὸ «ὄπλοστάσι» τοῦ ἐφημέριου.

Οἱ αἱρέσεις στὸ στόχαστρο τοῦ νόμου

Σὲ πολλῆς χώρες τῆς ΕΟΚ καταβάλλεται προσπάθεια περιορισμοῦ τῶν διαφόρων ἀκραίων αἱρέσεων καὶ παραθρησκευτικῶν ὀργανώσεων. Γιὰ παράδειγμα θὰ ἀναφερθοῦμε στὴ Δυτικὴ Γερμανία.

α) Τὸ Γερμανικὸ Σύνταγμα.

Τὸ Σύνταγμα τῆς «Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας», μὲ τὸ ἄρθρο 4, κατοχυρώνει τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία σὲ ἄτομα καὶ σὲ θρησκευτικὲς κοινότητες.

Πότε ὅμως μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ μίαν θρησκευτικὴ κοινότητα μὲ τὴν ἔννοια τοῦ Συντάγματος τῆς χώρας αὐτῆς; Σύμφωνα μὲ μίαν Ἐκθεση (BERICHT) τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἀθλητισμοῦ τοῦ κράτους BADEN - WÜRTTEMBERG (1988), «Θρησκευτικὴ ἢ κοσμοθεωριακὴ κοινότητα εἶναι μίαν ἔνωση προσώπων στὰ πλαίσια τοῦ Συντάγματος, ποὺ ἔμφο-

2. Ἀπὸ τὶς δικές μας ἐκδόσεις σημειώνουμε: «ΕΦΘΔΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ» (Δ' ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, 1986). Πρόκειται γιὰ σύντομη κατήχησι ἐνηλίκων ποὺ ἐξετάζει: σὲ ἐνότητα τὴν πίστι, τὴ λατρεία καὶ τὴ ζωὴ. «ΨΥΧΟΝΑΡΚΩΤΙΚΑ — νέες αἱρέσεις στὴν Ἑλλάδα». «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΑΣΜΟΣ — νέες "αἱρέσεις" μίαν πραγματικὴ ἀπειλή». Πρόκειται γιὰ τὶς παραθρησκευτικὲς ὀργανώσεις, κυρίως ἰνδουιστικῆς προελεύσεως. «Ἐμπειρίες στὴν ἀναζήτησι νοήματος ζωῆς» (ἔκδ. ΠΕΓ), Ἀθήνα 1989. «ΧΟΕ' ἕνα ποιμαντικὸ πρόβλημα» (ἔκδ. Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, 1989).

Γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν χιλιαστῶν: «Ἡ δικτατορία τοῦ Μπροδκλιν», Ἀθήνα: 1973. «Ἡ Σκοπιά: Ζωηρότερο φῶς ἢ πυκνότερο σκότος;» (Β' ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας), Ἀθήνα: 1985. «Φραγμαὶ στὴ δραστηριότητα τῆς Σκοπιάς», Ἀθήνα: 1987. «Διάλογος μὲ τὴν ἑταιρία Σκοπιά - Μαθήματα γιὰ συνεργάτες, προβληματισμοὶ γιὰ πλανημένους ἀδελφοὺς», Ἀθήνα: 1987. «Πίσω ἀπὸ τὸ προσωπεῖο τῆς Σκοπιάς - Ντοκουμέντα γιὰ τὴν ἑταιρία τοῦ Ἱερῶδ», Ἀθήνα: 1988. «Πνευματικὴ Δικτατορία» (ὅπὸ ἐκδοσι).

Γιὰ τὶς προτεσταντικὲς αἱρέσεις: «Ἐγχειρίδιον αἱρέσεων καὶ παραχριστιανικῶν ὁμάδων» (ὅπὸ ἐκδ.).

Γιὰ τὸν ἀποκριφισμὸ: «Ἀποκριφισμὸς, Γκουρυσμὸς καὶ "Ἄνα Ἐποχὴ"» (ἔκδ. Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, 1990).

Γιὰ τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία σὲ σχέση μὲ τὴ δραστηριότητα τῶν αἱρέσεων: «Θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ προσηλυτισμὸς στὸ φῶς τῆς ὀρθοδόξου ποιμαντικῆς» (Συμπόσιον Πνευματικῶν ἐπὶ χρυσῷ Ἱωδηλαίῳ Ἱερωσύνης τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, Ἀθήνα: 1989, σ. 305 - 327).

ρείται από μία συμφωνία, ή οποία αναφέρεται στο νόημα της ανθρώπινης ύπαρξης και που περιλαμβάνει ουσιώδεις αρχές, για τη διαμόρφωση της ζωής ή ένωση πρέπει να αποσκοπεί σε μια ευρύτερη μαρτυρία της κυριαρχούσας συμφωνίας».

Τί γίνεται όμως στις περιπτώσεις που τέτοιες οργανώσεις παρουσιάζουν έντονο το έμπορικό στοιχείο; Αν αποδειχθεί πως αυτό αποτελεί τον κεντρικό άξονα του ενδιαφέροντος μιας «κοσμιοθεωριακής» κοινότητας, δεν αναγνωρίζεται σαν θρησκευτική με την έννοια του Συντάγματος. Η αρμοδία Αρχή λαμβάνει δέδαινα υπόψη της την «αυτο-μαρτυρία» της κάθε κοινότητας, αλλά κατά την άποψη του Άνωτάτου Όμοσπονδιακού Δικαστηρίου (BUNDESVERFASSUNGSGERICHT) απαιτείται έρευνα και της όλης πραγματικής συμπεριφοράς μιας κοινότητας και των μελών της.

Ακόμη κι αν μια κοινότητα χαρακτηριστεί θρησκευτική, δεν έχει αυτόματα συνταγματική προστασία για όλες τις δραστηριότητές της. Κατά τη νομολογία του Άνωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου (BUNDESVERFASSUNGSGERICHT), το συνταγματικό δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας περιορίζεται εξ αιτίας βασικών δικαιωμάτων τρίτων, όπως επίσης στην περίπτωση που απειλούνται κοινωνικές αξίες, συνταγματικά κατοχυρωμένες (άρθρ. 33, 23, 32 και 29). Σύμφωνα μ' αυτή την απόφαση, επιτρέπεται στα μέλη αίρετικών ομάδων να αναπτύσσουν ελεύθερα την προσωπικότητά τους, σύμφωνα με τις υποκειμενικές τους πεποιθήσεις, εφ' όσον δεν αντιτίθενται σε άλλες αξιολογικές συνταγματικές διατάξεις και από τη συμπεριφορά τους δεν προκύπτουν άρνητικές επιπτώσεις για το κοινωνικό σύνολο ή για βασικά δικαιώματα άλλων.

Οι βασικές αξίες του Συντάγματος δεν είναι δυνατόν να θυσιαστούν. Αυτές αφορούν κυρίως την αξία του ανθρώπινου προσώπου. Έτσι αποτελεί κατάχρηση της θρησκευτικής ελευθερίας όταν μια θρησκευτική κοινότητα, π.χ. «Τά Παιδιά του Θεού», χρησιμοποιεί το σέξ για τον προσηλυτισμό όπαδών ή άλλα αθέμιτα μέσα.

Κατά την ίδια νομολογία, στην οποία αναφέρεται ή «Έκθεση» του Υπουργείου Πολιτισμού και Άθλητισμού της Βάδης - Βυρτεμβέργης, μια λεγόμενη «ψυχο - λατρεία», που χρησιμοποιεί ψυχοτεχνικές, οι όποιες μειώνουν την κριτική ικανότητα του προσώπου, με αποτέλεσμα την απόλυτη εξάρτηση των όπαδών, δεν έμπιπτει στις θρησκευτικές κοινότητες που προστατεύονται από το άρθρο 4 του Συντάγματος. Τουτό γιατί μια τέτοια συμπεριφορά δεν συμβιβάζεται με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια που συνιστά για τη συνταγματική τάξη ανώτατη αξία.

Αυτό ισχύει ακόμη και στην περίπτωση που οι τε-

χνικές αυτές, σύμφωνα με τη θρησκευτική πεποίθηση των ομάδων, συντελούν στη «μακαριότητα». Πρακτικές που αποβλέπουν στο να εξουδετερώσουν τη δυνατότητα του ατόμου, να προσδιορίσει τον έαυτό του, πράγμα που συνιστά την ποιότητα του υποκειμένου, αποτελούν «περιφρονητική μεταχείριση» με την έννοια της νομολογίας του Άνωτάτου Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου (άρθρ. 30, 1, 25 έξ.). Σ' αυτή την περίπτωση μπορούν οι αρμόδιες Αρχές να επέμβουν, χωρίς να προσκρούσουν στο άρθρο 4 του Συντάγματος.

Ακόμη ή ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης περιορίζεται στην περίπτωση κατά την οποία θρησκευτικές οργανώσεις παραβιάζουν αναγνωρισμένα καθήκοντα των συζύγων αναμεταξύ τους και άπέναντι στα παιδιά τους. Έδώ πρέπει να σημειώσουμε πως μερικές «αίρετικές» ομάδες απομακρύνουν τά παιδιά από τους γονείς.

Συνοψίζοντας υπογραμμίζουμε πως στη Γερμανία ή θρησκευτική ελευθερία δεν είναι απόλυτη. Περιορίζεται στην περίπτωση που αποδίνει σε θάρος των δικαιωμάτων των άλλων πολιτών ή προσκρούει στις αξίες που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα: όταν προσβάλλεται το ανθρώπινο πρόσωπο, ό γάμος, ή οικογένεια ή όταν χρησιμοποιούνται αθέμιτα μέσα προσηλυτισμού. Η χρησιμοποίηση μεθόδων που οδηγούν στην άμβλυση ή στην καταστροφή της ελευθερίας λειτουργίας της προσωπικής σκέψης και κρίσης.

6) Η ιδιότητα του δημοσίου
ύπαλληλου.

Σύμφωνα με την «Έκθεση» στην οποία αναφερόμαστε, δημόσιος υπάλληλος μπορεί να διοριστεί μόνο όποιος προσφέρει την έγγυση ότι σε κάθε στιγμή θα υπερασπισθεί τη δημοκρατική τάξη, σύμφωνα με το Σύνταγμα. Πίστη στο Σύνταγμα αποτελεί βασική προϋπόθεση για τον διορισμό σε δημόσια ύπηρεσία. Αυτή ή πίστη στο Σύνταγμα απαιτεί από τον υπάλληλο να διαχωρίσει σαφώς τη θέση του από ομάδες και τάσεις, που προσβάλλουν, μάχονται και δυσφημίζουν την Πολιτεία. Απαιτεί ακόμη, σε περίοδο κρίσης ή διαμάχης, να παίρνει το μέρος της Πολιτείας, τόσο στα πλαίσια της ύπηρεσίας του, όσο και έξω από αυτήν.

Κατά τη γερμανική νομοθεσία που μνημονεύεται στην «Έκθεση», «έγγυση» έδώ σημαίνει πως δεν επιτρέπεται να ύπάρχει τίποτε, που κατά την πεποίθηση των αρμοδίων για την πρόσληψη Αρχών, να θέτει σε άμφιβολία τη μελλοντική πίστη στο Σύνταγμα, από μέρους του υπαλλήλου. Κατά συγκεκριμένη απόφαση δικαστηρίου, δεν μπορεί να διοριστεί υπάλληλος κάποιος, που λόγω των θρησκευτικών του πεποιθήσεων

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΟΣΜΙΟΙ ΕΞΟΥΣΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Τοῦ κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Κ. ΔΡΙΤΣΑ
Πρωτοπρεσβυτέρου

Σαφῶς, περιεκτικῶς καὶ ἐπιγραμματικῶς, διεκήρυξεν ὁ Κύριος ὅτι «ἡ βασιλεία ἢ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» καὶ «ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ». Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, ἔλαβεν συγκεκριμένης ἀφορμᾶς. Εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν, διὰ τῆς παγιδευτικῆς ἐρωτήσεως τῶν Φαρισαίων, εἰς δὲ τὴν δευτέραν, διετύπωσε τὴν ἀλήθειαν ταύτην, προκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Πιλάτου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς «δίκης» Αὐτοῦ. Βεβαίως, ὠμίλησε πολλάκις καὶ πολλαχῶς ὁ Κύριος καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, εὐθέως καὶ συμβολικῶς, περὶ τῶν βασικῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ πρέπει νὰ καθορίζουν τὰς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου καί, εἰδικώτερον, μετὰ τῆς ἐννόμου μορφῆς τῆς Πολιτείας. Τοιαῦτα χωρία εἶναι π.χ.: 1) Ματθ. Ι' 18: «ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν...». 2) Ἰω. Η' 23: «καὶ εἶπεν αὐτοῖς: ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμὶ ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου». 3) Ἰω. Θ' 39: «καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς: εἰς κριμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται». 4) Ἰω. ΙΣΤ' 33: «ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε ἄλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον». 5) Ματθ. ΚΗ' 18: «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» καὶ 6) «οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένος ἄνωθεν» (Ἰω. ΙΘ' 11). Ἐνταῦθα ὅτι τὰ δύο πρῶτα χωρία ἐμπερικλείουν τὴν ὅλην Κυριακὴν διδασκαλίαν ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω προβλήματος. Εἰς τὸ ὡς ἄνω χωρίον «ἡ βασιλεία ἢ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», διαπιστοῦται, πρῶτον, ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἀρνεῖται, ἀλλὰ, τοῦναντίον, ἐπιβεβαιοῖ ὅτι εἶναι βασιλεὺς καὶ ὅτι ἴδρυσεν βασιλείαν, καὶ—δεύτερον— ὅτι διαστέλλει ὀξέως τὴν βασιλείαν Του ἀπὸ τὴν τοῦ κόσμου τούτου.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη περίπτωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἰησοῦν ὁ χαρακτηρισμὸς «βασιλεὺς», χωρὶς ὁ Ἰησοῦς νὰ ἀρνηθῆ τοῦτον. Ἦδη, εἰς τὴν εἴσοδον Αὐτοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, «οἱ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον λέγοντες: «ὦσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ...». Τοῦτο ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Κυρίου ὡς συνεχιστοῦ τῆς βασιλικῆς δυναστείας τοῦ Δαυὶδ. Τοῦτο φαίνεται ἐναργέστερον εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ αὐτοῦ γεγονότος ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου: «ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ... ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν Θεὸν φωνῇ μεγάλη περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων λέγοντες: εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου» εἰρήνη ἐν οὐρανῷ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις» (Λουκᾶ ΙΘ' 37 καὶ Ἰω. ΙΒ' 13).

Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Κυρίου, ὑφ' ἑαυτοῦ, ὡς βασιλέως, ἀπετέλεσεν ἐπιχείρημα κατὰ τὴν—ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου—κατηγορίαν κατ' Αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ὑποστηριζόντων ὅτι «τοῦτον εὗρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος καὶ κωλύοντα Καίσαρι διδόναι φόρους, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι». Ὁ δὲ Πιλάτος, ἐρωτήσας τὸν Ἰησοῦν ἐὰν πράγματι εἶναι βασιλεὺς, ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν «σὺ λέγεις» ἢ ὁποῖα πᾶν ἄλλον εἶναι ἢ ἀρνησις εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν γλῶσσαν, οὔτε ὅμως καὶ σαφῆς κατάφασις. Εἰς τὴν Κ. Διαθήκην, ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Κυρίου ὡς «βασιλέως» ἔχει δύο ὅψεις: Πρῶτον, τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος προσέδιδεν εἰς ἑαυτὸν καί, δεύτερον, τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέδιδον εἰς Αὐτόν. Αἱ δύο αὗται ἔννοιαι διαφέρουν ριζικῶς μετὰ τῶν, καθ' ὅτι ὁ Ἰησοῦς, δεχόμενος τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, προσδίδει εἰς αὐτὸν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἔννοιαν καὶ περιεχόμενον, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι, χαρακτηρίζοντες Αὐτὸν ὡς βασιλέα, ἠννόουν τὸν τίτλον ὑπὸ κοσμικοπολιτικὴν

δὲν εἶναι πρόθυμος νὰ ἀγωνισθῆ σὲ κάθε στιγμή καὶ χωρὶς περιορισμούς, γιὰ τὴν ἐλεύθερον δημοκρατικὴν τάξιν τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας. Ἀκόμη καὶ ἂν κάποιος εἶναι μόνιμος δημόσιος ὑπάλληλος, ὑποχρεοῦται νὰ μείνῃ πιστὸς σὲ καθῆκον ἀπέναντι στὴν ἐλεύθερον δημοκρατικὴν τάξιν, μὲ τὴν ἔννοιαν

τοῦ Συντάγματος καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμος νὰ υπερασπισθῆ αὐτὴ τὴν τάξιν. Ἡ συμμετοχὴ του σὲ κάποια θρησκευτικὴ ὀργάνωσις, ποὺ ἀποδεικνύεται ἐχθρικὴ πρὸς τὸ Σύνταγμα, ἐπιτρέπει πειθαρχικὴ δίωξιν, χωρὶς τοῦτο νὰ θεωρεῖται παραβίασις τοῦ ἀρθροῦ 4 τοῦ Συντάγματος. (Συνεχίζεται)

έννοιαν. Ἐπὶ τοιαύτην έννοιαν ήρώτησε τὸν Κύριον καὶ ὁ Πιλάτος.

Κοσμικὴν καὶ πολιτειακὴν έννοιαν προσέδωκαν εἰς τὸ ὄνομα «βασιλεὺς» προσέτι καὶ αὐτοὶ οἱ μάγοι οἱ ὁποῖοι ήλθον ἐξ ἀνατολῶν, ὅπως προσκυνήσωσιν αὐτόν. Κοσμικὴν καὶ πολιτειακὴν έννοιαν ἀπέδιδον καὶ αὐτοὶ προσέτι οἱ μαθηταὶ Του, οἱ ὁποῖοι, εἰς δεδομένην στιγμήν, παρεκάλεσαν Αὐτόν, ὅπως «καθίσωσιν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ Του» καὶ συμβασιλεύσωσι μετ' αὐτοῦ. Κοσμικὴν καὶ πολιτειακὴν έννοιαν ἀπέδωκεν εἰς τὸ ὄνομα «βασιλεὺς» καὶ τὸ Ἰουδαϊκὸν πλῆθος, τὸ ὁποῖον ἐν πολλοῖς ήγητο καὶ ἐφέρετο ὑπὸ τῶν διαφόρων ομάδων ἀντιστάσεως ἐναντίον τῆς Ρωμαϊκῆς κατοχῆς, ἐλπῖσαν πρὸς στιγμήν ὅτι διὰ τοῦ Ἰησοῦ θὰ ἐξεπληροῦτο ὁ περὶ ἀπελευθερώσεως πόθος αὐτοῦ. Καίτοι, διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοῦλάχιστον, ἡ Π. Διαθήκη προσφέρει τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τοῦ ὅρου «βασιλεία τοῦ Θεοῦ», ἡ «βασιλεία τοῦ Χριστοῦ», ἐν τούτοις τὰ φυσικὰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Τούτου ἕνεκα ήλέγχθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὡς μὴ ὀρθῶς ἐκτιμήσαντες τὸ μεσσιανικὸν περιεχόμενον τῶν προφητειῶν. (Ματθ. ΚΒ' 29 «πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφάς»). Τὸν ἔλεγχον τοῦτον δὲν ἀπέφυγον οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, εἰδικὸν φωτισμὸν «τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς».

Τὴν βασιλείαν Αὐτοῦ ὁ Κύριος διαστέλλει, ὡς εἴπομεν, τοῦ κόσμου τούτου. Εὔρε δὲ πολλάκις ἀφορμὴν ὅπως χαρακτηρίσῃ τὰς ἐπιγεῖους βασιλείας. Κατ' ἀρχάς, δὲν ἀρνεῖται ὁ Κύριος τὴν ἐκ Θεοῦ προέλευσιν καὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Καὶ τοῦτο φαίνεται εἰς τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν εἰς τὸν Πιλάτον: «οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοὶ δεδομένον ἄνωθεν». Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Κυρίου λαμβάνουν ἔτι περισσοτέραν ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα, καθ' ὅτι διευτυπώθησαν ἐν ὄργῃ ἀντιδικίας Του πρὸς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν. Τὸ «ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», σημαίνει ὅτι ὁ Ἰησοῦς δέχεται τὰς κοσμικὰς Ἀρχὰς καὶ Ἐξουσίας ὡς ἄμεσα ἀνθρώπινα κατασκευάσματα παρ' ὅλον ὅτι, ἐμμέσως, καὶ ἡ ἐξουσία αὕτη ἀνάγει τὴν ἀπωτάτην αὐτῆς ἀρχὴν εἰς τὸν Θεόν, ὡς Δημιουργὸν τῆς ἐννόμου τάξεως εἰς τὸ σύμπαν καί, κατὰ συνέπειαν, καὶ εἰς τὰς ἀνθρωπίνους κοινωνίας. Θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι εἶναι περιεργον τὸ ὅτι ὁ Κύριος ὁμιλεῖ οὕτω περὶ τοῦ κόσμου καὶ διαστέλλει πᾶν τὸ ἰδικόν Του πρὸς αὐτόν. Ὁ κόσμος εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς διὰ τοῦ σταυρικοῦ Του θανάτου ἐπιτευχθείσης σωτηρίας. Καὶ ἡ βασιλεία Του, ἡ Ἐκκλησία δηλαδή, ἰδρῦθη διὰ νὰ ζῆσῃ καὶ δράσῃ ἐντὸς τοῦ κόσμου τούτου.

Παρ' ὅλα ταῦτα, ὁ σκοπὸς καὶ ἡ προέλευσις αὐτῆς ὡς καὶ τὰ ὑπ' αὐτῆς χρησιμοποιούμενα μέσα, δὲν εἶναι κοσμικά, γήινα, πεπερασμένα, ἀτελῆ, ἀλλ' ἀνάγουν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀμέσως εἰς τὸν Θεόν. Τὸ θεῖον, μετὰ τοῦ ἀνθρωπίνου στοιχείου, ἐτάχθησαν ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας ὅπως συνυπάρξουν ἀρμονικῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, κατὰ τρόπον, βεβαίως, μυστηριώδη καὶ ἀκατάληπτον, ὡς ἀκριβῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου ἠνώθησαν αἱ δύο φύσεις. Ὡς, παρ' ὅλην τὴν ἀχώριστον ἔνωσιν τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων, δὲν ὑφίσταται πιθανότης συγχύσεως τούτων, οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον ἐνυπάρχουν τὸ ἐν ἐντὸς τοῦ ἑτέρου. Διευκρινίζει ὅθεν ὁ Κύριος διὰ τῆς ὅλης διδασκαλίας Του ὅτι, καὶ μὲν εἶναι Βασιλεὺς, ἀλλὰ πνευματικοῦ χαρακτήρος. Ἡ δὲ βασιλεία Του, οὔτε ἐγκόσμιον προέλευσιν ἔχει, οὔτε τὰς ἀτελείας τῶν ἀνθρωπίνων ὀργανισμῶν. Μετὰ καταπλησσοῦσης λεπτομερείας διεφύλαξεν ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης τὰς τελευταίας νοηθείας τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς μαθητὰς Του, κυρίως εἰς τὰ κεφάλαια ΙΕ', ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' εἰς τὰ ὁποῖα, εἰς λίαν δυσανάλογον ἀριθμὸν χωρίων, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς εὐαγγελιστὰς, ἀναφέρεται περίπου 75 φορὰς ἡ λέξις «κόσμος», καὶ διὰ τῶν ὁποίων διδάσκει τοὺς μαθητὰς Του ὅτι, καίτοι, «τοσοῦτον ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱόν Του τὸν μονογενῆ ἔδωκεν ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπόλλυται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον», καίτοι ὁ Κύριος ήλθεν ἐπὶ γῆς «ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ», καίτοι ὁ Κύριος «πῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθεν», ἐν τούτοις ὁ κόσμος «ἐμίσησε» τὸν Κύριον καὶ τὴν ἴδιαν τύχην ὠφείλον νὰ ἔχουν καὶ οἱ μαθηταὶ (Ἰω. ΙΕ' 18).

Ὁ κόσμος, εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ ὁποῖου μέλλουν νὰ ζήσουν καὶ νὰ δράσουν οἱ μαθηταὶ, μὴ κατανοήσας οὔτε τὴν προσωπικότητα οὔτε καὶ τὸ ἔργον, ἀλλ' οὔτε καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς «Βασιλείας» Του, μέλλει νὰ προξενήσῃ θλίψιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Αὐτοῦ (Ἰω. ΙΣΤ' 20,33). Ἡ συμπεριφορὰ καὶ ἡ ὑποδοχὴ τοῦ κόσμου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, προδιαγράφεται ὑπὸ τοῦ παντογνώστου Κυρίου, ὁ ὁποῖος ὁμως ταυτοχρόνως διαβεβαίωσι τοὺς μαθητὰς Του «ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰω. ΙΣΤ' 33). Κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Παθῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, εἶχον μεγίστην ἀνάγκην οἱ μαθηταὶ τῆς θείας ταύτης ἐνισχύσεως, διὰ νὰ μὴ παρασυρθοῦν ἐκ τῆς θλιβερᾶς ἐντυπώσεως τῆς φαινομενικῆς νίκης τοῦ «κόσμου τούτου» ἐπὶ τοῦ Κυρίου (ἰδὲ καὶ Ἰω. Α' Ε, 4 «ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον»). Δὲν εἶχε δὲ παραλείψει ὁ Κύριος κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς δημοσίας Αὐτοῦ ζωῆς καὶ τοῦ κηρύγματός Του,

νά υπογραμμίση πολλάκις, ὄχι μόνον τὴν θεϊὰν φύσιν καὶ προέλευσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθησομένης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκατάλυτον αὐτῆς (Ματθ. ΙΣΤ' 18 «καὶ πῦλαι ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς»).

Ἀντιδιαστέλλον, ἐν ταύτῳ, ὁ Κύριος, τὴν φύσιν, τὴν προέλευσιν καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας - βασιλείας Του, πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὰς κοσμικὰς ἐξουσίας, διδάσκει περὶ τῶν κοσμικῶν δυνάμεων ὅτι «οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὅς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος» (Ματθ. Κ' 25-27). Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι πρωταρχικῆς σημασίας καὶ σπουδαιότητος ἐν σχέσει πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν, καθότι καθορίζει σαφέστατα τὴν ἀβυσσαλίαν διαφορὰν συστάσεως καὶ λειτουργίας τῶν δύο τούτων, ὑπὸ σύγκρισιν, ὀργανισμῶν: τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας. Βασικῆς δὲ σημασίας, εἰς μίαν ἀνθρωπίνην πολιτείαν, παράγων, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν νόμων, εἶναι ἡ κυριαρχικότης τῶν κυβερνῶντων ἐναντι τῶν κυβερνωμένων. Ἡ ἐξουσία τῶν ἀρχόντων ἐναντι τῶν ἀπλῶν πολιτῶν.

Ἄδιάφορον ἐὰν ἡ ἐξουσία αὕτη ἐδόθη διὰ τῆς ψήφου τοῦ λαοῦ ἐνὸς Κράτους, ἢ ἐλήφθη αὐθαιρέτως ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, μεταξὺ κυβερνῶντων καὶ κυβερνωμένων ὑφίσταται σχέσις ὑπαλληλίας. Ἐπ' αὐτοῦ διακηρύττει περιτράνωσ ὁ Κύριος ὅτι, μεταξὺ τῶν κοσμικῶν Πολιτειῶν καὶ τῆς ἰδικῆς Του Πολιτείας, ὑφίσταται διαφορὰ μορφῆς καὶ οὐσίας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λίαν σοβαροῦ σημείου. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι, εἰς τὴν ἰδικὴν Του βασιλείαν - Ἐκκλησίαν, τὰ κριτήρια ἀξιολογήσεως τῶν «πρώτων» καὶ τῶν «δευτέρων», εἶναι, ὄχι ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐξουσία, ἀλλὰ ἡ πρόθυμος διακονία καὶ ἡ ἀγάπη τῶν πιστῶν - μελῶν πρὸς ἀλλήλους. Ἀληθῶς «μέγας» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καταναλίσκει ἑαυτὸν πρὸς ὑπηρεσίαν καὶ διακονίαν τοῦ πλησίον. Εἶναι φανερὰ λοιπὸν ἡ οὐσιώδης διαφορὰ καὶ τῆς δομῆς καὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν μέσων ἐπενεργείας, μεταξὺ τῶν ἐγκοσμίων Ὄργανισμῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Μόλις ἐκυκλοφόρησε σὲ 6' ἔκδοσι:

ΠΑΝΑΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
τῆς Γεωργίας Π. Κουνάθη,
θεολόγου καθηγητρίας

Ἄπευθυνθῆτε: Ἄποστ. Διακονία, Ἰασιῶ 1,
115 21 Ἀθήνα — Δραγατσανίου 2 — πλατ. Κλαυ-
θμῶνος. Τηλ. 7228.008, 3228.637.

Διαπιστῶν οὕτω καὶ υπογραμμίζων τὴν οὐσιώδη καὶ προέλευσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθησομένης Ἐκκλησίας καὶ τῶν διαφορῶν μορφῶν ἐγκοσμίων πολιτειῶν - Κρατῶν, προχωρεῖ ὁ Κύριος ἐτι περαιτέρω, καθορίζων τὴν ἐπιβαλλομένην συμπεριφορὰν ἡμῶν, ὡς μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς ἐκατέραν τῶν δύο ἀνωτέρω ἐξουσιῶν. Τὴν θέσιν καὶ συμπεριφορὰν ἡμῶν καθορίζει διὰ τῆς περιφήμου ρήσεως «ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Ματθ. ΚΒ' 21). Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ ἀνωτέρω ρῆσις τοῦ Κυρίου εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιότερων, καὶ ἐμελλεν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἱστορικῆς παρουσίας τῆς Ἐκκλησίας, νὰ διαδραματίσῃ βασικώτατον ρόλον εἰς τὴν ἐκάστοτε ρύθμισιν τῶν σχέσεων τοῦ Χριστιανισμοῦ —καθ' ὅλου καὶ καθ' ἕκαστον— πρὸς τὰ ἐκάστοτε πολιτειακὰ συστήματα. Βεβαίως, τὴν διακήρυξιν ταύτην ἔδωκεν ὁ Κύριος, ὡς ἤδη ἐλέχθη, δοθείσης ἀφορμῆς ἐκ τῆς ἐρωτήσεως τῶν Ἡρωδιανῶν καὶ τῶν Φαρισαίων, σκοποῦντων ὅπως παγιδεύσουν τὸν Κύριον καὶ φέρουν Αὐτὸν εἰς ἀδιέξοδον. Διὰ τοῦ «ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ», κάμνει σαφῆ διάκρισιν ὁ Κύριος τῶν ὑποχρεώσεων καὶ καθηκόντων τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῶν τοιούτων πρὸς τὴν Πολιτείαν. Ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ὀφείλει ὁ συνειδητὸς χριστιανὸς ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν «Καίσαρα» ὅ,τι ἀνήκει εἰς αὐτόν. Πλέον τούτου, οὐδέν. Θέτει ὄρια ὁ Κύριος πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως τῶν καθηκόντων τούτων. Ἀναγνωρίζει, ἐν ταύτῳ τὸν Καίσαρα ὡς ἀδήριτον ἀνάγκην τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου καὶ τὸν ἀποδέχεται ὡς ἐκφραστὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἐννόμου τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Ἀναγνωρίζων τὸν Καίσαρα τῆς ἐποχῆς Του ὁ Κύριος, ἀποδέχεται —κατ' ἀκολουθίαν— θεμελιωδῶς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, δηλ. τὴν Πολιτείαν ἢ τὸ Κράτος, ὡς φορεὰ τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ ἐγγυητὴν τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως, εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν πασῶν τῶν ἐποχῶν. Βεβαίως, ὁ Κύριος, λέγων «τῷ Καίσαρι», δὲν ἐννοεῖ τὸν τότε συγκεκριμένον αὐτοκράτορα, ἀλλὰ ἀπλῶς τὸν ἐκάστοτε κοσμικὸν ἄρχοντα. Εἶναι προσοχῆς ἄξιον ὅτι ὁ Κύριος χρησιμοποιεῖ ἐνικὸν ἀριθμὸν («τῷ Καίσαρι») καὶ ὄχι πληθυντικὸν —π.χ. «τοῖς ἄρχουσι»—, ὁπότε θὰ περιελάμβανεν ἅπαντας τοὺς κατὰ καιροὺς ἄρχοντας. Ἴσως ἐνταῦθα ἐκφράζεται καὶ ἀντικατοπτρίζεται ἡ ἰδέα τῆς μονοκρατορίας ἢ ὁποῖα ἐκυριάρχει εἰς τὰς καρδίας καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ κόσμου τῆς ἐποχῆς ταύτης. Εἰς τὸ ἐρώτημα, ἐὰν θὰ ὑφίστατο Πολιτεία ἄνευ τῆς πτώσεως, ὁ καθηγητὴς Κ. Μουρατίδης παρατηρεῖ ὅτι «τοῦτο εἶναι θεολογούμενον. Ὁρθότερα φαίνεται ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις τοῦτο μὲν διότι καὶ εἰς τὰς ἀύλους κοινωνίας τῶν ἀγ-

γέλων υφίσταται ἡ ἱεραρχικὴ διάκρισις εἰς ἀρχαγγέλους κ.λπ., τοῦτο δὲ διότι καὶ ἐν ταῖς κοινωνίαις τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουν ἀρχαί, αἵτινες δὲν προῆλθον λόγῳ τῆς ἁμαρτίας καὶ θὰ ὑπῆρχον καὶ ἄνευ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ὡς π.χ. ἡ τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων». Εἰς τὰ ἀνωτέρω προσθετέον ὅτι καὶ ἄνευ τῆς πτώσεως θὰ ὑπῆρχε εἶδος τι Πολιτείας καθ' ὅτι τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ καὶ σωματικὰ χαρίσματα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐδημιουργήθησαν ἐξ ἀρχῆς τέλεια, ἀλλὰ ἐνέχοντα τὴν δυνατότητα τῆς τελειώσεως καὶ τῆς πτώσεως.

Καίτοι σύντομον εἰς ἔκτασιν τὸ ὡς ἄνω χωρίον, ἐν τούτοις εἶναι λίαν προσεκτικῶς διατετυπωμένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου, χρησιμοποιοῦντος τὴν προστακτικὴν «ἀπόδοτε» καὶ ὄχι «δότε». Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τὸ «ἀπόδοτε» σημαίνει εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐρμηνείας: ἀποδώσατε εἰς τὸν Καίσαρα πᾶν ὅ,τι ὀφείλετε ν' ἀποδώσετε, ἀντὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἔχετε ἐξ αὐτοῦ. Δὲν ζητεῖ λοιπὸν ὁ Κύριος, δωρεὰν καὶ ἄνευ ἀνταλλάγματος, ὑποταγὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν. Ἀναγνωρίζει δ' ἐμμέσως, διὰ τῆς προστακτικῆς ταύτης, τὴν πολλαπλὴν προσφορὰν, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ὁ ἐγκόσμιος ἄρχων πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Εἴτε βασιλεὺς, εἴτε ἕτερος ἄρχων, εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν εἰρήνην, τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτων, καταβάλλει ὁ ἄρχων κόπους καὶ ὑποβάλλεται εἰς θυσίας. Ὅφειλε λοιπὸν ὁ λαός,

ἀναγνωρίζων τὴν τοιαύτην προσφορὰν, ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν ὅ,τι τοῦ ἀνήκει. Καὶ τί ἀνήκει εἰς ἓνα κοσμικὸν ἄρχοντα, ἢ —γενικῶς— εἰς τοὺς κυβερνῶντας; Ἐπιλύματα: ὑποταγὴ καὶ συμμόρφωσις εἰς τοὺς Νόμους τῆς Πολιτείας, τακτικὴ καταβολὴ τῶν κεκανονισμένων φόρων, στρατιωτικὴ θητεία, συμμετοχὴ εἰς τὰς συνολικὰς προσπάθειάς πρὸς ἐπίτευξιν κοινωφελῶν προγραμμάτων καὶ σκοπῶν. Ταῦτα ζητεῖ ἡ ἀνθρωπίνη Πολιτεία ἐκ μέρους τῶν μελῶν αὐτῆς. Καὶ ταῦτα ἐννοεῖ καὶ ὁ Κύριος λέγων «τὰ τοῦ Καίσαρος». Βεβαίως, πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν αἱ γενικώτεραι κοινωνικοπολιτικαὶ συνθήκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔζη ὁ κόσμος τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου.

Ὅπως κάμνει σαφεῖ διάκρισιν τῶν δύο ἐξουσιῶν ὁ Κύριος, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας, ἐξ ἐπόψεως οὐσίας καὶ ἀρμοδιοτήτων, κάμνει ἐπίσης διάκρισιν καὶ ὡς πρὸς τὰ πρὸς ἐκείνας ὀφειλόμενα καθήκοντα τῶν ἀνθρώπων. Ἀφήνει ἐπίσης διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ὡς ὑπερκόσμιος ὄργανισμός, πνευματικὸν ἔχουσα σκοπὸν, εἶναι δυνατόν νὰ συνυπάρξῃ μεθ' οἰασδήποτε μορφῆς Πολιτείας. Τοῦτο φανεροῦ καὶ ἡ φυσικότης τῆς ἐκφράσεως «τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ». Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης, ὅθεν, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἔλαβεν ἔναντι τῶν ἐγκοσμίων ἐξουσιῶν καὶ ἀνθρωπίνων πολιτευμάτων, καὶ διὰ τῆς ὁποίας οὐδόλως ὑποτιμᾷ ταῦτα ἢ μειοῖ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀναγκαιότητα αὐτῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, ἐκκινεῖ ὀλόκληρος ἡ μετέπειτα ἐκκλησιαστικὴ ἀντίληψις περὶ Πολιτείας. Ὅχι δὲ μόνον διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ζωῆς ὁ Κύριος ἐδέχθη τὴν Πολιτείαν ὡς ἀναγκαῖον παράγοντα ὁμαλῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἦλθον ὁμοῦ καὶ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Κύριος εὐθέθῃ ἀντιμέτωπος τῆς συγχρόνου Πολιτείας τὴν ὁποίαν ἐνεσάρκωνεν ἡ εἰδωλοκρατικὴ αὐτοκρατορία τῆς Ρώμης. Διὰ τῆς συκοφαντίας δὲ τῶν ἀμέσως ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου θιγέντων Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, συνελήφθη καὶ ὠδηγήθη ἔμπροσθεν τοῦ ρωμαίου ἡγεμόνος τῆς περιοχῆς, Πιλάτου.

Ἡ γνωστὴ ἐκ τῶν Εὐαγγελίων, στιχομυθία μεταξὺ τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Πιλάτου, εἶναι σπουδαία ἐξαιρετικῶς, ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέτρεψεν ἐνέργειαν τοῦ Πέτρου καὶ ἐπετίμησεν τοῦτον (Ἰω. ΙΗ' 11) ἀποδεικνύων διὰ μίαν προσέτι φορὰν τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν ὑπακοὴν εἰς τὴν Πολιτείαν, ὠδηγήθη εἰς τὸ Πραιτώριον ὅπου, ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Πιλάτου «σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;», ἀπεκρίθη διὰ τοῦ περιφρήμου ἐκείνου «ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», δίδων ἀφορμὴν καὶ δυνατότητα εἰς τὸν

Τὸ βιβλιοπωλεῖο τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἔχει καὶ τὴν ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ τῶν βιβλίων:

★ ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ περὶ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ, μὲ στόχασες πνευματικαῖς καὶ κατὰ νυξιν εἰς κάθε κεφάλαιον. Προνοία τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν Σεργίου.

★ Η ΖΩΗ ΕΚ ΤΑΦΩΝ. Αὐθεντικὴ μαρτυρῆς τῆς θαυμαστῆς φανερώσεως τῶν ἁγίων Ραφαήλ, Νικολάου καὶ Εἰρήνης. Τοῦ ἀρχιμ. Δημ. Μπεκιάρη (νῦν Μητροπολίτου Λαρίσης).

★ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΛΗΞΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ, ἢ πῶς οἱ ἐξελικτικοὶ ἐλίσσονται γιὰ νὰ πείσουν ὅτι τὰ εἶδη ἐξελίσσονται. Τοῦ Γιάννη Κωστώφ, φυσικοῦ.

★ ΠΕΡΠΑΤΩΝΤΑΣ ΣΤΟ ΦΩΣ. Ὅδοιπορικὸ στοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ στὸ Σινᾶ. Τῆς Κασσιανῆς Πανουτσπούλου.

Γράψατε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασιῶ 1 - 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσανίου 2, πλατ. Κλαυθμῶνος, τηλ. 322.8637.

Πιλάτον να έννοήση ότι, εάν έξεπροσώπει —ό Κύριος— πολιτικήν τινα και έγκόσμιον δύναμιν και έξουσίαν, θα ήδύνατο, εκμεταλλευόμενος την προς Αυτόν πίστιν και άφοσίωσιν του λαού, να επιτύχη βιαίως τον σκοπόν Του. Παρ' όλα ταύτα φαίνεται ότι έπέισθη ό Πιλάτος, διότι κατωτέρω έπαναλαμβάνει, άνευ ειρωνικής χροιάς, τον χαρακτηρισμόν «βασιλεύς των 'Ιουδαίων» προς τον Κύριον (στίχ. 39 και ΙΘ' 19), άν και ουδέποτε κατενόησε την φύσιν και τον χαρακτήρα της βασιλείας περι τής όποίας ώμίλησε προς αυτόν ό Κύριος. Κατά την εξέλιξιν δέ των γεγονότων τής «δίκης» του Κυρίου, εις μίαν λίαν κρίσιμον στιγμήν, ότε ό Πιλάτος χολωθείς εκ τής άρνήσεως του Κυρίου όπως άποκριθή εις αυτόν, του άπευθύνει την επιτίμησιν: «έμοι ου λαλείς; ουκ οίδας ότι έξουσίαν έχω σταυρωσάί σε και έξουσίαν έχω άπολύσάί σε;».

Τότε ό Κύριος, συμπληρών την μέχρι τουδε διδασκαλίαν Του περι των κοσμικών έξουσιών και του πεδίου άρμοδιότητός των, άπαντά εις αυτόν λέγων: «ουκ ειχες έξουσίαν ουδεμίαν κατ' έμου, ει μη ήν σοι δεδομένον άνωθεν» ('Ιω. ΙΘ' 11). Διά των λόγων αυτών ό Κύριος δέχεται επισήμως την θείαν προέλευσιν τής πολιτειακής έξουσίας, χωρις αυτή να έξαρτάται, ως προς την άξίαν αυτής, εκ των κακών ή άξίων φορέων αυτής. Όπωςδήποτε ό 'Απ. Παύλος εις το Ρωμ. ΙΙ' 1-7 τους λόγους τούτους του 'Ιησοϋ έχει υπ' όψιν αυτού, εκ τής ζώσης προσέτι άποστολικής παραδόσεως. Δεχόμενος δέ ό Κύριος, την θείαν προέλευσιν τής πολιτειακής έξουσίας, προσδίδει έν νέον περιεχόμενον εις την περι αυτής κοινήν αντίληψιν των συγχρόνων Του. Ούτως, ό Χριστιανισμός, εισερχόμενος εις τον κόσμον και εις την ανθρώπινην ιστορίαν, δέν τίθεται έχθρος τής πολιτειακής έξουσίας, ούτε ύπέρ αυτής, άλλ' υπέρ ταύτην και παρά ταύτην, διακρίνων το έργον αυτού από το έργον εκείνης, ουσιωδώς.

Την έννοιαν τής πνευματικής Του βασιλείας, την συνδέει ό Κύριος άρρήτως προς το όλον άπολυτρωτικόν Αυτόϋ έργον. Διδάσκων δέ το όμοούσιον του Υιού προς τον Πατέρα και το 'Αγιον Πνεϋμα ('Ιω. Ι' 38. ΙΔ' 7, 9, 10 και 'Ιω. Κ' 22), άνάγει την δημιουργίαν τής 'Εκκλησίας εις Αυτόν τον Πατέρα, ύπόσχεται δέ την ταχείαν πέμψιν του 'Αγίου Πνεύματος επ' αυτήν ίνα φωτίξη ταύτην και όδηγή εις πᾶσαν την αλήθειαν. Ούτως, ή 'Εκκλησία, δημιουργηθεΐσα κατ' αρχάς έν τῇ Θεία του Πατρός βουλή, εισήλθεν έν τῷ κόσμῳ διά του Υιού και συνεχίζει το άγιαστικόν αυτής έργον, διά του φωτισμού και τής δυνάμεως του 'Αγίου Πνεύματος. Δέν ήρκέσθη όμως ό Κύριος μόνον εις το κήρυγμα Αυτόϋ περι 'Εκκλησίας ως πνευματικής Βασι-

λείας έν τῷ κόσμῳ, αλλά προέβη, έν ταύτῳ, και εις πράξεις ιδρυτικές, διά των όποιών έχορήγησεν εις τους μαθητάς και άποστόλους ειδικάς έξουσίας, αντιπροσωπευούσας το τρισσόν Αυτόϋ 'Αξίωμα, διά του όποιου συνεχίζει άείποτε ή 'Εκκλησία το άπολυτρωτικόν αυτής έργον.

Διά των άνωτέρω όρατών και αισθητών ενεργειών, ιδρύει ό Κύριος και μεταφέρει και επί τής γῆς την μέχρι τουδε έν ουρανούς άόρατον 'Εκκλησίαν. Από τής στιγμής ταύτης παύει ή 'Εκκλησία να είναι μυστήριον άποκεκρυμμένον και λαμβάνει την τελικήν αυτής μορφήν, έγκαθισταμένη επί τής γῆς, ως μοναδικός θεανθρώπινος πνευματικός 'Οργανισμός. Ένδυθεΐσα ή 'Εκκλησία και σωματικόν - υλικόν χαρακτήρα, έπρεπε να περιβληθῆ δι' ειδικής όρατῆς - αισθητῆς έξουσίας. Έγκαθιδρύθη όθεν έν αυτή, κατά το πρότυπον τής ουρανίου 'Ιεραρχίας, και έπίγειος εκκλησιαστική 'Ιεραρχία προς συνέχισιν του τρισσοϋ άξιώματος του Κυρίου. Το βασιλικόν άξίωμα του Κυρίου, είναι εκείνο διά του όποιου θεορίάμβευσεν επί των αρχών και των έξουσιών του «κόσμον τούτου» και του «άρχοντος του σκότους». 'Ως Βασιλεύς ίδρυσεν ό Κύριος την 'Εκκλησίαν Αυτόϋ, και ως Βασιλεύς παραμένει εις τον αΐωνα, ήνωμένος μετ' αυτής.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

- ★ 'Επισκόπου 'Αχελώου Εϋθυμίου, ΑΘΩΟΣ (άπάντηση σε 56 έρείσματα τής άπιστίας).
- ★ Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνου, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.
- ★ Καθηγ. Βλασίου Φειδά, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (988 - 1988).
- ★ 'Επικ. Καθηγ. Γ. 'Αντουράκη, Ο ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.
- ★ Καθηγ. 'Ιωάννου Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ, τόμοι Α' και Β'.

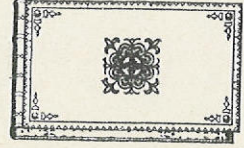
'Ε π α ν ε κ δ ό σ ε ι ς

- ★ 'Αρχμ. 'Επιφ. Θεοδωροπούλου, ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ (με έρμηνεία, Ε' έκδοσις).
- ★ Καθηγ. Στυλ. Παπαδοπούλου, Η ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ: Βασίλειος Καισαρείας (Β' έκδοσις).
- ★ 'Αρχμ. Ν. Πρωτοπαπά, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΜΑΓΙΑ (Γ' έκδοσις).

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ἄρχιμ. Νικ. Ἱ. Πρωτοπαπᾶ
ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΜΑΓΙΑ

(Ἔκδοση Γ')

Τὸ ὅτι θρῑσκομάστε σὲ μιὰ ἐποχὴ δαιμονολατρείας, πλεονεξίας καὶ εἰδωλολατρείας δὲν χρειάζεται καὶ μεγάλο κόπο γιὰ νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ κανεὶς. Λίγο νὰ παρατηρήσεις, λίγο νὰ ἐρευνήσεις καὶ νὰ διαβάσεις θὰ διαπιστώσεις πλῆθος ἀπὸ θύματα τῆς μαγείας κι ἀκόμα πλῆθος ἀπὸ πονηροὺς ὁπαδοὺς τοῦ Σατανᾶ, πού μὲ τὸ ψεῦδος, τὴν πλάνη, τὶς δαιμονικὲς τέχνες δαιμονοκρατοῦν πόλεις καὶ χωριά!

Ἡ μαντεία, τὰ μαγικὰ κατὰ πότια, ὁ ἀποκρυφισμὸς, οἱ δαιμονικὲς συνάξεις, οἱ καφετζοῦδες κι οἱ χαρτορίχτρες δίνουν καὶ παίρνουν νύχτα καὶ μέρα. Κι εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι, ἀκόμα καὶ «σοβαροὶ» ἄνθρωποι πού στέκουν

στὴ σειρά, γιὰ νὰ ἔρθουν σὲ ἀμεση» ἐπαφὴ μὲ τὶς μυστικὲς, δαιμονικὲς δυνάμεις.

Ὅμως γιὰ ὅλα αὐτὰ, τὴν ἱστορία τους δηλαδή, τὸ σκοπὸ, τὰ ἀποτελέσματά τους καὶ τὸ στόχο τους ὁ λαὸς δὲν ἔχει σαφὴ εἰκόνα καὶ συνείδηση! Ἔως ὅτου ἦρθε ὁ πατὴρ Νικόλαος Πρωτοπαπᾶς καὶ μὲ τὸ κομψὸ καὶ καλογραμμένο βιβλίο του «Ἐκκλησία καὶ μάγια», ἔκδοση τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἦρθε νὰ ἐνημερώσει μὲ εὐθύνη καὶ σαφήνεια τοὺς χριστιανοὺς καὶ καθένα καλοπροαίρετο ἄνθρωπο.

Πρόκειται γιὰ πλήρη παρουσίαση τοῦ θέματος καὶ τῆς ἐπιδημίας αὐτῆς, πού παρασύρει στὴν πνευματικὴ καταστροφή τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ πού πρέπει νὰ χτυπηθεῖ.

Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι ὁ κόσμος θρῑσκεται σὲ ἀγνοία συνήθως. Καὶ ἀκριβῶς τὸ βιβλίο αὐτὸ κατατοπίζει θαυμάσια καὶ ἀναμφίβολα βοηθάει νὰ δοῦμε ὅλη τὴν πορεία τοῦ προβλήματος.

Ἐξάλλου ὁ συγγραφέας εἶναι γνωστός καὶ ἀπὸ ἄλλα βιβλία του, μὲ τὰ ὁποῖα, σὲ ἐπικαιρὰ ζητήματα, κατατοπίζει διεξοδικά, μὲ λόγο σαφὴ καὶ δυνατὸ τὸ κοινὸ καὶ προσφέρει στὸν ἀπλὸ λαό, ἀλλὰ καὶ τοὺς διατελοῦντες ἐν ἀγνοίᾳ, ἐπιχειρήματα, θέσεις καὶ λύσεις τὶς πρέπουσες.

Τὸ σπουδαιότερο ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ περὶ μαγείας εἶναι, πὼς στὸ βιβλίο περιλαμβάνεται καὶ ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας. Κι ἀκόμα δημοσιεύονται καὶ οἱ εὐχές, δηλ. οἱ ἐξορκισμοί, στὴν περίπτωση πού οἱ δαίμονες κατακυριεύουν τὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι, ἡ ὀλοκληρωμένη παρουσίαση τοῦ ζητήματος ἀπὸ τὸν σ.

ἀποτελεῖ ἓνα καλὸ ἐγχειρίδιο πού πρέπει καθένας νὰ τὸ διαβάσει πρὸς κατατοπισμὸ καὶ προφύλαξη.

★

Ἱερὰ Μητρόπολις Κερκύρας καὶ Παξῶν: ΒΙΟΣ, ΘΑΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ». Ἀνατύπωση, ἔκδοσης τοῦ 1847 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Τζεϊμπέντη, μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Τιμοθέου, ὕστερα ἀπὸ ἐπίμονες αἰτήσεις τοῦ λαοῦ, τῶν προσκυνητῶν, ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος ὁ ποιμενάρχης.

«Σεβόμενος κι ἐγώ, ὡς Μητροπολίτης τῆς Κερκύρας, τῶν Παξῶν καὶ τῶν Διαπονητῶν Νήσων, τὸ Ἱερὸ Σκήνωμα τοῦ Ἁγίου μας, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν ἀνάγκη ν' ἀναποκριθοῦμε στὴν πνευματικὴ ἀνάγκη τοῦ λαοῦ, προβαίνω σὲ ἐπανέκδοση μέρους τοῦ ὅλου ἔργου, τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος πού εἶχε ἐκδοθῆ, ἐπὶ τῆ θάσει παλαιότερου λειτουργικοῦ ὕλικου, στὴν Κέρκυρα ἔκ τῆς τυπογραφίας τῆς Κυβερνήσεως — 1847» τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἐκδότου Ἰωάννου Τζεϊμπέντη».

★

Κ. Π. Δεμερτζῆς (Συλλογὴ) καὶ Μ. Γ. Μερακλῆς (Ἐπιλεγόμενα): ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, Ἐκδόσεις «Πατάκη», Ἀθήνα 1987.

«... κάπου ἐκεῖ στὴν Καισαριανὴ (Ἀθήνα), ἡ πρώτη γενιά τῶν προσφύγων εἶχε καταφύγει στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή. Ἀπ' αὐτὴ τὴ γενιά δύο γυναῖκες πού ἦταν τότε ἐξηνηταπεντάρες κι ἓνας ἄντρας ἐβδομηνταπεντάρης ἀφηγήθηκαν στὸ νεαρὸ τότε συλλέκτη, πού τὰ κατέγραψε μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια, τὰ κείμενα πού περιέχονται στὸν τόμο. Ὅλα τὰ κείμενα εἶναι ἀπὸ τὰ Βουρλά καὶ τὴν περιοχὴ τῆς Σμύρνης. Ὁ ἀναγνώστης τῶν κειμένων διαπιστώνει μόνος του τὴν ὁμορφιά πού ἔχουν».

Φς

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

ΑΓΙΟΣ, γιὰ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση. Γιὰ ὀρισμένους παραχαράκιες τῆς Ἱστορίας, «προδότης». Σημεῖο ἀντιλεγόμενο ὁ Γρηγόριος ὁ Ε΄... Πολλὰ καὶ ποικίλα λέγονται καὶ γράφονται γιὰ τὴν ὅλη σίαση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ἐθνομάρτυρα Πατριάρχου, σὴν ὑπόθεση τῆς ἐθνεγερσίας. Γνωστὲς οἱ πηγὲς ἐκπομπῆς τῆς αἰθάλης! Μόνο πὸν καταφέρνουν οἱ ἴδιες νὰ μονιζουρωθοῦν, μιὰ κι ὁ «καπνὸς» —ἀπ' τὴ «φωτιὰ» πὸν ἀνάθουν— λειτουργεῖ σὰν μπουμέραγ!

Στὸ προκείμενο, περιοριζόμεσθε ν' ἀπαντήσουμε τοὺς παραχαράκιες ἢ μᾶλλον νὰ τοὺς παραπέμψουμε σὶν ἴδιο τό... σουλιάνο (!) γιὰ νὰ τοὺς ἐνημερώσει σχετικὰ μὲ τὴ δράση τοῦ Πατριάρχου τοῦ Γένους, Γρηγορίου τοῦ Ε΄:

«Ο ΔΟΔΙΟΣ ὁ Ἕλληρ Πατριάρχης ἔνεκα τῆς ἐμφύτου διαφθορᾶς τῆς καρδίας του, οὐ μόνον δὲν εἰδοποίησε οὐδὲ ἐπειτίμησε τοὺς ἀφελεῖς οἵτινες εἶχον ἀφθεῖ νὰ ἀποπλανηθοῦν, ἀλλὰ κατὰ τὰ φαινόμενα, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὄπισθεν τῶν παρασκηνίων, ἔδρα κρυφίως ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐβεβαιώθη ὅτι, Πελοποννήσιος ὁ ἴδιος ἐκ καταγωγῆς, συμμετέσχεν εἰς τὰς ταραχὰς τῆς Πελοποννήσου καὶ εἰς ὅλα τὰ αἶσχη τὰ ὁποῖα ἐσημειώθησαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρυτίων ἀπὸ αἶτομα διεφθαρμένα καὶ ἀποπλανηθέντα... Διαπιστωθείσης ὅθεν ἀπὸ πᾶσαν ἄποψιν τῆς προδοσίας, οὐ μόνον κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἀλλ' εὐθέως καὶ κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἔθνους, ἦτο ἀναγκαῖον ἢ ρυπαρὰ ὑπαρξίς του νὰ ἐκλείρη ἀπὸ τῆς γῆς, διὸ ἀπηγγονίσθη, ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων».

Ἐξεδόθη τὴν 19ην τοῦ μηνὸς Ρετζέπ, ἔτους 1236 (22 Ἀπριλίου 1821).

Ὅπως θ' ἀντιληφθήκατε, τὸ ἀπόσπασμα εἶναι ἀπὸ τὸ διατακτικὸ τῆς ἀποφάσεως πὸν ἐξέδωκε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη γιὰ τὴ θανάτωση τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ε΄. Ὅλο τὸ κείμενο τῆς προκηρῦξεως, τὸ κάρφωσαν σὶν σιῆθος τοῦ αἰωρούμενου ἱεροῦ λειψάνου...

Χριστὸς ἀνέστη!

ΤΟ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ πρωινὸ τοῦ Πάσχα, δίνει τὴ μαρτυρία γιὰ ἕνα ἀναστημένο Σωτῆρα, γιὰ μιὰ

ὑψηλότερη ἀνθρώπινη ἀντίληψη γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ ζωὴ. Διαλύθηκε τὸ σύννεφο τῆς φθαρτότητας καὶ ἔλαμψε τῆς ἀθανασίας ὁ ἥλιος. Ὁ λίθος τοῦ Τάφου παραμερίστηκε. Ὁ θάνατος ἔχασε τὸ θρῆνο καὶ τὸν πόνο καὶ τὴ νίκη του.

Ὁ Χριστὸς μῆκε σὶν Τάφο γιὰ ν' ἀποκαλύψει τὴν παρουσία τῆς αἰώνιας ζωῆς. Εἶναι πνευματικὸς ἥλιος πὸν ζεσταίνει, θεραπεύει, ζωογονεῖ, ἐξευγενίζει, ἐξαιλώνει, τελειοποιεῖ!

Χριστὸς Ἀνέστη!

Ἡ Μυσταγωγία.

ΕἶΝΑΙ σταυρὸς ἡ ζωὴ. Μόνιμος σταυροφόρος ὁ ἄνθρωπος, σὲ μιὰ μόνιμη ἐπιστράτευση γιὰ ἕνα σκοπὸ ὑψηλό. Τὰ ἰδανικὰ θέλουνε θύματα. Αὐτὸ εἶναι ἀντίθετο σὶν νόμο τῆς ζωῆς. Φαινομενικὰ ὁμως. Ὁ Κύριος πὸν ἐπέφερε ἀγαρροπὴ τοῦ «σκέπτεσθαι» καὶ τοῦ «ἐνεργεῖν», ἐξαγγέλλει μὲ τειράγωνη λογικὴ, καὶ πὸν ὁ ἴδιος πραγματοποιοῖ πρῶτος, κατὰ τρόπο μοναδικό. Τὴ θυσία τῆς ζωῆς γιὰ χάρη τῆς σωτηρίας μας. Σὶν Γολγοθᾶ μυσταγωγῆθηκε ἡ θυσία τοῦ Θεανθρώπου γιὰ χάρη τοῦ ἀνθρώπου.

Σήμερα οἱ περισσότεροι πάραμ νὰ ἔχουμε τὸν Σταυρὸ, σκοπὸ τῆς ζωῆς. Ἀποφεύγουμε τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ φοριωνόμεσθε χίλιους δυὸ ἄλλους ἰδιοτελεῖς σταυροὺς. Μᾶς διαφεύγει ὅτι θυσιάζοντας τὴν ζωὴ μας, σὶν πραγματικότητα τὴν κερδίζουμε. Τὴν κατακοῦμε μέσα σὶν Αἰωνιότητα.

Μή... παιδεῖα!

ΔΙΑΒΑΣΑΜΕ τὴν εἶδηση σὲ κυριακάτικη ἐφημερίδα καὶ δυσκολεντήκαμε νὰ τὴν πιστέψουμε. Γι' αὐτὸ καὶ τὴν ἀναδημοσιεύουμε μὲ κάθε ἐπιφύλαξη:

«Μὲ ἐξαιρέση τὴν Τουρκία, ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ χώρα πὸν ἀφιερώνει τὸ πὸν μικρὸ ποσοστὸ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος σὶν Παιδεῖα (ὄλων τῶν βαθμίδων)».

Μὰ εἶναι δυνατόν; Μήπως δὲν εἶναι ἔτσι; Ἄν ὁμως εἶναι;

Ἐμεῖς, πάντως, ρωτᾶμε...

ΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ τῶν ἐργαστηρίων ἀπέδειξαν ὅτι οἱ ἀκτίνες λέιζερ μποροῦν νὰ στοχεύουν μικροσκοπικὰ στοιχεῖα μέσα σ' ἕνα μόνο κύτταρο, ὅπως λ.χ. τὰ

σίγματα της χρωστικής ούσιας, πού δίνει στο δέρμα το χρώμα του. Οί λείξεις μπορούν να επηρεάσουν το μεταβολισμό και το ανοσοποιητικό σύστημα και να προκαλέσουν αλλαγές στην κυκλοφορία του αίματος και στο νευρικό σύστημα. Ποιά θα είναι τα πρακτικά αποτελέσματα; Το μέλλον θα το δείξει. Έμεις πάντως —δίχως να είμαστε αντίθετοι στη σωστή χρήση της τεχνολογίας— ρωτάμε: Μήπως οί μηχανές —πού κατασκευάσαμε— μάς δημιουργούν την ψευδαίσθηση ότι γίναμε θεοί πριν καλά - καλά γίνουμε άνθρωποι;

Καλεϊ ὁ Θεϊος Ἀμφιτρώων.

ΜΕ ΚΑΘΕ εὐκαιρία αναφερόμαστε στο θέμα της αϊμοδοσίας. Λειπούργημα θα το χαρακτηρίζαμε, ἔχοντας, πιστεύουμε, τή συγκατάθεσή σας. Ἔργο πολιτισμοῦ, σωτήριο για τήν ἀνθρωπότητα. Σ' ὅλα τὰ κράτη ἔχουν ἰδρυθεῖ τράπεζες αϊματος. Σώζονται ἔτσι ζωές, ἀρπάζονται ἀπό τὸ σίγμα τοῦ θανάτου, ἀμέριστες ὑπάρξεις.

Ἐπάρχει ὅμως κάποια ἄλλη Τράπεζα Αϊματος, μὲ αϊμοδοτὴ ὄχι πιά ἄνθρωπο καὶ ὠφελιμότητα ἀσύγκριτα μεγαλύτερη. Μὲ τὸ αἷμα Του αἰάθη τὸ μέγα τραῦμα, ὁ ἄνθρωπος». Θυμίζει τήν περίπτωση τοῦ πελεκάνου, πού ζωογονεῖ τὰ μικρά του, ὅταν τὰ πλήξει φίδι φαρμακερό.

Ἡ μεγάλη θυσία πού ἐφάρμαξ προσφέρθηκε στο Γολγοθᾶ, τροφοδοτεῖ πάντα τὸν ὄργανισμό τῆς ἀνθρωπότητας. Δεῖπνος Μυστικός, σὶν ὁποῖον μάς καλεῖ ὁ θεῖος Ἀμφιτρώων. Καταδέχεται νὰ γίνε τροφή μας! Ἀσύλληπτο μυστήριο πού ξεπερνᾶ τὰ ὄρια τοῦ παρόντος καὶ ἀνοίγει τὶς πύλες τοῦ οὐρανοῦ!

ΕΛΛΑΔΑ 25 Μαρτίου 1990.

Στὶς τρεῖς τὰ ξημερώματα τῆς Κυριακῆς 25 Μαρτίου, οἱ δεῖκτες τῶν ρολογιῶν μετακινήθηκαν μιὰ ὥρα μπροστά· ἔδειξαν δηλαδὴ τέσσερις.

Ἑλλάδα 25 Μαρτίου 1821.

Τὰ ξημερώματα, ἀναδύεται ἡ ἐλευθερία γι' ἄλλη μιὰ φορὰ, «ἀπ' τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων». Ἀπλώνεται, θεριεύει, γίνεται σημαία, ξεδιπλώνεται, γίνεται αἷμα, μῆμα, μνήμη, θούριος, θρούλος, Ἰδανικό!

Ἑλλάδα 25 Μαρτίου 1821. Οἱ δεῖκτες τοῦ ρολογιοῦ τῆς Ἱστορίας ἔδειξαν αἰωνιότητα!

Στιγμές ἐξάρσεως.

ΣΥΓΚΙΝΗΤΙΚΕΣ στιγμές, στιγμές ἐξάρσεως ἔζησαν οἱ πιστοὶ πού παρακολούθησαν τήν Ἱερὴ Ἀκολουθία τῆς Ἀποκαθλώσεως τοῦ Κυρίου, σὶν Προσκύνημα τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου πού θρῖσκειται στήν Καμάριζα τοῦ Λαυρίου.

Ὁ Προϊστάμενος τοῦ Προσκυνηματος παροισολογιώτατος Ἀρχιμανδρῆτης π. Νεκτάριος Βιτάλης σαρκώνοντας τὸ ἱερὸ ἔθιμο, σήκωσε καὶ φέτος τὸ βαρὺ σταυρὸ σὺς ὤμους καὶ τὸν περιέφερε σὶν προαύλιο χῶρο, ἀνάμεσα σὶν πλῆθος τῶν πιστῶν. Σ' ἓνα ὕψωμα ἔγινε ἡ Τελετὴ τῆς Ἀποκαθλώσεως. Τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα —εἰκόνα θυζαντινῆς τεχνοτροπίας σὲ φυσικὸ μέγεθος— κρεμασμένο σὲ μιὰ σφυρία. Γύρω του βιβλικὲς μορφές, προκαλοῦν ἔντονη συγκίνηση. Ὅλοι μὲ δάκρυα σὶν μάτια, οἱ περισσότεροι γονατιστοὶ, προσεύχονται θερμά. Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγραφοῦν σὶν χαρτὶ τὰ συναισθήματα τῶν παρισταμένων.

Παράλληλα, ἡ προ-προηγούμενη —11η Ἀπριλίου— εἶναι ἱερὴ ἐπέτειος καὶ γιὰ ἓναν ἄλλο λόγο: Πρὶν ἀπὸ 42 δλόκληρα χρόνια ἔξω ἀπὸ τὸν Ἱ. Ν. Ἁγίας Βαρβάρας Ἀττικῆς θρόνηκε ἀπὸ ἓνα 17χρονο παιδί —πού εἶδε σὶν ὄνειρό του τὸν Ἁγιο Κωνσταντῖνο καὶ τοῦ ὑπέδειξε τὸ σημεῖο ἀνασκαφῆς— ἡ εἰκόνα τῶν Ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. Μὲ τὸ γεγονός ἀσχολήθηκε ὁ ἡμερησίος Τύπος Ἀθηνῶν - Πειραιῶς. Ἡ εἰκόνα παραδόθηκε τὸ 1988 πρὶν πανοσ. Ἀρχιμανδρῆτη π. Νεκτάριο Βιτάλη —τὸ 17χρονο παιδί τοῦ '48— ἐνῶ ὡς τότε φυλασσόταν σὶν Ἱ. Ναὸ Ἁγίας Βαρβάρας. Τῆ σχετικῆ ἀπόφαση ἔλαβε τὸ Κ.Δ.Σ. τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας πού προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ. Ἡ ἐπίσημη ἀφιξη τῆς εἰκόνας σὶν Προσκύνημα πραγματοποιήθηκε σὶς 20 Ἀπριλίου τοῦ ἴδιου χρόνου.

Τὰ δελφίνια πεθαίνουν...

Ἡ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ εἶναι σκληρή. Αἰτία οἱ δραστηριότητες τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἐνδιαφέρον μας, ἡ ἐδαιθησία μας γιὰ τὰ θηλαστικὰ τῆς θάλασσας, καταρροῦν σὶν χάριτος πύργος.

Τὸ δελφίνι εἶναι σίγουρα τὸ πιὸ συμπαθητικὸ ἀπ' αὐτά. Ἡ ἀποδεδειγμένη μεγάλη νοημοσύνη του, ἡ χάρη, ἡ φιλικότητά του ἀπέναντι σὶν ἄνθρωπο, προκαλοῦν ὑπέροχα συναισθήματα.

Κι ὅμως... Πόσο ἐνδιαφέρον ἔχουμε δεῖξει γιὰ τήν προστασία τοῦ εἴδους; Τὸν περασμένο Αὐγουστο θρόνηκε σὲ παραλία τῆς Αἴγινας ἓνα νεκρὸ δελφίνι. Ὅπως διαπιστώθηκε, εἶχε καταπιεῖ μιὰ πλαστικὴ σακούλα.

Δὲν ἀγγίζει πιά τὰ ὄρια τῆς φαντασίας ἡ ἄποψη ὅτι σὲ λίγα χρόνια τὰ δελφίνια θα ὑπάρχουν μόνο σὶς παλιὲς φωτογραφίες, σὶν βιβλία καὶ σὶν πίνακες ζωγραφικῆς.